

Nr 146

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i brottsbalken m. m.; given Stockholms slott den 24 november 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändrade bestämmelser om tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden.

Tillgodoräknande föreslås bli obligatoriskt och fullständigt. Vid tillgodoräkandet skall hänsyn inte tas till den dömdes uppträdande under förundersökningen och rättegången. En dags frihetsberövande skall i princip motsvara en dags verkställighet i anstalt av ådömd påföljd. I fråga om avräkning från böter, suspension och disciplinstraff bibehålls den nuvarande fakultativa bestämmelsen.

Tillgodoräknande föreslås skola ske även vid påföljderna ungdomsfängelse och internering. I fråga om dessa påföljder kommer tillgodoräkandet att inverka på samtliga verkställighetstider. Straffprocessuellt frihetsberövande i mål i vilket den dömda erhåller villkorlig dom eller skyddstillsyn skall kunna tillgodoräknas om påföljden undanröjs i senare mål och ny påföljd av annan art ådöms i stället.

Tillgodoräknande föreslås skola ske, förutom av häktningstid, även av tid för anhållande, tid under vilken någon har varit tagen i förvar-arrest och tid under vilken någon har varit tvångsintagen på rättspsykiatrisk klinik med stöd av 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål. I fråga om kortvariga frihetsberövanden föreslås en begränsning på så sätt att frihetsberövanden som understiger 24 timmar inte skall tillgodoräknas.

De nya avräkningsbestämmelserna skall tillämpas även i högre rätt beträffande häktningstid som infaller efter lägre rätts dom. Hänsyn skall sålunda inte tas till utgången av den fullföljda talan. Fullföljs inte talan mot domen eller leder inte sådan fullföljd till prövning i högre rätt, skall

håktningstid efter domen tillgodoräknas genom att håktningstiden räknas som tid under vilken påföljden har verkställt.

I den mån det prövas skäligt med hänsyn till omständigheterna skall avräkningsbestämmelserna tillämpas även beträffande straffprocessuella frihetsberövanden som har ägt rum utomlands.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 april 1973. Tillgodoräknande av frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller dom på skyddstillsyn skall dock ske endast om domen har meddelats efter nämnda datum.

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Häri genom förordnas i fråga om brottsbalken,
dels att 33 kap. 3 § skall upphöra att gälla,
dels att 26 kap. 8 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas fyra nya paragrafer, 33 kap. 5—8 §§,
 av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

8 §¹

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelse tiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 3 § sägs.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5—7 §§ sägs.

33 KAP.

3 §

Dömes någon i mål, vari han hållits häktad, till fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt förordnas, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom att den dömden hållits i häkte.

Adömes någon som börjat undergå ungdomsfängelse, internering eller, efter dom å skyddstillsyn, behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § i stället straff som i första stycket sägs, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt förordnas att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

¹ Senaste lydelse 1965: 620.

Nuvarande lydelse

Beslut i fråga som avses i denna paragraf må vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd ändras, ändå att talan ej fullföljts mot beslutet.

Föreslagen lydelse

5 §

Dömes någon till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömd med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad, tagen i förvarsarrest eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Domstolen skall i domen angiva det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Är den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet ringa, må förordnas att fängelsestraffet skall anses helt verkställt egnom frihetsberövandet.

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket tillämpning även i fråga om frihetsberövande, som föregått den villkorliga domen, domen på skyddstillsyn eller dom, varigenom förordnats att den genom sådan dom ådömda påföljden skall avse även ytterligare brott. Detta gäller dock endast i den mån frihetsberövandet icke tillgodoräknats enligt första eller tredje stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Dömes någon till böter, suspension eller disciplinstraff och har han med anledning av misstanke om brott, som prövats genom dom i målet, varit berövad friheten på sätt som angives i första stycket, må förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

6 §

Bestämmelserna i 5 § om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd må, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas även i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

7 §

Har någon börjat undergå fängelse, ungdomsfängelse, internering eller, efter dom på skyddstillsyn, sådan behandling som avses i 28 kap. 3 §, och dömes han i högre rätt i stället till annan i 5 § första eller tredje stycket angiven påföljd, äger vad där är föreskrivet om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande motsvarande tillämpning i fråga om tid under vilken verkställighet sålunda skett.

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket motsvarande tillämpning i fråga om tid varunder verkställighet skett på grund av dom i det mål vari den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn slutligen meddelades.

8 §

Vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd må beslut i fråga som avses i 5—7 § ändras även om talan ej fullföljts mot beslutet.

Föreskrifterna i 33 kap. 5 § andra stycket och 7 § andra stycket gäller ej vid undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som meddelats före ikraftträdandet. Nya lagen skall dock gälla beträffande frihetsberövande som föregått dom, som meddelats efter ikraftträdandet och genom vilken förordnats att påföljd som nyss sagts skall avse ytterligare brott.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fängvårdsanstalt

Härigenom förordnas, att 16, 19 och 22 §§ lagen (1964: 541) om behandling i fängvårdsanstalt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Vid verkställighet av fängelse skall strafftiden, *om ej annat följer av vad nedan stadgas*, räknas, när den dömda hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fängvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

Avgives av den som är häktad nöjdförklaring inom tio dagar från den dag då domen meddelades, skall strafftiden räknas från den dagen.

Vid verkställighet av fängelse skall strafftiden räknas, när den dömda hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fängvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

Tid, under vilken den dömda hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

19 §

Har domstol förordnat att fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömda hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse eller internering eller behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. *Ingå dagar i avdraget skola de frånräknas sist.*

Har avbrott i verkställigheten av fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet läggas till slutdagen, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas.

Har domstol enligt 33 kap. 5—7 § brottsbalken förordnat att fängelse skall anses till visst antal dagar verkställt, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

Vad i detta kapitel är stadgat om beräkning av tid för fängelse skall i tillämpliga delar gälla i fråga om tid för behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

I fråga om den som dömts till ungdomsfängelse eller internering i mål, vari han hållits häktad och undergått rättspsykiatrisk undersökning, skall även iakttagas följande. Har utlåtande över undersökningen avgivits senare än vad som anges i 4 § andra stycket andra punkten lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall den över-skjutande tiden, i den mån den dömden därunder hållits häktad, anses som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt. Detsamma gäller i fråga om den, beträffande vilken i mål som nu sagts förordnats att ungdomsfängelse eller internering som ådömts tidigare skall avse ytterligare brott.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om dom som meddelats före ikraftträdandet.

3 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 45 kap. 4 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

45 KAP.

4 §²

I stämningsansökan skall åklagaren uppgiva:

1. den tilltalade;
2. målsäganden, om sådan finnes;
3. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som äro tillämpliga;

¹ Senaste lydelse 1969: 42.

² Senaste lydelse 1969: 588.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4. de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis; samt

5. de omständigheter, som betinga domstolens behörighet, om ej denna framgår av vad eljest anföres.

Vill åklagaren i samband med åtalets väckande enligt 22 kap. 2 § väcka talan om enskilt anspråk, skall han i ansökan uppgiva anspråket och de omständigheter, varå det grundas, samt de bevis, som åberopas, och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Är den tilltalade anhållen eller häktad, skall det angivas.

Om den tilltalade är eller har varit anhållen, häktad eller tagen i förvarssarrest på grund av misstanke om brott som omfattas av åtalet, skall åklagaren angiva detta i stämningsansökan. Uppgift skall dessutom lämnas om tiden för frihetsberövandet.

Ansökan skall vara undertecknad av åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 20 oktober 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, ASPLING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *avräkning av häktningstid m. m.* och anför.

1 Inledning

Mellan de nordiska länderna förekommer ett omfattande samarbete i fråga om verkställighet av straff. För Sveriges del finns bestämmelser om detta samarbete i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. I detta samarbete har vissa svårigheter uppstått till följd av att reglerna om avräkning av häktningstid, dvs. om möjligheter och förutsättningar för beslut att ådömd påföljd skall anses till viss del eller i sin helhet verkställd genom att den dömda hållits i häkte, f. n. inte är enhetliga inom Norden. Detta förhållande har påtalats av bl. a. de nordiska ländernas kriminalvårdschefer.

En översyn av reglerna om avräkning av häktningstid framstår som motiverad även av andra skäl. Det har sålunda i andra sammanhang ifrågasatts om inte avräkning av häktningstid över huvud taget bör ske i större utsträckning än f. n. Vid prövning av ärenden om nåd i brottmål har jag vidare kunnat konstatera viss oenhetlighet i tillämpningen av avräkningsreglerna i 33 kap. 3 § brottsbalken (BrB).

De reformfrågor som sålunda aktualiserats har ansetts böra förberedas på nordiskt plan. Kontaktmännen för nordiskt lagsamarbete beslöt därför den 13 november 1970 att överlämna frågan om översyn av reglerna om avräkning av häktningstid till Nordiska straffrättskommittén (NSRK).

NSRK har i oktober 1971 avlämnat betänkande (NU 1971: 9) om avräkning av häktningstid m. m. På grundval av betänkandet har inom justitiedepartementet upprättats en promemoria (Ds Ju 1971: 22) i ämnet. I promemorian läggs fram förslag till lag om ändring i BrB och lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fängvårdsanstalt

(behandlingslagen). Lagförslagen torde få fogas vid detta protokoll som *bilaga 1*.

Yttranden över promemorian har efter remiss avgetts av riksåklagaren (RA), hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, interneringsnämnden, ungdomsfängelnsnämnden, kriminalvårdsnämnden, Sveriges advokatsamfund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Föreningen Sveriges tingsrättsdomare (domareföreningen), Föreningen Sveriges länspolischefer, Föreningen Sveriges åklagare och Föreningen Sveriges polismästare. RA har bifogat yttranden av överåklagarna i Stockholms, Göteborgs och Malmö distrikt.

Gällande rätt

2.1 Straffprocessuellt frihetsberövande m. m.

Huvudbestämmelserna om straffprocessuellt frihetsberövande finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB), som innehåller regler om häktning och anhållande. Den som är på sannolika skäl misstänkt för brott kan häktas på vissa grunder (1—2 §§). I vissa fall skall övervakning i hemmet eller på lämplig anstalt ordnas i stället för häktning (3 §). Häktning beslutas av rätten (4 §).

När det finns skäl till häktning, kan den misstänkte anhållas i avbidan på rättens beslut. Anhållande kan också ske, när det inte finns fulla skäl till häktning men det finnes vara av synnerlig vikt att den misstänkte tas i förvar i avbidan på ytterligare utredning. Beslut om anhållande meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren (5 §).

Finns skäl till anhållande men kan beslut därom inte utan fara avvaktas, får polisman även utan beslut gripa den misstänkte. Även en privatperson har rätt att under vissa omständigheter gripa den som anträffas på bar gärning eller flyende fot eller den som är efterlyst för brott. Den gripne skall i sådant fall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman (7 §).

Den som har anhållits eller gripits skall inställas för förhör inför anställningsmyndigheten eller särskilt förordnad polisman så snart det kan ske. I fråga om gripen skall anställningsmyndigheten omedelbart besluta om han skall anhållas eller friges (7 och 8 §§).

Anställningsmyndigheten skall i princip sist dagen efter det att anställningsbeslutet verkställts till rätten avlåta framställning om den anhållnes häktande. Framställningen kan anstå i ytterligare fyra dagar, men om framställning inte sker senast på femte dagen efter den då anställningsbeslutet meddelades skall den anhållne omedelbart friges (12 §).

När häktningsframställning har kommit in till rätten, skall häktnings-

förhandling hållas så snart det kan ske och, om synnerliga hinder inte möter, senast på fjärde dagen efter det att framställningen kom in. Sätter rätten ut målet till huvudförhandling inom en vecka, kan häktningsförhandlingen anstå till dess (13 §). Häktningsförhandling skall i princip fortgå utan avbrott. När förhandlingen är avslutad, meddelas omedelbart beslut i häktningsfrågan (15 och 16 §§).

Är den tilltalade häktad, när rätten efter huvudförhandling meddelar dom i målet, kan rätten besluta att han i häkte skall avbida att domen vinner laga kraft. Är den tilltalade på fri fot, kan rätten förordna att han skall häktas (21 §).

Den som är misstänkt för brott kan utan att vara anhållen eller häktad hållas kvar för förhör i högst 12 timmar (23 kap. 9 § RB).

Enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål kan den som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning och är på fri fot tvångsvis tas in på rättspsykiatrisk klinik, om det finns skäl att anta att han inte kommer att frivilligt medverka till undersökningen. Rätten beslutar om sådan intagning. I beslutet skall fastställas den längsta tid, högst tre veckor, under vilken den misstänkte får hållas kvar på kliniken. Vid behov kan rätten förlänga denna tid med ytterligare högst tre veckor.

2.2 Avräkning av frihetsberövande före dom

Enligt huvudregeln om avräkning av häktningstid i 33 kap. 3 § BrB kan domstol i samband med att den dömer till fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff förordna att påföljden skall anses till viss del eller i sin helhet verkställd genom att den tilltalade har varit häktad i målet. Hänsyn tas inte till häktningstid som infaller efter domens meddelande. Avräkning kan inte ske vid ådömande av annan påföljd än de nu nämnda, t. ex. villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering eller överlämnande till särskild vård. Visst undantag från denna regel gäller dock enligt vissa bestämmelser i verkställighetslagstiftningen. Dessa regler berörs närmare i det följande.

Den nämnda avräkningsregeln är fakultativ. Domstol kan förordna om avräkning, om det prövas skäligt med hänsyn till omständigheterna. Avräkning av häktningstid sker även i högre instans. Sådan avräkning följer i princip samma regler som avräkning i första instans.

I 33 kap. 3 § andra stycket BrB finns en specialregel om avräkning av annat frihetsberövande än häktning. Bestämmelsen avser det fall att lägre instans har dömt någon till ungdomsfängelse, internering eller skyddstillsyn i vilken ingår anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB och högre rätt efter fullföljd talan i stället dömer till påföljd vid vilken avräkning kan ske enligt huvudregeln, nämligen fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff. Har den av underinstansen ådöm-

da påföljden börjat verkställas på grund av nöjdförklaring eller förordnande om omedelbar verkställighet, får överinstansen, om det prövas skäligt med hänsyn till omständigheterna, förordna att det nya straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

Högre rätt är inte bunden av vad lägre rätt har beslutat i fråga om avräkning utan kan ändra sådant beslut, även om talan inte har fullföljts i den delen.

I 22 § behandlingslagen finns en bestämmelse om avräkning av häktningstid vid verkställighet av ungdomsfängelse och internering. Bestämmelsen avser dem som efter att som häktade ha undergått rättspsykiatrisk undersökning döms till ungdomsfängelse eller internering. Har utlåtande över undersökningen avgetts efter den i lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål föreskrivna sexveckorstidens utgång, skall den överskjutande tiden enligt den angivna bestämmelsen anses som tid under vilken ungdomsfängelse eller internering har verkställts i anstalt. Avräkningsregeln har sålunda betydelse för beräkning av såväl minsta som längsta tid för anstaltsvård vid dessa påföljdsformer. Regeln verkar automatiskt och avräkningen sker på verkställighetsstadiet genom beslut av ungdomsfängelse- resp. interneringsnämnden.

2.3 Avräkning av frihetsberövande efter dom som sedermera vinner laga kraft

Bestämmelser om doms befordran till verkställighet och om beräkning av strafftid finns i behandlingslagen. Dom, varigenom någon har ådömts fängelse, ungdomsfängelse eller internering kan i princip verkställas, när den vinner laga kraft mot den dömde, alltså utan hinder av fullföljd från åklagare eller målsägande (4 § första stycket och 11 §).

I vissa fall skall dom verkställas omedelbart utan hinder av att den inte vunnit laga kraft, antingen på grund av domstols förordnande, t. ex. i fråga om dom på ungdomsfängelse enligt 29 kap. 1 § BrB, eller direkt på grund av föreskrift i lag, t. ex. vid förändring av påföljd på verkställighetsstadiet enligt 38 kap. 9 § jämförd med 34 kap. 10, 12 och 13 §§ BrB (4 § andra stycket behandlingslagen).

För den som är häktad börjar strafftiden löpa, när domen får verkställas. Tiden dessförinnan räknas alltså som häktningstid och ingår inte i strafftiden (16 § första stycket och 22 § första stycket). Den dömde har möjlighet att genom nöjdförklaring avstå från talan mot domen såvitt avser den ådömda påföljden och medge att påföljden får verkställas. Nøjdförklaring avges i viss form och är bindande. Har talan mot domen fullföljts innan nöjdförklaring avges, anses denna talan återkallad genom förklaringen (5 och 10 §§).

Avges nöjdförklaring, får domen verkställas omedelbart. Är den döm-

de häktad i målet, börjar strafftiden löpa från dagen för nöjdförklaringen. Om häktad avger nöjdförklaring inom tio dagar från den dag domen meddelades, räknas emellertid strafftiden redan från den dagen (16 § andra stycket och 22 § första stycket).

3 Avräkning av häktningstid i Danmark, Finland och Norge

3.1 Danmark

3.1.1 *Straffprocessuellt frihetsberövande m. m.*

Huvudbestämmelserna om straffprocessuellt frihetsberövande finns i retsplejelovens kapitel 71 om "Anholdelse" och kapitel 72 om "Fængsling".

"Anholdelse" av en person som är misstänkt för brott kan antingen beslutas av rätten eller företas av polismyndighet eller i vissa fall av privatperson.

Den som anholdes skall senast 24 timmar efter gripandet inställas inför rätten för "grundlovsförhör", om han inte frigges dessförinnan (grundlovens § 71 och retsplejelovens § 774). Har anholdelse skett för en gärning för vilken fængsling inte är utesluten, kan rätten besluta att anholdelsen skall bestå t. v. Senast inom 72 timmar efter grundlovsförhörets slut skall dock frigivning ske eller beslut meddelas om fængsling eller annan åtgärd som kan ersätta fængsling.

Fængsling beslutas av rätten efter förhandling ("retskendelse") när de i retsplejeloven angivna villkoren är uppfyllda. I stället för fængsling kan vissa mindre ingripande åtgärder beslutas, t. ex. tillsyn, bevakning i hemmet eller föreskrift om uppehållsort. I praxis används alternativen till fængsling endast beträffande unga lagöverträdare.

I samband med beslut om fængsling bestämmer rätten viss tid inom vilken "forundersøgelse", som sker vid rätten, skall begäras eller åtal väckas. Denna tid kan förlängas. Om fængsling beslutas efter det att forundersøgelse har begärts eller åtal väckts, finns däremot inte någon bestämmelse om viss tidsfrist. När forundersøgelsen är avslutad, utsätter rätten viss tid inom vilken fængslingen hävs om inte åtal väcks dessförinnan eller rätten får sådana upplysningar att grundad anledning finns till förlängning av tiden.

Är den dömda fængslad när dom meddelas, kan fængslingen fortgå även efter domen.

3.1.2 *Avräkning av frihetsberövande före dom*

Enligt strafflovens § 86 skall den tid som den tilltalade har varit fængslad avräknas när domstol ådömer straff i målet. Avräkningsregeln omfattar också tid då den tilltalade har varit intagen för "mentalobservation" i målet, oavsett om han då har varit fængslad eller ej.

Avräkning kan beslutas vid ådömande av fängsel, "hæfte" eller böter samt vid de tidsbestämda påföljderna "ungdomsfängsel, arbeidshus och sikkerhedsforvaring". Domstolen utmäter straffet utan hänsyn till fängslingstiden men i domen anges att straffet till viss del eller i sin helhet skall anses verkställt genom att den dömda har hållits fängslad. När avräkning av fängslingstid sker i samband med ådömande av ungdomsfängsel, arbeidshus eller sikkerhedsforvaring, inverkar avräkningen på föreskrivna minimi- och maximitider. Också i villkorlig dom med utsatt straff görs avdrag för fängsel. Om domen endast delvis är villkorlig, sker avdraget från den ovillkorliga delen av straffet. I fråga om villkorlig dom utan utsatt straff beslutas avräkning av fängslingstid först om och när domen undanröjs och ersätts av påföljd från vilken avräkning kan ske.

När villkoren i straffelovens § 86 är uppfyllda, är avräkning obligatorisk. Domstolen har dock möjlighet att skönsmässigt bestämma hur stor del av straffet som skall anses verkställt genom frihetsberövandet. Sålunda kan domstolen förordna att hela straffet skall anses verkställt. Beslut därom kan bli aktuellt särskilt när straffet bestämts till böter. I fråga om fängelsestraff är det numera praxis att låta den dömda få tillgodoräkna sig hela fängslingstiden.

Avräkning är utesluten om den tilltalades "eget forhold under sagen" har medfört att fängsling har kommit till stånd eller att fängslingstiden har förlängts. Från praxis före år 1968 finns flera fall då avräkning inte har skett därför att den tilltalade aktivt motverkat utredningen i målet, t. ex. genom lögnaktiga uppgifter som lett till onödiga undersökningar, genom simulation av sinnessjukdom eller liknande, genom att påverka vittnen, genom flyktförsök m. m.

Avräkning av fängslingstid kan ske även i högre instans. Samma regler som vid avräkning i första instans gäller för avräkning vid fullföljd av talan.

3.1.3 *Avräkning av frihetsberövande efter dom som sedermera vinner laga kraft*

Bestämmelserna om verkställighet av brottmålsdom finns i retsplejlovens kapitel 90. Enligt dessa bestämmelser kan brottmålsdom inte verkställas förrän tiden för talan mot domen enligt lagens allmänna regler har gått ut eller "ankeafkald" har meddelats.

Det ankommer på politimesteren att ombesörja domsverkställigheten. Justitieministeriet har meddelat närmare föreskrifter om strafftidens beräkning när den dömda har varit fängslad efter domens meddelande (bekendtgørelse nr 11 den 14 januari 1964 ändrad genom bekendtgørelse nr 408 den 13 december 1968). Strafftiden räknas då från dagen för domens meddelande i de fall då en person, som i första instans har dömts till ovillkorligt frihetsstraff, är fängslad och domen inte överkla-

gas. Överklagas domen, räknas strafftiden som påbörjad den dag då målet är slutligt avgjort i högre instans. Om fullföljdstalan avvisas eller återkallas, beslutar högre rätt enligt avräkningsregeln i straffelovens § 86 om avräkning av fängslingstid som infaller efter dom i lägre instans.

3.2 Finland

3.2.1 *Straffprocessuellt frihetsberövande m. m.*

Den som har ertappats eller på sannolika skäl är misstänkt för brott kan häktas under vissa i lag angivna förutsättningar. Häktning beslutas av polismyndighet eller — sedan målet har förevarit vid domstol — av domstolen.

Om förutsättningarna för häktning är uppfyllda, kan den misstänkte anhållas i avvaktan på beslut om häktning. Anhållande kan ske även om sannolika skäl till misstanke om brott inte föreligger. Beslut om anhållande meddelas av polismyndighet.

Enligt huvudregeln bör den som har anhållits antingen häktas eller försättas på fri fot senast tre dygn efter det att han berövades friheten. Om det är av synnerlig vikt, kan anhållandet dock, trots att full anledning till häktning inte föreligger, förlängas med högst fjorton dygn. Utöver denna tid kan anhållande inte förlängas ens med den anhållnes samtycke. Till anhållningstiden räknas inte den tid som har åtgått för den anhållnes transport till gärningsortens rannsakningsmyndighet. Sådan tid får dock uppgå till högst fyra dygn. Den absoluta maximitiden för anhållande är således 21 dygn. Så länge den misstänkte är anhållen hålls han i förvar hos polisen. När beslut om häktning har fattats, bör han översändas till allmänt fängelse och samtidigt skall vederbörande domstol underrättas om häktningsbeslutet. Domstolen måste därefter utan dröjsmål ta upp målet till behandling, i stad senast åtta dygn och på landet en månad efter det att domstolen har fått del av beslutet.

3.2.2 *Avräkning av frihetsberövande före dom*

Bestämmelserna om avräkning av frihetsberövande före dom finns i 3 kap. 11 § strafflagen. Den tilltalade har i princip rätt att få straffet reducerat med den tid han har varit berövad friheten före dom i målet. Avräkning beslutas av domstol i samband med utdömande av straff. Enligt lagrummets ordalydelse kan avräkning ske från frihetsstraff på viss tid, skiljande från utövning av tjänst (suspension) och bötesstraff. I praxis görs avräkning även vid utdömande av fängelse eller böter som surrogatstraff för avsättning enligt strafflagen 2 kap. 9 §.

Avdrag kan göras såväl för den tid som den tilltalade har suttit häktad som för anhållningstiden. I praxis gör domstolarna dock inte avdrag för korta anhållningstider.

I första instans skall avräkning göras, om det inte föreligger grundad anledning att inte göra avräkning. Domstolen kan underlåta att avräkna tid för anhållande och häktning t. ex. om den dömda själv utan giltigt skäl har förlängt rannsakingstiden. Avräkning bör däremot göras om förlängningen beror på omständigheter som den tilltalade inte kan anses svara för, t. ex. om rannsakingstiden har förlängts på grund av sinnesundersökning.

I högre instans får avdrag göras för frihetsberövande som infaller efter dom i lägre instans, om den dömda har sökt ändring och får domen mildrad eller det annars föreligger synnerliga skäl till avdrag. Sådana skäl föreligger t. ex. när det har dragit ut på tiden mellan underrettens och överrettens dom utan att dröjsmålet har berott på den dömda.

När lagens förutsättningar är uppfyllda, är avräkning obligatorisk. Det tillkommer emellertid domstolen att bestämma hur lång tid som får avräknas. Enligt strafflagen 3 kap. 11 § skall avräkning göras i skäligen omfattning. Hela rannsakingstiden räknas i regel av när den tilltalade döms till fängelsestraff, men ofta bara tre fjärdedelar av tiden, om han döms till tukthusstraff. Detta beror på att domstolarna analogt tillämpar regeln i strafflagen 7 kap. 5 § mom. 2 punkt 2, enligt vilken fängelsestraff som förvandlas till tukthusstraff skall reduceras med en fjärdedel. Den omständigheten att det straff som återstår efter avdraget underskrider ifrågavarande straffarts eller latituds minimum, utgör inte hinder för avräkning.

3.2.3 *Avräkning av frihetsberövande efter dom som sedermera vinner laga kraft*

Bestämmelserna om beaktande av tid i häkte vid beräkning av strafftid finns i 1889 års förordning om verkställighet av straff. För den som är häktad räknas strafftiden senast från den dag domen vinner laga kraft. Strafftiden börjar löpa tidigare, om den dömda samtycker till detta. Om sådant samtycke lämnas inom "tiden för anmälan av missnöje", räknas strafftiden från den dag domen meddelades. Över underretts dom skall missnöje anmälas inom en vecka och över överretts dom inom 21 dagar från det domen gavs.

3.3 Norge

3.3.1 *Straffprocessuellt frihetsberövande m. m.*

Bestämmelser om processuellt frihetsberövande i avvaktan på rättegång och dom samt om verkställighet av domen finns i straffprocesslovens 19 kap. om "Paagribelse og Fængsling". Den som är på skälig grund misstänkt för brott kan "pågripes", när vissa i kapitlet angivna förutsättningar är uppfyllda. Enligt huvudregeln i straffprocessloven be-

slutar rätten om pågripelse. Om det är fara i dröjsmål, kan åklagarmyndigheten förordna om pågripelse.

När pågripelse har skett, skall den pågrepne snarast möjligt och senast dagen efter pågripelsen inställas inför rätten som vid särskild förhandling prövar frågan om den pågrepne skall underkastas "varetektsfengsel". Beslut i frågan meddelas genast vid förhandlingen. Om rätten beslutar att fengsla den misstänkte, skall fastställas en tidsperiod för "fengslingen". Denna period kan förlängas. Döms den tilltalade för brottet och är han fengslad vid domstillfället, skall han hållas kvar i varetekt, om inte rätten förordnar att han skall frigges.

Enligt straffeprocesslovens § 210 kan misstänkt tvångsintås på sjukhus för rättspsykiatrisk undersökning och observation enligt beslut av rätten.

3.3.2 *Avräkning av frihetsberövande före dom*

Enligt straffelovens § 60 kan domstol besluta att den tid som den dömda har varit underkastad varetektsfengsel skall dras av från det straff som utdöms i målet. Uttrycket "varetektsfengsel" omfatter inte bara sådant processuellt frihetsberövande som har beslutats av rätten utan även den "pågripelse" som vanligen har föregått varetektsfengslingen, alltså varje frihetsberövande som den tilltalade har undergått enligt bestämmelserna i kap. 19 i straffeprocessloven om pågripelse och fengsling. Avräkningsregeln i straffeloven omfattar dessutom den tid som den tilltalade har varit tvångsintagen på sinnessjukhus för rättspsykiatrisk undersökning enligt straffeprocessloven § 210.

Enligt ordalagen i straffeloven § 60 *bör* avdrag göras för tid i varetekt men i praxis innebär bestämmelsen att avdrag *skall* ske. Det är fast praxis att ge den tilltalade fullt avdrag för varje dag av frihetsberövande före domen. I lagen anges också som villkor för rätten till avräkning, att det är fråga om varetektsfengsel som den tilltalade "ikke ved sitt forhold under saken har pådratt sig". Denna begränsning kan leda till att den tilltalade bara får delvis avdrag t. ex. vid flyktförsök. I praxis ges dock nästan utan undantag fullt avdrag.

Avräkning kan göras vid utdömande av "straff" dvs. fängelse, ungdomsfängelse och böter. Om tiden för det processuella frihetsberövandet är lika lång eller längre än det frihetsstraff som senare ådöms, förordnas regelmässigt att straffet skall anses avtjänat i sin helhet genom frihetsberövandet. Om detta är något kortare än det straff som brottet förskyller, händer det att domstolarna likväl anser hela straffet avtjänat genom tiden i varetekt. Vid utdömande av böter som enda straff kan man teoretiskt först bestämma bötesstraffet och därefter göra avräkning, men i praxis tar man hänsyn till tiden i varetekt direkt vid straffmätningen. När ungdomsfängelse ådöms, fastställer domstolen den tid som skall avräknas och denna tid beaktas sedan när man i administrativ ordning beräknar minimi- och maximitider för uppehåll i anstalt.

Varetektsavdrag görs också vid villkorlig dom, som kan ha formen av anstånd med straffverkställigheten helt eller delvis eller av anstånd med ådömande av straff ("domsutsettelse"). När den dömden får anstånd med verkställighet av frihetsstraff, görs avräkning på samma sätt som vid ovillkorligt straff. Är domen delvis villkorlig, görs som regel avdrag i den ovillkorliga delen av straffet. Vid domsutsettelse anges i domsskälerna den tid den dömden har varit underkastad varetektsfängelse så att avdrag kan göras om straff senare utdöms. Avdrag görs också om den dömden under prövotiden begår nytt brott och får ett gemensamt straff för detta brott och den brottslighet som omfattas av den villkorliga domen.

I högre instans görs också avdrag för varetektsfängelse som den dömden har varit underkastad i tiden mellan domen i första instans och det slutliga avgörandet. Detta gäller oberoende av om åklagaren eller den dömden har fört talan mot domen och oberoende av utgången i målet.

3.3.3 *Avräkning av frihetsberövande efter dom som sedermera vinner laga kraft*

Enligt straffeprocessloven § 475 inräknas varetektstid efter dom som sedermera vinner laga kraft oavkortad i verkställighetstiden, om inte den dömden "selv har foranlediget oppholdet" i varetektsfängelse. Beslut om avdrag enligt denna bestämmelse meddelas av åklagarmyndigheten. För avräkning på verkställighetsstadiet uppställs i realiteten samma villkor som för det avdrag som beslutas av domstol enligt straffeloven § 60. Riksadvokaten har i cirkulärskrivelse till statsadvokaterna uppmanat dem att följa den praxis domstolarna har vid tillämpningen av nämnda paragraf.

Straffeprocessloven § 475 tillämpas på det sättet att den dömden får fullt avdrag för varetektstid som infaller efter dom som inte överklagas av någondera parten. Detta gäller också om tiden i varetekt har blivit förlängd därför att den dömden inte bestämt sig för att avstå från att överklaga förrän fullföljdstiden nästan gått ut. Även i de fall då den dömden har fullföljt talan, men denna inte tas upp till behandling i högre instans, t. ex. när hans talan blivit "avvist som grunnløs" av "Høyesteretts kjæremålsutvalg", får den dömden fullt avdrag för den tid han har varit fängslad efter meddelande av den dom som sedermera vinner laga kraft och fram till beslut om verkställighet.

4 Nordiska straffrättskommittén

4.1 Allmänna synpunkter

Kommittén erinrar om att det inom Norden finns ett praktiskt betydelsefullt samarbete i fråga om straffverkställighet. Samarbetet bygger på enhetlig lagstiftning och innebär i princip att brottmålsdom som

har meddelats i ett nordiskt land kan verkställas i något av de andra. Det är uppenbart att olikheter i de nordiska ländernas regler om avräkning av häktningstid o. d. är till klar nackdel för detta samarbete. Kommittén finner det därför angeläget att skapa enhetliga regler för Norden i fråga om avräkning av tid för straffprocessuella frihetsberövanden.

Kommittén framhåller att anhållande och häktning är processuella tvångsmedel som får tillgripas när det med skäl kan befaras att den som är misstänkt för brott skall avvika, försvåra brottsutredningen eller fortsätta sin brottsliga verksamhet. Sådant frihetsberövande är alltså till sitt syfte en processuell åtgärd och inte ett straff. Straffprocessuellt frihetsberövande har dock faktiskt sådan karaktär att den anhållne eller häktade upplever det som straff. Kommittén anser därför att likformiga nordiska avräkningsregler bör grundas på principen att tid i arrest eller häkte skall jämföras med frihetsstraff. Avräkningsreglerna bör vara så utformade att reaktionen mot brottet totalt sett inte blir strängare för den som har varit anhållen eller häktad än för den som har varit på fri fot.

4.2 Avräkning av frihetsberövande före dom

4.2.1 Avräkning vid olika påföljder

Kommittén anser att avräkning av straffprocessuellt frihetsberövande före dom i princip bör göras vid varje påföljd som är så bestämd till sitt mått att det finns grund för att beräkna avdrag för häktningstid e. d. Därför förordas att det danska och norska systemet görs till förebild i detta avseende. Avräkning bör sålunda vara möjlig — förutom vid böter och tidsbestämt fängelsestraff — vid sådana relativt tidsbestämda påföljder som ungdomsfängelse och internering liksom vid villkorlig dom med utsatt straff. Vid ådömande av villkorlig dom utan utsatt straff eller skyddstillsyn kan avräkning visserligen inte ske från sådan påföljd. Straffprocessuellt frihetsberövande i mål, vari sådan påföljd ådömts, bör däremot kunna tillgodoräknas den dömd i senare mål.

Avräkning bör enligt kommittén beslutas av domstol i samband med ådömande av påföljden, och avdragets omfattning bör anges i domen. Vid ungdomsfängelse och internering bör avräkningen — som nu redan sker i Danmark och Norge — tas i beaktande vid beräkning av minimi- och maximitider för omhändertagande i anstalt. Vid villkorligt anstånd med straffs ådömande och vid skyddstillsyn kommer avdraget att aktualiseras först vid ett undanröjande av påföljden. Detta bör gälla även om det i domen föreskrivs behandling i anstalt under viss del av prövotiden. Redan i den första domen bör emellertid utsägas med vilken tid sådan avräkning får ske, om den ådömda påföljden senare skulle komma att ersättas av påföljd vid vilken avräkning kan ske.

4.2.2 *Avräkning vid olika former av straffprocessuellt frihetsberövande*

Kommittén anser att varje form av frihetsberövande före dom i princip bör avräknas när påföljden bestäms. Det frihetsberövande som i tiden kan sträcka sig längst, nämligen häktning, är redan avräkningsbart enligt lagstiftningen i samtliga nordiska länder. Med häktning bör i detta sammanhang likställas sådant omhändertagande på anstalt som i vissa fall kan tjäna som ersättning för häktning.

Anhållningstiderna är som regel korta och en regel om avräkning även för sådan tid skulle endast innebära att straffet kan avkortas med ytterligare några få dagar. Även en sådan mindre avkortning är emellertid betydelsefull för den som har varit berövad friheten. Kommittén anser därför att man som mönster för enhetliga nordiska bestämmelser bör välja den finska och norska regleringen och tillgodoräkna den tilltalade även tid för anhållande. Kommittén menar att sådan avräkning i princip bör ske också i de fall då anhållande inte har följts av häktning. Å andra sidan är kommittén medveten om att det i praktiken uppkommer svårigheter att låta varje kort frihetsberövande leda till avräkning. Kommittén anser sig därför inte vilja förorda att Danmark, Finland och Sverige, som nu inte har regler om avräkning av helt korta frihetsberövanden, inför regler om avräkning av tid för anhållande som har varat i mindre än 24 timmar.

Vid rättspsykiatrisk undersökning i brottmål förekommer tvångsvis genomfört frihetsberövande som inte har sin grund i de vanliga straffprocessuella tvångsmedlen anhållande och häktning. Sådant frihetsberövande bör — liksom f. n. gäller enligt dansk, finsk och norsk rätt — kunna avräknas efter samma grunder som häktningstid.

4.2.3 *Obligatorisk eller fakultativ avräkning*

I dansk, finsk och norsk rätt kan avräkningsreglerna sägas vara obligatoriska, medan så inte är fallet enligt svensk rätt.

Enligt kommittén talar flera skäl för att avräkning av tid för sådant frihetsberövande före dom som har berörts i det föregående skall vara obligatorisk vid utdömande av straff. Sålunda kan man från rent principiella synpunkter hävda att tid, varunder den tilltalade varit berövad friheten i avvaktan på lagföring, alltid skall tillgodoräknas honom och inte få fungera som ett tilläggsstraff. Ett tungt vägande skäl är vidare att ett sådant system redan fungerar väl i större delen av Norden. I både Danmark, Finland och Norge har man positiva erfarenheter av obligatoriska regler om avräkning av frihetsberövande före dom. Den svenska fakultativa regeln däremot kan befaras ha lett till bristande enhetlighet i domstolarnas praxis. Detta är en nackdel som skulle kunna undanröjas med en fast regel om avräkning. På skäl som nu anförts förordar kommittén en i princip obligatorisk avräkningsregel.

Kommittén diskuterar även om avräkning bör ske helt undantagslöst

eller bör kunna underlåtas om särskilda skäl talar emot att den tilltalade får tillgodoräkna sig tiden för frihetsberövande, t. ex. flyktförsök, undanröjande av bevis eller simulation av sinnessjukdom. Kommittén förordar en helt automatisk regel utan undantag. En sådan regel stämmer bäst med principen att man inte bör använda sanktioner mot tilltalad som motarbetar lagföringen. Vidare anser kommittén att en undantagslös regel är bäst ägnad att skapa rättslikhet i Norden.

Kommittén förordar — med den begränsning som tidigare har nämnts i fråga om kortare tid för anhållande än 24 timmar — att avdrag görs för hela den tid som den dömda har varit berövad friheten före dom efter principen att en dags frihetsberövande motsvarar en dags straffverkställighet i anstalt. En smidig tillämpning av avräkningsinstitutet förutsätter dock att frihetsstraff som är endast obetydligt längre än tid för avräkningsbart frihetsberövande bör kunna anses verkställt i sin helhet genom frihetsberövandet före dom. I fråga om tidsobestämda påföljder bör avdraget inverka på minimi- och maximitiderna. Vid bötesstraff får domstolen göra en skälighetsbedömning. Fasta skalor för beräkning av avdrag från sådant straff torde inte ha någon funktion att fylla. När böter förekommer i kombination med annan påföljd, t. ex villkorlig dom eller skyddstillsyn, bör avräkning inte göras från bötesstraffet utan från den andra påföljden, om denna är av sådant slag att avräkning kan ske, och i annat fall om och när påföljden undanröjs i senare dom.

4.2.4 *Avräkning i högre instans*

Enligt kommittén finns det risk för att frekvensen av överklagade mål ökar, om rätten att avräkna häktningstid efter underrätts dom utvidgas. Detta kan komma att medföra en ökad belastning på åklagar- och domstolsväsendets resurser. Kommittén anser det dock vara principiellt oriktigt att begränsa tillströmningen av mål till högre rätt genom restriktiva avräkningsregler. För den som är på fri fot gäller inte några sådana restriktioner. Den häktade är således med en sådan ordning betydligt sämre ställd än den som är på fri fot. Kommittén förordar därför, att avräkning av häktningstid i högre instans skall vara obligatorisk och ske utan hänsyn till resultatet av användningen av rättsmedel.

4.2.5 *Avräkning av frihetsberövande i utlandet*

I samband med lagföring för brott kan också uppkomma fråga om avräkning av frihetsberövande som på grund av brottet har ägt rum utomlands. Detta blir särskilt aktuellt vid lagföring efter utlämningsförfarande.

I samband med begäran om utlämning för brott kan sålunda den som i annat land begärs utlämnad bli omhändertagen i det landet i avbidan på prövning av utlämningsfrågan eller verkställighet av utläm-

ningsbeslut. Sådant omhändertagande kan på grund av efterlysning ske redan innan framställning om utlämning görs. Frihetsberövande av detta slag kan bli långvarigt, upp till flera månader. Lagföring för brott kan även överföras från ett land till ett annat utan samband med utlämningsförfarande. Också i sådana fall kan den misstänkte ha varit berövad friheten i annat land än domlandet på grund av misstanke om brottet.

Frihetsberövande i utlandet på grund av misstanke om det brott som senare leder till ådömande av påföljd i det egna landet bör enligt kommitténs uppfattning i princip avräknas efter samma grunder som gäller för anhållande eller häktning som har verkställts i domlandet. De straffprocessuella frihetsberövanden som förekommer i utomnordiska länder kan emellertid skilja sig avsevärt från vad som gäller inom Norden. Kommittén anser därför att man inte bör ställa upp någon generell regel om att straffprocessuellt frihetsberövande i utlandet skall avräknas efter samma precisa regler som bör gälla för inhemskt frihetsberövande. Kommittén förordar i stället att avräkningsreglerna på grund av de skiftande förhållanden som kan förekomma i sådana fall skall medge avräkning i skälig omfattning. Därvid förutsätter dock kommittén, att frihetsberövande, som har skett i annat nordiskt land, med hänsyn till den nordiska rättslikheten på området regelmässigt avräknas fullt ut i enlighet med den förut förordade obligatoriska avräkningsregeln. Detsamma bör gälla sådant frihetsberövande i utomnordiskt land som har varit likartat med det frihetsberövande som äger rum i de nordiska länderna efter anhållnings- eller häktningsbeslut.

4.3 Avräkning av häktningstid efter dom som sedermera vinner laga kraft

Som en konsekvens av förslaget om obligatorisk avräkning av häktningstid före dom bör enligt kommittén följa att också häktningstid efter dom som sedermera vinner laga kraft tillgodoräknas den dömde vid verkställighet av frihetsstraff. Sådan avräkning bör ske utan krav på bindande förklaring av den dömde att han avstår från fullföljd i målet.

Vidare bör den som vid fullföljd av talan till högre instans får avslag på sin begäran att få målet upptaget till prövning få räkna häktningstid efter dom i lägre instans som strafftid. Detta får enligt kommittén anses som en nödvändig följd av den föreslagna regeln att den som fullföljer talan utan framgång får straffet reducerat med häktningstiden.

5 Departementspromemorian

I departementspromemorian framhålls att det för svensk del krävs vissa lagändringar för att NSRK:s rekommendationer skall kunna föl-

jas. I promemorian läggs fram förslag till ändringar i BrB och behandlingslagen. Dessutom diskuteras vissa frågor om verkan av nöjdförklaring, när domen innehåller beslut om avräkning av häktningstid o. d.

5.1 BrB

I promemorian föreslås att tillämpningsområdet för 33 kap. 3 § BrB utvidgas i enlighet med NSRK:s rekommendationer. Avräkning bör således kunna ske — förutom vid böter, fängelse på viss tid, suspension eller disciplinstraff — även vid villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse och internering. Vidare bör det vara möjligt att tillgodoräkna den dömden inte bara häktningstid utan även tid för anhållande. Anhållningstid bör avräknas, även om anhållande inte har följts av häktning. Däremot bör — som framhållits i betänkandet — helt korta frihetsberövanden inte föranleda avräkning. För Sveriges del bör en sådan begränsning medföra att de former av frihetsberövande som kan ha föregått beslut om anhållande inte blir avräkningsbara. Kvarstannande för förhör enligt 23 kap. 9 § RB och sådant gripande som avses i 24 kap. 7 § samma balk bör sålunda inte tillgodoräknas den tilltalade. Tid för anhållande bör dock alltid avräknas, även om den anhållne har frigetts efter att ha varit anhållen endast kort tid.

Tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik med stöd av 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål bör enligt promemorian likställas med häktning.

Avräkning bör ske för frihetsberövande som den tilltalade har varit underkastad med anledning av misstanke om brott som omfattas av domen. Det bör sålunda, liksom f. n. gäller i fråga om avdrag för häktningstid, vara möjligt att avräkna frihetsberövande även om den tilltalade frikänns från ansvar för den gärning som har föranlett frihetsberövandet men i samma mål döms för annat brott.

Avräkning bör i enlighet med vad kommittén har föreslagit vara obligatorisk.

Promemorian ansluter sig till NSRK:s förslag att avdrag bör göras för hela det frihetsberövande som har föregått dom efter principen att en dags frihetsberövande motsvarar en dags straffverkställighet i anstalt. Om frihetsstraffet är endast obetydligt längre än det frihetsberövande som skall avräknas, bör det dock liksom f. n. kunna anses verkställt i sin helhet genom frihetsberövandet före domen. När det gäller ungdomsfängelse och internering bör avdraget bestämmas i domen och sedan inverka vid fastställandet av minimi- och maximitiderna för vård i anstalt. I fråga om villkorlig dom och skyddstillsyn bör det anges i domen hur lång tid som skall avräknas. Som har framhållits i kommitténs betänkande kan avräkning i dessa fall dock inte ske från den nämnda påföljden utan först om påföljden undanröjs och den vill-

korliga domen eller skyddstillsynen därvid ersätts med sådan påföljd vid vilken avräkning kan göras. I det senare målet bör den dömde få räkna sig till godo det tidigare frihetsberövandet. Denna ordning bör gälla även i fall då domstolen i domen på skyddstillsyn har förordnat om anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB. Vid bötesstraff bör domstolen reducera böterna med vad som kan anses skäligt. Adömes mer än en påföljd i samma mål (1 kap. 5 och 6 §§, 27 kap. 2 § och 28 kap. 2 § BrB), bör det ankomma på domstolen att med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet förordna från vilken påföljd avräkning skall ske.

I enlighet med kommitténs förslag bör den dömde tillgodoräknas häktningstid efter lägre rätts dom och fram till dom i högre instans efter samma principer som gäller för avräkning i första instans. Högre rätt bör sålunda medge avdrag för häktningstid utan hänsyn till resultatet av den fullföljda talan.

Som en konsekvens av förslaget att frihetsberövande före dom skall kunna avräknas också vid utdömande av villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering föreslås i promemorian att 33 kap. 3 § andra stycket BrB ändras så att högre rätt blir skyldig att avräkna påbörjad verkställighet av fängelse, ungdomsfängelse, internering eller anstaltsbehandling vid skyddstillsyn, när påföljden ändras till någon av de påföljder från vilka häktningstid m. m. skall räknas av enligt huvudregeln i kommitténs förslag.

I svensk rätt saknas uttryckliga bestämmelser om avräkning av frihetsberövande i utlandet på grund av misstanke om brott för vilket påföljd senare ådöms här i landet. Det torde vara tveksamt om 33 kap. 3 § BrB är tillämplig i sådana fall. Det föreslås i promemorian att i nämnda paragraf införs en bestämmelse som reglerar frågan om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden utom riket. Sådan avräkning bör enligt promemorian ske i den utsträckning som anges i kommittébetänkandet. Detta innebär att sådant frihetsberövande i annat nordiskt land som motsvarar anhållande, häktning eller tvångsintagning på psykiatrisk klinik för rättspsykiatrisk undersökning skall avräknas fullt ut, om den omhändertagne döms här i landet för det brott som har föranlett frihetsberövandet samt att frihetsberövande i annan främmande stat skall avräknas i skälig omfattning.

5.2 Behandlingslagen

I fråga om 16 § behandlingslagen föreslås i promemorian den ändringen att strafftiden, när den dömde hålls häktad i målet, räknas från den dag då domen meddelades. Den särskilda regeln om verkan av nöjdförklaring som avges inom tio dagar efter domen blir då överflödig och bör utgå. Om 16 § ändras på detta sätt, kommer häktnings-

tid efter dom som sedermera vinner laga kraft att automatiskt inräknas i strafftiden oberoende av nöjdförklaring.

Beträffande 19 och 22 §§ behandlingslagen föreslås vissa följdändringar som är betingade av de föreslagna ändringarna i 33 kap. 3 § BrB.

5.3 Verkan av nöjdförklaring

De föreslagna ändringarna av avräkningsreglerna ger anledning till vissa överväganden i promemorian rörande verkan av nöjdförklaring avseende dom som innehåller beslut om avräkning av häktningstid m. m.

Nøjdförklaring enligt 5 § behandlingslagen avser fängelse, ungdomsfängelse eller internering och innebär att den dömda förklarar "att han avstår från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den må verkställas". Den som avger nöjdförklaring är oförhindrad att fullfölja talan mot domen beträffande annan påföljd eller rättsverkan som har ådömts honom, t. ex. förverkande av egendom, avsättning eller förvisning. I fråga om förvisning kan nöjdförklaring avgas enligt 48 § utlänningslagen (1954: 193).

Enligt gällande rätt får nöjdförklaring enligt 5 § behandlingslagen anses omfatta även sådant beslut om avräkning av häktningstid som med stöd av 33 kap. 3 § BrB har meddelats vid ådömande av fängelse. Den "ådömda påföljden" är således i detta sammanhang vad som återstår efter avräkningen. Om den föreslagna utvidgningen i 33 kap. 3 § BrB genomförs, får nöjdförklaring enligt 5 § behandlingslagen samma innebörd vid ungdomsfängelse och internering som den f. n. har vid fängelse, dvs. beslut om avräkning kommer inte att kunna överklagas om nöjdförklaring har avgetts. Detta är enligt promemorian en lämplig lösning.

Enligt 38 kap. 1 § BrB kan den som har ådömts villkorlig dom eller skyddstillsyn avge nöjdförklaring i vad gäller den ådömda påföljden. I paragrafen föreskrivs att nöjdförklaringen skall avse även böter som har ådömts med stöd av 27 kap. 2 § eller 28 kap. 2 § BrB liksom föreskrift om anstaltsbehandling vid skyddstillsyn.

Enligt promemorieförslaget kommer avräkningsregeln vid villkorlig dom eller skyddstillsyn att få en annan innebörd än vid övriga påföljder. I domen kommer att förordnas att viss tid skall tillgodoräknas, om och när den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjs och ersätts med annan påföljd vid vilken avräkning kan ske. En förklaring av den dömda att han är nöjd med domen "i vad gäller den ådömda påföljden" kan i det här fallet knappast anses omfatta avräkningsbeslutet. Detta har ju ingen inverkan på den ådömda påföljden utan får betydelse först om påföljden undanröjs.

När det gäller avräkningsbeslut i samband med villkorlig dom eller

skyddstillsyn, bör sålunda enligt promemorian den som är missnöjd enbart med beslutet kunna förklara sig nöjd med den ådömda påföljden men ändå fullfölja talan mot domen såvitt avser avräkningsbeslutet. Ett sådant resultat bör kunna nås utan ändring av 38 kap. 1 § BrB.

5.4 Övergångsbestämmelser

I promemorian föreslås att lagändringarna träder i kraft den 1 juli 1972.

De nya bestämmelserna i 33 kap. 3 § BrB om domstols avräkning av frihetsberövande före dom bör enligt promemorian tillämpas också i fråga om frihetsberövande som har ägt rum i mål som anhängiggjorts men ej avgjorts före lagens ikraftträdande. Däremot bör de nya bestämmelserna inte tillämpas i fall då efter ikraftträdandet uppkommer fråga om undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som har ådömts genom dom meddelad före ikraftträdandet och den dömde varit berövad friheten i det mål vari påföljden ådömts. Frihetsberövanden i mål som avgjorts före ikraftträdandet bör inte heller beaktas av internerings- och ungdomsfängelsenämnden vid beslut rörande minimi- och maximitider för internering eller ungdomsfängelse. Vad som nu sagts torde inte kräva någon särskild bestämmelse.

Bestämmelserna i 16 § behandlingslagen bör enligt promemorian tillämpas i sin äldre lydelse, när efter ikraftträdandet uppkommer fråga om verkställighet av dom som har meddelats före ikraftträdandet. En särskild övergångsbestämmelse härom bör enligt promemorian tas upp i den nya lagstiftningen.

6 Remissyttrandena

Huvuddinjerna i NSRK:s förslag och i departementspromemorian om en obligatorisk och fullständig avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden från ådömda straff tillstyrks eller lämnas utan erinran av så gott som alla remissinstanser.

Kriminalvårdsstyrelsen framhåller att det är en klar nackdel vid samarbetet mellan de nordiska länderna i fråga om verkställighet av straff att avräkningsreglerna är olika i de olika länderna. Det är därför betydelsefullt att det skapas enhetliga bestämmelser på detta område. Styrelsen anser i likhet med NSRK att det finns ytterligare två tungt vägande skäl för de föreslagna avräkningsreglerna. Det ena är att tillämpningen av dem inom landet kan väntas bli enhetlig, och det andra att en obligatorisk avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden kommer att te sig mera tillfredsställande från den dömdes synpunkt. Vidare framhåller styrelsen att antalet nådeärenden i vilka den dömde begär att häktningstid skall avräknas kan väntas bli ytterst litet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att de nuvarande bestämmelserna är olämpliga även bortsett från önskvärdheten av enhetliga regler inom Norden. En fakultativ avräkning efter skälighetsbedömning leder i alltför hög grad till oenhetlighet och kan därför uppfattas som godtycklig. Särskilt oskäligt ter det sig att den dömda, när han överväger om han skall överklaga till högre rätt, måste kalkylera med att han därigenom kan få frihetsberövandet förlängt därför att den längre häktningstiden inte alltid avräknas. Det är inte tillräckligt att domstolarna vid straffmätningen ofta kan nå samma faktiska resultat utan avräkning. Påföljdens syfte är att påverka den dömda och andra. Därför är det väsentligt att den också upplevs som rättvis. Detta når man enligt hovrätten endast om straffprocessuella frihetsberövanden obligatoriskt och fullständigt avräknas från frihetsstraff.

Kritiska synpunkter förs fram av *överåklagaren i Malmö, Föreningen Sveriges polismästare* och *kriminalvårdsnämndens ordförande* som har reserverat sig mot nämndens yttrande.

Överåklagaren i Malmö anser att den tid som går åt för slutförande av förundersökning och rättegång i ett brottmål i stor utsträckning är beroende av den misstänktes vilja att medverka till utredningen. Tendensen att försöka försvåra förfarandet genom att neka och undanröja bevis har år för år blivit alltmer uttalad. Vetskapen om att häktningstid helt eller delvis inte kommer att avräknas har varit ett återhållande moment. Om avräkning blir obligatorisk, försvinner detta. Den misstänkte har allt att vinna och intet att förlora på att försvåra utredningen. Förundersökningarna kommer att bli mer tidskrävande. Polisens utredningsavdelningar hinner med färre utredningar, och uppklaringsprocenten kommer att sjunka. När risken för påföljd minskar, minskar också betänkligheterna mot att begå brott. Faran för att detta skall leda till en accelererad stegring av brottsligheten är påtaglig. En sådan utveckling kan endast mötas med kostnadskrävande personalförstärkningar inom polis-, åklagar- och domstolsväsendet.

Föreningen Sveriges polismästare godtar förslaget såvitt gäller utvidgning av området för avräkning men motsätter sig tanken på obligatorisk avräkning. Föreningen anser att de nuvarande fakultativa avräkningsreglerna motsvarar vad som i det allmänna rättsmedvetandet uppfattas som rätt och riktigt. Har den tilltalade fördröjt utredningen t. ex. genom att förvanska bevis eller dylikt, skulle det uppfattas som stötande om därav föranlett processuellt frihetsberövande får avräknas. Obligatorisk avräkning kommer enligt föreningen att med stor sannolikhet försvåra polisens utredningsarbete. Vetskapen om att anhållande och häktning kan ske och att avräkning inte brukar förekomma, om frihetsberövandet har förlängts på grund av den misstänktes förvållande, är en viktig faktor när det gäller att påverka en misstänkt att samarbeta vid förundersökningen.

Ordföranden i kriminalvårdsnämnden påpekar att NSRK visserligen konstaterat, att anhållande och häktning till sitt syfte är processuella åtgärder, men i fortsättningen har bortsett från detta förhållande. Inte heller i departementspromemorian redovisas någon närmare prövning från processrättsliga synpunkter. NSRK:s rekommendationer och promemoriaförslaget innebär att man i Sverige skall lagfästa en ordning som har utvecklats i praxis i Norge och i viss mån även i Danmark vid sidan om där gällande lagstiftning. Som motiv anføres främst att nordisk enhetlighet är önskvärd. Den enhetlighet som man eftersträvar synes emellertid väsentligen vara av formell art. För att man skall tillskapa en ordning som för den enskilde ter sig likartad i de olika länderna krävs uppenbarligen att man jämför och prövar utformningen, innebörden och användningen av dessa frihetsberövanden inpassade i det processuella förfarandet i de olika länderna. Någon utredning i dessa hänseenden föreligger inte. Reservanten erinrar vidare om att utformningen av reglerna om straffprocessuella tvångsmedel är ett resultat av en lång rättsutveckling. Erfarenheterna av tillämpningen av gällande regler måste betecknas som goda. De straffprocessuella tvångsmedlen utgör hjälpmedel i förfarandet för att utreda förekomsten av brott samt för att genomföra lagföring och ålägga straffrättslig påföljd. Den mest ingripande åtgärden, häktning, har till syfte bl. a. att, om så är nödvändigt, göra den misstänkte mera benägen att medverka under förfarandet. NSRK har såtillvida rätt i sina uttalanden, att den som blir föremål för åtgärden upplever den som ett straff, att frihetsberövandet sker under liknande former som ett frihetsstraff och att åtgärden inte skulle ha vidtagits om brottet inte hade begåtts. När åtgärden sätts in på någon av de grunder som anges i häktningsföresättningsarna, uppfattas åtgärden emellertid av den som berörs av den främst som ett korrektiv mot det sätt på vilket han förhåller sig till det judiciella förfarandet. I systemet ligger att syftet med åtgärden tillgodoses inte endast genom frihetsberövandet utan till stor del redan på det preventiva planet. Enligt reservanten ingår den fakultativa avräkningen av häktningstid i rådande system och bidrar därvid till att upprätthålla effekten av häktningen som tvångsmedel. En reform som innebär att avräkning av häktning blir obligatorisk måste få till resultat att häktningens användbarhet som tvångsmedel försvagas. Det är svårt att bedöma i vilken grad detta kommer att ske, men det kan befaras att häktningens funktion som tvångsmedel för att främja den brottsliges medverkan i förfarandet kommer att nära nog försvinna beträffande en del av den klientel som redan har allvarlig brottslig belastning. Sådana personer kommer sannolikt att betrakta en häktning som ett önskvärt påbörjande av det straff som kan förutses. Den föreslagna reformen är därför enligt reservanten ägnad att försämra möjligheterna att tillfredsställande beivra brottsligheten i vårt land. Att det närmast gäller den grövre brottslig-

heten inger särskilda betänkligheter. Enligt reservanten medför den föreslagna ändringen av principerna för avräkning av häktningstid klara nackdelar. Med hänsyn härtill är ändringen inte tillräckligt motiverad av det begränsade intresse som den har för den nordiska straffverkställigheten. Man kan vidare fråga sig om materialet i nådeärenden erbjuder tillräckligt underlag för slutsatser om bristande enhetlighet i domstolspraxis. Vid prövning av påföljd måste ett visst utrymme för varierande bedömningar godtas. Om ett verkligt behov av större enhetlighet föreligger, kan man utnyttja möjligheterna att få till stånd vägledande avgöranden i högsta instans.

I några yttranden tas upp frågor som rör andra verkningar av den föreslagna reformen. *Överåklagaren i Stockholms distrikt* betonar, att det måste noga följas upp att de nya avräkningsreglerna inte medför att anhållnings- och häktningsinstituterna utnyttjas i utsträckt omfattning. *LO* framhåller att den föreslagna lagstiftningen inte får medföra att domstolarna tillgriper häktning i större utsträckning än hittills. *Kriminalvårdsstyrelsen* utgår ifrån att häktningsinstitutet även i fortsättningen tillämpas med hittillsvarande restriktivitet och att mål mot häktade handläggs med samma skyndsamhet som nu. Styrelsen, som godtar *NSRK:s* bedömning att det finns en risk för att antalet överklagade mål ökar, erinrar om att en sådan ökning också medför en förlängning av häktningstiderna. Styrelsen understryker att man måste ta med i beräkningen att detta får konsekvenser för häktesorganisationen. Antalet platser på de s. k. allmänna häktena är dimensionerat efter en tillströmning enligt nu gällande regler. Dessa häkten kan inte utan vidare byggas ut, i varje fall inte utan betydande kostnader. Även om behovet av platser på fängvårdsanstalterna kommer att minska något genom de föreslagna reglerna, kompenserar detta inte utan vidare den befarade bristen på häktesplatser, eftersom häktad enligt 24 kap. 22 § RB skall förvaras i allmänt häkte. Enligt styrelsen finns det därför synnerlig anledning att aktualisera frågan om hur behovet av ett ökat antal häktesplatser skall tillgodoses. En väntad förlängning av häktningstiderna ger också förnyad aktualitet och ökad tyngd åt styrelsens yrkanden om bättre personella vårdresurser vid häktena.

Även *LO* anser att antalet överklagade mål kommer att öka. Det är därför nödvändigt att häktesorganisationen, som redan är hårt ansträngd, ses över och att erforderliga medel ställs till förfogande. Resurser i form av kurators- och assistentpersonal saknas, varför vårdpersonalen, förutom att den ofta arbetar i hårt nerslitna lokaler, tyngs av en orimligt stor arbetsbörda. Det sociala rehabiliteringsarbetet bör enligt *LO* kunna påbörjas redan under häktningstiden oavsett den slutliga utgången i målet.

Förslaget att utvidga tillämpningsområdet för avräkning till de relativt tidsbestämda påföljderna *ungdomsfängelse*

och internering godtas av de remissinstanser som yttrar sig i frågan.

I fråga om avräkning vid villkorlig dom och skyddstillsyn är meningarna delade. Förslaget godtas av bl. a. *hovrätten för Nedre Norrland*, *kriminalvårdsstyrelsen* och *SACO*. Hovrätten anser emellertid att regeln om avräkning vid villkorlig dom och skyddstillsyn bör tas upp i en särskild bestämmelse i 33 kap. 3 § BrB. Regeln kunde utformas så att i de fall domstolen med tillämpning av 34 kap. BrB dömer till fängelse, ungdomsfängelse eller internering i stället för tidigare meddelad villkorlig dom eller dom på skyddstillsyn, förordnande skall meddelas om att vad den dömde har undergått i form av frihetsberövande före den tidigare domen skall avräknas. Det räcker då att domstolen vid villkorlig dom eller skyddstillsyn i domen anger hur lång tid den dömde har varit underkastad frihetsberövande. *Kriminalvårdsstyrelsen* utgår ifrån att häktningstid inte i något fall skall kunna avräknas från anstaltsbehandling som ingår i skyddstillsyn.

Hovrätten över Skåne och Blekinge avvisar bestämt den föreslagna avräkningsregeln vid villkorlig dom och skyddstillsyn. Enligt hovrättens mening bör Sverige ta avstånd från den även om därigenom en skillnad skulle uppstå mellan de nordiska länderna. Hovrätten framhåller att när domstol dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn såväl domstolen som den dömde är övertygad om att påföljden skall lyckas. Det vore ett missgrepp att i detta skede föra in något om vilken avräkning som skall göras, om påföljden senare måste undanröjas. Något beslut om avräkning bör inte meddelas förrän ett förverkande blir aktuellt. Det förekommer att domstol i domskälen åberopar häktningen som motiv för att i det särskilda fallet tillämpa kriminalvård i frihet. Det är enligt hovrätten inte förenligt med detta att samtidigt tala om att häktningstiden skall avräknas från ett eventuellt framtida fängelsestraff. Det enda syftet med att ange avräkningen i den första domen är att för framtida bruk bevara kunskapen om häktningstidens längd. Detta är emellertid en uppgift för rättsväsendets informationssystem.

Även *interneringsnämnden* och *domareföreningen* är kritiska mot förslaget i denna del. Interneringsnämnden ifrågasätter om tillräckliga skäl föreligger att i dessa fall tillämpa obligatorisk avräkning. Om skyddstillsyn tillgrips för att den åtalade har varit häktad och sedan skyddstillsynen undanröjs i samband med att annan påföljd ådöms, kan ett tillgodoräknande av häktningstid i det första målet sägas ske två gånger. Enligt interneringsnämndens mening bör övervägas om inte frågan om tillgodoräknande skall få avgöras efter en skälighetsbedömning i samband med att påföljden undanröjs enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 1 § 3 BrB. Interneringsnämnden påpekar att den i promemorian föreslagna ordningen inte leder till att häktningstid, som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn, alltid blir tillgodoräknad vid senare

verkställighet av annan påföljd. Om domstol i ett senare mål, i stället för att undanröja påföljden, dömer särskilt till påföljd med tillämpning av 34 kap. 1 § 2 BrB, blir häktningstiden inte tillgodoräknad. Detsamma gäller i fall då bestämmelserna i 34 kap. 12 eller 13 § BrB är tillämpliga.

Domareföreningen erinrar om att tyst avräkning äger rum vid kanske flertalet av ifrågavarande domar. I vissa fall är ett visst frihetsberövande en förutsättning för att inte döma till strängare påföljd än villkorlig dom eller skyddstillsyn. Mycket ofta tar domstolen hänsyn till frihetsberövandet, när det gäller att avgöra om någon "tilläggsuppföljd", anstaltsbehandling eller böter, är motiverad. Enligt *domareföreningen* är det lämpligast och mera ägnat att skapa förståelse för domstolens avvägningar, om hänsynstagande till frihetsberövande — utan uttrycklig avräkning — kan ske i samband med den första domen. Man skulle emellertid ändå ta hänsyn till frihetsberövandet, när ny påföljd bestäms i en senare dom.

Förslaget att utvidga avräkningsreglernas tillämpning även till tid för anhängande tillstyrks av bl. a. *RÅ*, *hovrätten för Nedre Norrland*, *domareföreningen* och *Föreningen Sveriges åklagare*. Enligt *RÅ* saknas anledning att skilja mellan anhållande och häktning. Omständigheter som den misstänkte ofta inte kan påverka avgör om anhållande består en dag eller närmare två veckor. *RÅ* framhåller i detta sammanhang vikten av att den myndighet som skall bestämma eller verkställa avräkningen har ett tillförlitligt underlag till sitt förfogande. I fråga om tid för anhållande anser *RÅ* att uppgift bör lämnas av åklagaren i stämningsansökan. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att anhållandetider som understiger 24 timmar inte skall få avräknas. Som skäl härför åberopar hovrätten, dels att avräkning av kortare tid än ett dygn inte torde fylla någon funktion vid straffverkställigheten utan endast vålla tillämpningssvårigheter, dels att gränsdragningen mot ej avräkningsbara frihetsberövanden eljest ter sig svårförståelig. *Domareföreningen* förordar samma begränsning i fråga om avräkning av tid för anhållande. *Föreningen Sveriges åklagare* föreslår i detta hänseende att tiden för anhållande räknas från dagen efter den då beslut om anhållande meddelas eller verkställs vid anhållande enligt 24 kap. 6 § RB.

Interneringsnämnden ställer sig tveksam till förslaget att tid för anhållande skall kunna avräknas, främst med hänsyn till de praktiska svårigheter som kan väntas komma upp i tillämpningen. Anhållande beslutas inte av domstol och torde inte sällan förekomma utan samband med att den misstänkte häktas. Ofta kan det dröja avsevärd tid från det att anhållningsbeslutet hävs till dess att åtal väcks. Ovisshet kan uppstå om det brott för vilket åtal väcks är detsamma som det vilket har föranlett anhållandet. Det kan enligt *interneringsnämndens* mening inte anses vara en angelägenhet av synnerlig vikt att den korta tid det här är fråga om

tillgodoräknas. Förslaget medför ändå att straffprocessuellt frihetsberövande i åtskilliga sammanhang inte kan tillgodoräknas den dömden. Liknande synpunkter framför en *ledamot i kriminalvårdsnämnden* i ett särskilt yttrande. Enligt detta yttrande bör endast häktningstid få avräknas.

Förslaget att ta med intagning på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål och övervakning i anstalt som ersättning för häktning bland de frihetsberövanden för vilka avräkning skall ske godtas av bl. a. *interneringsnämnden*. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att 33 kap. 3 § BrB inte bör belastas med en hänvisning till 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål. De fall det här gäller är så sällan förekommande att det torde vara tillräckligt att i sistnämnda lagrum ta in en särskild föreskrift i vilken anges att vad som är stadgat om avräkning av tid för häktning skall gälla också om tid på rättspsykiatrisk klinik. Hovrätten anser det inte vara motiverat att göra avräkning för övervakning som ersätter häktning, inte ens om övervakningen skett i anstalt. Vad som vid sidan av ungdomsvårdsskola avses med anstalt är enligt hovrätten alltför obestämt för att uttrycket skall kunna läggas till grund för avräkning.

Domareföreningen anser att konsekvensen kräver att även frihetsberövande enligt 28 kap. 11 § BrB avräknas från frihetsberövande påföljd som kan komma att ådömas i anledning av ingripandet. *SACO* redovisar samma uppfattning och förordar att avräkning bör kunna ske även vid de tillfällen då ungdomsfängelnsnämnden eller interneringsnämnden har förordnat om omhändertagande, innan påföljd ådöms. *Hovrätten för Nedre Norrland* erinrar om att som tvångsmedel mot krigsman kan tillgripas förvarsarrest enligt 6 kap. militära rättegångslagen. Hovrätten ifrågasätter om inte förvarsarrest bör hänföras till den kategori av frihetsberövanden som skall avräknas.

Flertalet remissinstanser godtar förslaget att avräkning skall göras av domstolen. *RA*, *hovrätten för Nedre Norrland*, *kriminalvårdsstyrelsen* och *interneringsnämnden* förordar att det uttryckligen föreskrivs i lagtexten, att domstolen skall ange den tid som har avräknats i månader och/eller dagar.

Hovrätten över Skåne och Blekinge däremot anser att avräkningen bör förläggas till verkställighetsstadiet. Så länge en avräkning innehåller något moment av skälighet är domstolens medverkan behövlig, men när så inte längre är fallet har enligt hovrätten avräkning genom föreskrift i domen bestämda nackdelar. Om något fel uppkommer vid uträkningen, är det betydligt svårare att få det rättat än om avräkningen görs direkt på grund av föreskrift i en lag om straffidsberäkning. Enligt hovrättens mening är det principiellt oriktigt att låta en obligatorisk avräkning förbli infogad i dömandet. Avräkningen bör frigöras från domen och handläggas administrativt vid sidan om denna. I och för sig kan den naturligtvis ändå utföras av domstolen. Men bättre är otvivelaktigt

att avräkningen flyttas till den myndighet som i allmänhet handlägger beräkning av strafftid. Ett särskilt skäl till detta är att en obligatorisk avräkning bör kunna inordnas i rättsväsendets informationssystem som ett led i en automatisk straffidsberäkning. Innan några regler om avräkning antas bör det enligt hovrätten undersökas i vad mån avräkningen kan utföras genom automatisk databehandling och vilka krav detta ställer på bestämmelserna i ämnet.

Några remissinstanser påpekar att det bör framgå direkt av lagtexten att domstol kan förordna att frihetsstraff skall anses verkställt i sin helhet även om frihetsberövandet har varit något kortare än straffet.

I ett par yttranden tas upp frågan från vilken påföljd avräkning skall ske, om flera påföljder ådöms i samma dom. Enligt hovrätten för Nedre Norrland skulle det vara av värde om ett klarläggande motivuttalande gjordes i frågan vilken påföljd som skall prioriteras vid avräkningen. Advokatsamfundet ifrågasätter om inte förslaget bör ändras så att avräkning alltid skall ske från fängelse, om sådant straff ådöms jämte annan påföljd, i varje fall om den andra påföljden är villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Hovrätten över Skåne och Blekinge påpekar att det mellan gällande lagtext och förslaget föreligger den skillnaden att den gällande lagtexten hänför sig till mål i vilket någon har hållits häktad, medan förslaget avser brott som omfattas av domen. Enligt hovrätten överensstämmer inte dessa begrepp. Det är inte säkert att domen alltid omfattar det brott för vilket häktningen ursprungligen har skett. Åklagaren kan ha avstått i den del som föranledde häktningen och vidhållit sin talan i målet i annan del som inte fanns angiven bland häktningsskälerna. I ett sådant fall synes man enligt hovrätten inte kunna undvara begreppet "samma mål". Advokatsamfundet framför liknande synpunkter och tillägger att domstolen, i det fall att misstanke om visst brott inte har lett till åtal, endast bör pröva frågan om den tilltalade har varit misstänkt för det åtalade brottet under tid då han har varit berövad friheten och således inte om misstanken för det åtalade brottet har varit anledning till frihetsberövandet.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att införandet av en regel om obligatorisk avräkning kommer att medföra berättigade anspråk på att avräkning skall göras även på bötesstraff, exempelvis i den situationen, där den tilltalade frikänns från ansvar för grov stöld för vilken han har varit häktad men i samma mål döms till böter för olovlig körning. I den mån de nya reglerna får en sådan verkan blir det enligt hovrätten betydligt mer angeläget än för närvarande att flera åtal mot en tilltalad förs samman i ett och samma mål. Som forum- och kumulationsreglerna i RB för närvarande tillämpas kan det ofta bero på en slump om lagföring för bötesbrott sker i samma mål som det i vilket den tilltalade har varit be-

rövad friheten. Detta kan med de nya avräkningsreglerna ge otillfredsställande resultat. Sådana konsekvenser kan enligt hovrätten motverkas antingen genom en skärpning av kumulationsreglerna eller genom införande av regler som ger möjligheter till korrigerings på verkställighetsstadiet efter mönster av bestämmelsen i 34 kap. 10 § BrB.

Förhållandet mellan verkställighet av dom i ett mål och häktning i ett annat diskuteras i några yttranden.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att den framlagda utredningen är otillräcklig på det sättet att den endast behandlar det enkla fallet av avräkning i ett mål. De praktiska svårigheter som domstolar och verkställighetsmyndigheter ställs inför sammanhänger emellertid med kollisionen mellan verkställighet och straffprocessuellt frihetsberövande i olika mål. Reglerna härom har nära samband med de frågor som behandlas i betänkandet och departementspromemorian, och man bör enligt hovrätten inte förbise att förslaget får återverkningar även i sådana situationer. Den nuvarande ordningen som innebär att tillåtligheten av samtidig straffverkställighet och häktning beror på vilken av åtgärderna som kommer först kan inte anses godtagbar. Reglerna måste ändras om man genomför obligatorisk avräkning, eftersom häktningstid annars kan komma att räknas dubbelt i vissa fall. För närvarande undviks detta genom att domstolarna inte avräknar häktningstid som har sammanfallit med straffverkställighet i annat mål. Enligt hovrätten måste en regel om obligatorisk avräkning förenas med ett obligatoriskt undantag på denna punkt. Hovrätten diskuterar möjligheten av ett förbud mot samtidig straffverkställighet och häktning men stannar för att föreslå en regel av rakt motsatt innebörd. Avräkningsreglerna måste då förses med undantag så att dubbelräkning inte kan förekomma. Det ligger enligt hovrätten i sakens natur att häktningen medför processuellt betingade inskränkningar i de friheter som kan medges den intagne som ett led i behandlingen. Hovrätten föreslår att 37 § första stycket behandlingslagen upphävs. Härigenom uppnår man först och främst att man kan häkta den intagne utan att hans intresse av att få tillgodoräkna sig verkställighetstid behöver åsidosättas. Genom häktningen blir RB:s regler om snabbare handläggning tillämpliga. Behovet av de villkorliga häktningsbesluten bortfaller också. Med lagändringen vinner man enligt hovrätten åtminstone i de viktigaste fallen detsamma som med en mera generell bestämmelse, nämligen en snabbare handläggning av nya åtal för grövre brott i fall då den tilltalade är intagen för verkställighet på fängvårdsanstalt.

Kriminalvårdsstyrelsen föreslår att avräkningsregeln förses med ett undantag för samtidig straffverkställighet av samma innebörd som det hovrätten över Skåne och Blekinge har förordat.

Ungdomsfängelssenämnden finner det angeläget att bibehålla möjligheten till verkställighet under häktningstid, eftersom den misstänkte i

annat fall kan komma i sämre situation än enligt nuvarande lagstiftning. Så blir enligt ungdomsfängelsenämnden fallet t. ex. om den misstänkte frikännes i häktningsmålet eller döms till skyddstillsyn eller villkorlig dom. Detta kan undvikas om en verkställbar dom ges prioritet vid tillgodoräkandet av häktningstid.

Enligt *interneringsnämnden* måste häktningstid kunna tillgodoräknas även i de fall, då domstol med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 BrB förordnar att tidigare ådömd internering skall avse även annat brott. Det samma gäller beträffande ungdomsfängelse och kan bli aktuellt även vid andra påföljder. 33 kap. 3 § BrB bör enligt interneringsnämnden avfattas så att det framgår att sådana fall omfattas av stadgandet. Interneringsnämnden diskuterar särskilt det fallet att domstol beträffande internerad som vårdas utom anstalt med stöd av 34 kap. 9 § BrB inte förordnar om återintagning. Nämnden anser det tveksamt hur ett tillgodoräknande lämpligen bör ske i ett sådant fall. Situationen liknar den, då domstol dömer till skyddstillsyn. Tillgodoräknande kan ske vid tillämpning av bestämmelserna i 30 kap. 8 § BrB om längsta tiden för anstaltsvård. Något undanröjande av nu avsett förordnande enligt 34 kap. 9 § BrB kan inte komma i fråga, men domstol kan vid ny lagföring tänkas förordna om återintagning och bestämma ny minsta tid. Enligt interneringsnämndens mening bör det övervägas att i fall, då förordnande om återintagning i anstalt inte meddelas, låta frågan om tillgodoräknande av häktningstid avgöras av domstol efter en skälighetsbedömning först i samband med förordnande om återintagning i anstalt. Om tillgodoräknande av häktningstid som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn skall ske, när påföljden snare undanröjs, ifrågasätter interneringsnämnden om inte konsekvensen kräver, att en motsvarande regel gäller för andra fall, när påföljd undanröjs enligt 34 kap. 1 § 3 BrB. Som exempel nämner interneringsnämnden att någon som har dömts till fängelse med förordnande om viss tids tillgodoräknande därefter, men innan verkställigheten av fängelsestraffet har börjat, döms till internering.

Även *ungdomsfängelsenämnden* anser att 33 kap. 3 § BrB bör formuleras så att tillgodoräknande skall kunna ske vid förordnanden enligt 34 kap. 1 § 1 och 8 § andra stycket BrB i fråga om ungdomsfängelse.

RÅ anser det sannolikt att den föreslagna regeln om avräkning av häktningstid även i högre instans leder till en ökad fullföljdsfrekvens. Enligt *RÅ* är emellertid restriktiva avräkningsregler principiellt sett en oriktig metod att begränsa tillströmningen av mål till överrätterna. Det kan vara fråga om en ganska ovidkommande påtryckning, som kan få den mycket stötande följderna att den som är oskyldigt dömd avstår från överklagande för att inte bli ännu sämre ställd. Åtskilligt vanligare torde vara att en brottsling, som har fällts till ansvar, mot bättre vetande yrkar frikännande. Sådant rättegångs-

missbruk bör dock enligt RA inte mötas med åtgärder av annat slag för de häktade än för dem som på fri fot överklagar fällande dom. Utvecklingen får visa om bestämmelserna i 9 kap. RB behöver tillämpas och om bestämmelserna i så fall är tillräckligt återhållande.

Hovrätten för Nedre Norrland anser att principen om obligatorisk avräkning i högre instans bör skrivas in i lagtexten. Hovrätten förordar i detta sammanhang det förtydligandet av förslaget till 33 kap. 3 § andra stycket BrB att det skall framgå klart att bestämmelsen endast avser det fall att högre rätt i samma mål dömer till annan påföljd än lägre rätt. Eljest kan missförstånd tänkas uppstå på det sättet att bestämmelsen felaktigt anses tillämplig på sådana fall av sammanträffande av brott som avses i 34 kap. BrB.

Överåklagaren i Malmö distrikt är kritisk mot förslaget om avräkning av häktningstid efter underrätts dom. Man bör beakta att personer som har dömts till frihetsstraff men som vistas på fri fot i stor utsträckning överklagar domar endast för att därigenom skjuta på straffverkställigheten. Enligt överåklagaren har man skäl att anta att den dömda, om han är häktad, kommer att ta chansen till ändring i domen genom att överklaga, eftersom en obligatorisk avräkning av häktningstiden innebär att han inte löper någon risk för förlängd förlust av friheten. Det kan förväntas att de flesta som har dömts till mer än två månaders fängelse eller till ett tidsobestämt frihetsstraff kommer att överklaga. I den mån fullföljd av talan framstår som rent okynnesöverklagande, synes det omotiverat att tillämpa en obligatorisk avräkning. Med den generösa tillämpning av nu gällande avräkningsregler som domstolarna har ådagalagt och med hänsyn till att obligatorisk avräkning med skäl kan antas leda till för samhället ej godtagbara konsekvenser avstyrker överåklagaren att bestämmelser om obligatorisk avräkning införs.

Ordföranden i kriminalvårdsnämnden anser att det inte har framkommit något som bör föranleda att man frångår det ställningstagande man gjorde år 1962, när frågan om obligatorisk avräkning av häktningstid efter dom senast prövades. Bakom den ståndpunkt som man då intog ligger den uppfattningen att nuvarande ordning erbjuder tillräckliga garantier till skydd för den enskildes rätt. Beträffande avräkning av frihetsberövande efter lägre rätts dom vid fullföljd till högsta domstolen erinrar ordföranden i kriminalvårdsnämnden om att nya fullföljdsregler infördes under år 1971. Den nya ordningen syftar till att starkt begränsa antalet mål som förs vidare till högsta domstolen. Vad gäller mål mot häktade är lagstiftningen givetvis baserad på den nuvarande regleringen med fakultativ avräkning av häktningstid. Ändras denna ordning motverkas därmed i sådana mål hela syftet med den nya lagstiftningen om fullföljd.

Föreningen Sveriges åklagare finner det angeläget att söka motverka

att mål utan rimliga skäl förs vidare till överrätt. Föreningen föreslår därför att avräkningsreglerna för häktningstid efter underrätts dom görs fakultativa. Eftersom bestämmelsen kommer att tillämpas endast av överrätt, bör en tillfredsställande enhetlighet i tillämpningen kunna uppnås.

Hovrätten över Skåne och Blekinge påpekar att den föreslagna lagtexten inte återger den i promemorian redovisade skillnaden mellan avräkning för frihetsberövande i nordiskt land och avräkning för frihetsberövande i annan stat. Enligt hovrättens mening finns det inte någon anledning varför inte denna skillnad kan anges i lagtexten. *Hovrätten för Nedre Norrland* framför liknande synpunkter.

Interneringsnämnden tar upp ett problem som inte behandlas i promemorian men som har anknytning till förslaget om ändring i 16 § behandlingslagen. Nämnden erinrar om att den som åtalas inte sällan är intagen i anstalt för undergående av tidigare ådömd påföljd. Häktning underläts kanske just därför att den tilltalade befinner sig i anstalt. För vissa av dessa fall — t. ex. om någon med undanröjande av fängelse döms till internering — kunde enligt nämnden övervägas att möjliggöra ett tillgodoräkande. I varje fall är det rimligt, att verkställigheten av den nya domen får räknas från domens dag och inte, som för närvarande, först från den dag, då den nya domen vinner laga kraft eller den dömda förklarar sig nöjd. För de internerades del är frågan av praktisk betydelse, eftersom det inte är ovanligt att någon under pågående verkställighet får ny dom i vilken bestäms minsta tid för den fortsatta anstaltsvården. En ändring av 16 § behandlingslagen är därför påkallad.

Förslaget till övergångsbestämmelser kritiserar i ett par remissyttranden. *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att det krävs en bestämmelse som klart säger ut att vad i 33 kap. 3 § BrB är stadgat inte skall tillämpas vid undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som har ådömts före lagens ikraftträdande, där fråga är om frihetsberövande som har ägt rum i det målet. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser att om dess förslag beträffande villkorlig dom och skyddstillsyn följs, det behövs en övergångsbestämmelse av innehåll att äldre bestämmelser fortfarande gäller i fråga om påföljd som har bestämts genom dom eller beslut före ikraftträdandet. En ledamot av kriminalvårdsnämnden finner att det är risk för extra överklaganden, om frihetsberövanden före lagens ikraftträdande skall kunna avräknas. På grund härav är det mest lämpligt att endast tid för frihetsberövande som ligger efter dagen för ikraftträdandet får avräknas. Enligt TCO finns det inte några bärande skäl varför olika bestämmelser övergångsvis bör tillämpas vid avräkning av frihetsberövande före dom och vid avräkning i samband med undanröjande av tidsbestämd påföljd. TCO anser att lagen omedelbart vid ikraftträdandet bör få full genomslagskraft.

7 Departementschefen

Huvudbestämmelserna om straffprocessuella frihetsberövanden finns i 24 kap. RB. Den som på sannolika skäl är misstänkt för brott, för vilket är stadgat fängelse i ett år eller däröver, får häktas av domstol om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller annan omständighet skäligen kan befaras, att han avviker eller på annat sätt undandrar sig lagföring eller straff (flyktfara) eller genom att undanröja bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara) eller om det finns anledning befara att han fortsätter sin brottsliga verksamhet (24 kap. 1 § RB). Under vissa omständigheter kan häktning ske även vid lindrigare brott. Enligt 7 § lagen (1964: 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare får den som inte har fyllt 18 år häktas endast om det föreligger synnerliga skäl därtill. Enligt 24 kap. 3 § RB kan häktning i vissa fall ersättas av övervakning i hemmet eller på lämplig anstalt. Sådan övervakning är frivillig. Vill den misstänkte inte underkasta sig övervakningen, skall häktning ske.

När det finns skäl till häktning, kan den misstänkte anhållas i avbidan på rättens beslut. Anhållande kan också ske när det inte föreligger fulla skäl till häktning men det är av synnerlig vikt att den misstänkte tas i förvar i avbidan på ytterligare utredning. Beslut om anhållande meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren (24 kap. 5 § RB).

Den som kan anhållas får gripas av polisman, om anhållningsbeslut inte kan avvaktas. Har någon begått brott på vilket kan följa fängelse, får vem som helst gripa honom, om han anträffas "å bar gärning eller flyende fot". Annan än polisman får också gripa den som är efterlyst för brott.

Den som gripits av en privatperson skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman. Anhållningsmyndigheten skall sedan omedelbart besluta om den gripne skall anhållas eller friges (24 kap. 7 § RB).

Om den anhållne inte friges, skall anhållningsmyndigheten senast dagen efter anhållandet till rätten göra framställning om häktning. Fordras ytterligare tid för prövning av häktningsfrågan kan framställningen anstå i ytterligare fyra dagar. När häktningsframställning har kommit in till rätten, skall häktningsförhandling hållas så snart det kan ske och, om synnerliga hinder inte möter, senast på fjärde dagen efter det att framställningen kom in. Om huvudförhandling sätts ut inom en vecka, kan emellertid prövningen av häktningsfrågan anstå till huvudförhandlingen. Beslutar domstolen häkta den misstänkte, skall domstolen utsätta viss, kortare tid, inom vilken åtal skall väckas. Har åtal inte väckts inom utsatt tid eller inom den ytterligare tid som domstolen senare kan ha medgivit, skall den häktade omedelbart friges (24 kap. 12, 13, 18 och 19 §§ RB).

När den som är häktad döms för brott, prövar domstolen enligt de

allmänna häktningsgrunderna om den dömden skall kvarstanna i häkte tills domen vinner laga kraft. Är den dömden på fri fot, kan rätten i domen förordna att han skall häktas (24 kap. 21 § RB).

Enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål kan domstol besluta om tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik av den som inte är häktad men som skall genomgå rättspsykiatrisk undersökning. Föresättning härför är att det finns skäl att anta att den misstänkte inte kommer att frivilligt medverka till undersökningen. Domstolen skall i samband med beslut om tvångsintagning fastställa den längsta tid under vilken den misstänkte får hållas kvar på kliniken.

Vid avgörande av mål i vilket den tilltalade har hållits i häkte kan domstolen under vissa föresättningar förordna, att den ådömda påföljden till viss del eller i sin helhet skall anses verkställd genom ifrågasvarande straffprocessuella frihetsberövande. Enligt huvudregeln i 33 kap. 3 § BrB får sådan avräkning ske i den mån och den omfattning som prövas skälig med hänsyn till omständigheterna. Avräkning kan ske vid utdömmande av fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff men inte vid ådömmande av annan brottspåföljd. Av de straffprocessuella frihetsberövderna kan endast häktning avräknas. Hänsyn tas inte till häktningstid som infaller efter domens meddelande. Överklagas domen kan emellertid högre rätt förordna att häktningstid som ligger efter den överklagade domen får avräknas. Frågan om sådan avräkning avgörs i princip efter samma bedömningsgrunder som tillämpas av lägre instans.

I 33 kap. 3 § andra stycket BrB behandlas det fall att högre rätt ändrar lägre rätts dom på ungdomsfängelse, internering eller skyddstillsyn med anstaltsbehandling och i stället dömer till någon av de påföljder vid vilka avräkning enligt första stycket kan ske. Har den av lägre rätt bestämda påföljden börjat verkställas, kan överinstansen, om det prövas skäligt med hänsyn till omständigheterna, förordna att det nya straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

I 22 § behandlingslagen finns en bestämmelse om avräkning av häktningstid vid verkställighet av ungdomsfängelse och internering. Bestämmelsen avser endast fall då den dömden som häktad har genomgått rättspsykiatrisk undersökning i målet. Om utlåtande över undersökningen har avgetts efter utgången av den för sådan undersökning föreskrivna längsta tiden, sex veckor, skall den överskjutande tiden anses som tid under vilken ungdomsfängelse eller internering har verkställts i anstalt. I motsats till bestämmelserna om avräkning av häktningstid i 33 kap. 3 § BrB verkar denna regel automatiskt. Avräkningen sker på verkställighetsstadiet genom beslut av ungdomsfängelse- resp. interneringsnämnden.

I vissa fall skall dom i brottmål verkställas omedelbart, antingen på grund av domstols förordnande eller direkt på grund av föreskrift i lag. Normalt gäller dock att sådan dom kan verkställas först sedan den vunnit laga kraft mot den dömde. Detta gäller även den som är häktad. Häktningstid efter dom men före verkställighet räknas i princip inte som strafftid. Om den dömde avger nöjdförklaring, får domen verkställas omedelbart. Avger den som är häktad nöjdförklaring inom tio dagar från den dag domen meddelades, räknas strafftiden från domens dag, vilket i praktiken innebär avräkning av häktningstid som infaller efter domen men före dess verkställande.

Mellan de nordiska länderna förekommer ett omfattande samarbete i fråga om verkställighet av straffdomar. Bestämmelser härom finns i lagen (1963: 193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m. m. För svensk del omfattar samarbetet bl. a. fängelse och skyddstillsyn men inte exempelvis ungdomsfängelse och internering. Under år 1970 överfördes verkställighet av 135 domar på frihetsstraff till Sverige från nordiska länder. Samma år överlämnades drygt 300 i Sverige meddelade domar av samma art för verkställighet i annat nordiskt land.

Straffprocessuella frihetsberövanden av motsvarande slag som anhängande och häktning finns i dansk, finsk och norsk rätt. Avräkning av häktningstid från brottspåföljd kan ske i Danmark, Finland och Norge. Tid för anhållande avräknas i Finland och Norge. I Danmark och Norge avräknas tid under vilken den dömde har varit intagen för rättspsykiatrisk undersökning.

Vad beträffar frihetsberövande före dom är avräkning i princip obligatorisk och fullständig i Danmark, Finland och Norge. I alla tre länderna kan avräkning underlåtas på grund av den dömdes uppträdande. Denna möjlighet utnyttjas dock endast i begränsad omfattning. I Finland avräknas inte korta anhållandetider.

Även i fråga om de påföljder från vilka avräkning sker föreligger betydande olikheter mellan de nordiska länderna. I alla länder sker avräkning från tidsbestämt frihetsstraff och böter. I Danmark och Norge görs avräkning även från ungdomsfängelse. I Danmark sker avräkning vidare från påföljderna "arbejdshus" och "sikkerhedsforvaring". Beträffande villkorlig dom föreligger överensstämmelse mellan dansk och norsk rätt. Vid villkorlig dom med utsatt straff förordnas om avräkning i domen. Innehåller den villkorliga domen även en ovillkorlig del görs avdrag i denna del. Meddelas villkorlig dom utan utsatt straff sker avräkning först i eventuell senare dom varigenom den villkorliga domen undanröjs eller ersätts med villkorlig dom med utsatt straff.

Överklagas dom görs i Danmark och Norge avräkning i högre rätt efter samma regler som i lägre rätt. I Finland görs i motsvarande fall

avräkning endast om underrättens dom mildras eller om eljest synnerliga skäl föreligger.

Häktningstid som infaller efter dom som inte överklagas eller som inte prövas i sak av högre rätt tillgodoräknas den dömd som verkställighetstid i Danmark och Norge. I Finland sker inte något tillgodoräknande i motsvarande fall.

Av det anförda framgår att det i vissa hänseenden finns stora likheter mellan de nordiska länderna i fråga om utformningen av de straffprocessuella frihetsberövandena. I samtliga länder finns också bestämmelser om att tid under vilken en dömd person har varit berövad friheten i samband med rättegången skall kunna tillgodoräknas vid verkställighet av frihetsstraff. Det föreligger emellertid, som den nyss lämnade redogörelsen visar, väsentliga skillnader mellan länderna, särskilt i fråga om den omfattning i vilken avräkning sker. Det nordiska samarbetet på straffverkställighetens område förutsätter en betydande grad av överensstämmelse i fråga om lagstiftning och rättstillämpning i de olika länderna. Alltför stora skillnader försvårar samarbetet på det praktiska planet. För dem som får straffverkställigheten överförd till annat land kan olikheter i lagstiftning och rättspraxis i de nu aktuella hänseendena te sig svårförståeliga och orättvisa. Dessa förhållanden har påtalats av bl. a. de nordiska kriminalvårdscheferna.

Av betydelse i detta sammanhang är vidare att utformningen av de svenska bestämmelserna synes ha lett till en varierande praxis i fråga om tillämpningen av avräkningsreglerna i 33 kap. 3 § BrB. Att ifrågasätta tillämpning ofta uppfattas som otillfredsställande framgår bl. a. av det betydande antal fall i vilka den som har dömts till frihetsstraff begär att av nåd få tillgodoräkna sig den tid under vilken han varit häktad i målet.

Att få en klar uppfattning om hur avräkningsreglerna generellt tillämpas av domstolarna är inte lätt. Endast sällan ges motivering i dessa frågor. Det kan därför vara svårt att i efterhand säkert avgöra efter vilka grunder domstolen har beräknat avdraget eller av vilka skäl avräkning har vägrats. Helt allmänt torde emellertid kunna sägas att en häktningstid om två—tre veckor anses motsvara vad som normalt går åt för att genomföra en rättegång och att en häktningstid av denna längd därför sällan anses motivera någon avräkning. Om häktningstiden förlängs på grund av omständigheter som ligger utanför den tilltalades kontroll, torde däremot den mot förlängningen svarande tiden regelmässigt tillgodoräknas den dömd. Häktningstid under vilken den tilltalade har undergått rättspsykiatrisk undersökning torde regelmässigt avräknas i sin helhet, när så är möjligt.

Det kan antas att domstolarna i viss utsträckning även gör en indirekt avräkning genom att vid bestämmande av straffet ta viss hänsyn till häktningstid före domen.

Med hänsyn till frågans betydelse för samarbetet på straffverkställighetens område har problemet om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden tagits upp inom nordiska straffrättskommittén (NSRK). Kommittén har i oktober 1971 avgett betänkande (NU 1971: 9) om avräkning av häktningstid m. m. NSRK anser det angeläget att skapa enhetliga regler för Norden i fråga om avräkning av tid för straffprocessuella frihetsberövanden. Sådana regler bör enligt kommittén grundas på principen att tid i arrest eller häkte skall jämsställas med frihetsstraff. NSRK anser att avräkning av straffprocessuellt frihetsberövande före dom i princip bör göras vid varje påföljd som är så bestämd till sitt mått att det finns grund för att beräkna avdrag för häktningstid o. d. Det danska och norska systemet bör tas till förebild i detta hänseende. Avräkning bör vara möjlig — förutom vid böter och tidsbestämt fängelsestraff — vid sådana relativt tidsbestämda påföljder som ungdomsfängelse och internering. Avräkning bör i princip ske även vid villkorlig dom och skyddstillsyn. Avdraget kommer emellertid i sistnämnda fall inte att aktualiseras förrän påföljden undanröjs och ersätts med annan påföljd. Enligt kommittén bör inte endast häktningstid kunna avräknas utan även tid under vilken någon varit anhållen och tid under vilken någon har varit tvångsintagen för att undergå rättspsykiatrisk undersökning. Kommittén förordar att avräkning skall vara obligatorisk med det enda undantaget att anhållande som varat kortare tid än 24 timmar inte skall avräknas. I övrigt skall en dags frihetsberövande motsvara en dags straffverkställighet i anstalt. Kommittén föreslår vidare att avräkning av häktningstid skall göras även i högre instans efter samma grunder som gäller för avräkning i första instans och utan hänsyn till resultatet av den fullföljda talan. Vad slutligen gäller häktningstid efter dom som sedermera vinner laga kraft föreslår kommittén att sådan häktningstid skall få räknas den dömden till godo vid verkställighet av straffet. Som krav härför bör inte uppställas att den dömden avger bindande förklaring att han avstår från fullföljd i målet.

På grundval av NSRK:s förslag har inom justitiedepartementet utarbetats en promemoria (Ds Ju 1971: 22) om avräkning av häktningstid m. m. I promemorian har lagts fram förslag till de lagändringar som behövs för svensk rätts del vid ett genomförande av NSRK:s förslag.

Enligt promemorian bör avräkning kunna ske — förutom vid böter, fängelse på viss tid, suspension och disciplinstraff — även vid villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse och internering. Förutom häktningstid bör även tid under vilken någon varit anhållen och tid under vilken en misstänkt har varit tvångsintagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål kunna avräknas. Avräkning bör vara obligatorisk och tillämpas undantagslöst. Vid fullföljd av talan mot underrätts dom bör häktningstid som infaller efter underrättens dom avräknas av högre instans efter samma principer som

gäller för avräkning i första instans och således utan hänsyn till utgången av den fullföljda talan. Även straffprocessuella frihetsberövanden i utlandet bör i princip avräknas. Därvid bör enligt promemorian avräkning vara obligatorisk i fråga om sådana frihetsberövanden i annat nordiskt land som motsvarar anhållande, häktning och tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik, under det att avräkning av straffprocessuellt frihetsberövande i utomnordiskt land bör ske i skälig omfattning. Vad slutligen angår häktningstid som infaller efter dom som sedermera vinner laga kraft föreslås att sådan häktningstid skall få avräknas genom att strafftiden, oberoende av nöjdförklaring, räknas från domens dag.

Huvuddragen i NSRK:s förslag och i promemorieförslaget har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga remissinstanser. Vissa enskilda punkter i förslagen har dock kritiserats under remissbehandlingen. Till dessa punkter återkommer jag i det följande.

I flera yttranden framhålls angelägenheten av att skapa så enhetliga regler som möjligt inom Norden med hänsyn till det omfattande samarbetet på straffverkställighetens område. Enligt några remissinstansers mening är det emellertid en ännu angelägnare uppgift att få till stånd en enhetlig tillämpning av avräkningsbestämmelserna inom landet. Detta kan ske genom att avräkning görs obligatorisk.

De remissinstanser som ställer sig avvisande till förslaget om obligatorisk avräkning anser att NSRK och departementspromemorian inte tillräckligt har beaktat häktningens funktion i det straffprocessuella förfarandet. Den fakultativa avräkningen ingår i rådande system och bidrar till att upprätthålla effekten av häktningen som tvångsmedel. Vetenskapen om att häktningstid inte alltid avräknas har enligt dessa remissinstansers mening varit av stor betydelse när det har gällt att få en misstänkt att medverka vid utredningen. Med obligatorisk avräkning riskerar man att häktningens användbarhet som tvångsmedel kommer att försvagas eller helt försvinna. Särskilt gäller detta i fråga om en del av det klientel som är svårt kriminellt belastat.

Häktning och andra straffprocessuella frihetsberövanden har främst till syfte att underlätta utredning om brott samt att säkerställa kommande rättegång och straffverkställighet. Åtgärderna är alltså inte avsedda att utgöra påföljder för brott. Detta förhållande har självfallet påverkat utformningen av de olika instituten. Även om syftet således i första hand är att tillgodose straffprocessens behov, saknas dock inte allmänt kriminalpolitiska inslag i systemet. Hit hör bl. a. häktningsgrunden "fara för fortsatt brottslighet". Man kan i detta sammanhang även nämna bestämmelsen i 24 kap. 1 § tredje stycket RB enligt vilken häktning normalt skall ske om för brottet inte är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år.

Oavsett vad syftet med ett straffprocessuellt frihetsberövande är i det enskilda fallet, torde det, med hänsyn till sambandet med brottet

och formerna för verkställigheten, av den dömden i allmänhet uppfattas som en del av brottspåföljden. För att samhällets reaktioner mot brott skall kunna tjäna sitt syfte krävs bl. a. att såväl de dömda som andra uppfattar dem som rättvisa. Det avgörande är därvid inte bara den slutligen ådömda påföljden utan den samlade reaktionen, således även de straffprocessuella frihetsberövandena. Dessa förhållanden bör tillmätas avgörande vikt vid utformningen av avräkningsbestämmelserna. Det framstår sålunda som angeläget att dessa bestämmelser utformas så att tillämpningen av dem leder till att rättvisekravet så långt möjligt tillgodoses. Bestämmelserna bör därför bidra till att undanröja de skillnader i fråga om den totala frihetsförlusten som beror på att dömda får utstå straffprocessuella frihetsberövanden av olika längd. De bör också såvitt möjligt bidra till att minska de skillnader som uppstår mellan dem som under rättegången är berövade friheten och dem som är på fri fot. I viss utsträckning kan dessa önskemål liksom f. n. tillgodoses genom bestämmelser om fakultativ avräkning. Man kan också tänka sig att domstolen vid straffmätningen tar hänsyn till de frihetsberövanden som har förekommit i målet.

Mot nuvarande bestämmelser om fakultativ avräkning har invänts att de leder till en oenhetlig praxis. Det torde också vara ofrånkomligt att en tillämpning av regler, som ger utrymme för skönsmässiga överväganden, ibland kan komma att uppfattas som mer eller mindre godtycklig. Motsvarande kritik skulle utan tvivel komma att riktas mot en allmän bestämmelse om hänsynstagande till straffprocessuella frihetsberövanden vid straffmätningen.

För att avräkningsbestämmelserna skall kunna tillgodose de syften som jag nyss har angett, krävs enligt min mening att avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden sker obligatoriskt och såvitt möjligt fullständigt. I Danmark, Finland och Norge har ett sådant avräkningssystem prövats utan att några väsentliga olägenheter har uppstått. I likhet med NSRK och en nästan enhällig remissopinion anser jag därför att motsvarande system nu bör införas även i Sverige.

Under remissbehandlingen av promemorieförslaget har från några håll framförts farhågor för att en ordning med obligatorisk avräkning kommer att försvåra utredningen av brott genom att den misstänkte i medvetande om rätten till avräkning låter bli att lämna sin medverkan. Det är svårt att bedöma i vad mån sådana farhågor är berättigade. Med hänsyn till den intressekollision som här föreligger har de processuella föreskrifterna utformats så att den misstänkte inte har ålagts någon skyldighet att medverka vid utredningen om brott. Inte ens direkt oriktiga uppgifter medför några påföljder för den misstänkte. Mot denna bakgrund kan det enligt min mening inte vara riktigt att använda reglerna om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden som ett medel att belöna medgörlighet eller bestraffa underlåtenhet att medverka vid

brottsutredningen. Inte ens om den misstänkte aktivt har motarbetat utredningen bör avräkning vara utesluten.

NSRK:s förslag och promemorieförslaget innebär en väsentlig utvidgning av tillämpningsområdet för avräkningsbestämmelserna. Bortsett från den avräkning som enligt bestämmelsen i 22 § behandlingslagen sker i vissa fall, då häktad som undergått rättspsykiatrisk undersökning dömts till ungdomsfängelse eller internering, är avräkning f. n. utesluten vid andra påföljder än fängelse, böter, suspension och disciplinstraff för krigsmän. I departementspromemorian föreslås att avräkning skall ske även vid de relativt tidsbestämda påföljderna ungdomsfängelse och internering. Förslaget har i denna del lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Ungdomsfängelse och internering har på grund av de syften som dessa påföljder är avsedda att tjäna utformats som inom vissa gränser tidsbestämda påföljder. Frihetsberövandets längd beror i princip på det individuella behandlingsbehovet. Det skulle därför kunna anföras betänkligheter av principiell natur mot att införa en regel som innebär att en bestämd tidsperiod skall kunna avräknas. Det är emellertid uppenbart att det nuvarande hindret mot avräkning i dessa fall kan leda till stora skillnader i fråga om den totala tid under vilken olika intagna kommer att vara berövade sin frihet. Detta medför att många som är dömda till ungdomsfängelse eller internering känner sig orättvist behandlade. I viss utsträckning torde domstolarna ta hänsyn till häktningstid vid bestämmande av minsta tiden för behandling i anstalt. Ungdomsfängelse- resp. interneringsnämnden kan vidare beakta häktningstidens längd vid bestämmande av tidpunkten för övergång till vård utom anstalt. Efter 1969 års ändring i 22 § behandlingslagen är som jag tidigare har nämnt avräkning i viss utsträckning obligatorisk beträffande den som efter att som häktad ha undergått rättspsykiatrisk undersökning dömts till ungdomsfängelse eller internering.

Det nu anförda ger vid handen att ungdomsfängelse och internering redan nu i viss mån jämföras med tidsbestämt frihetsstraff i fråga om möjligheterna att beakta häktningstid. De principiella betänkligheterna häremot måste anses ha minskat i betydelse i motsvarande grad.

Jag har nyss i fråga om avräkning av häktningstid vid dom på fängelse framhållit att det för att tillgodose rättvisekravet behövs en regel om obligatorisk och fullständig avräkning. Enligt min mening gör sig samma krav gällande beträffande ungdomsfängelse och internering. Med hänsyn till angelägenheten av att komma till rätta med de olägenheter som nuvarande system ger upphov till, bör de principiella betänkligheterna få vika. Jag ansluter mig därför till förslaget att de nya avräkningsbestämmelserna bör vara generellt tillämpliga även vid ungdomsfängelse och internering. Avräkningsregeln bör ges den utformningen att den tid som skall avräknas skall anses som tid under vilken påföljden har verk-

ställt i anstalt. Härigenom kommer avräkningen i första hand att inverka på minsta tiden för vård i anstalt. Avräkningen kommer emellertid även att inverka på övriga verkställighetstider, t. ex. maximitider för vård i anstalt.

I promemorian föreslås vidare att straffprocessuellt frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn skall tillgodoräknas, om påföljden undanröjs och ny påföljd av annan art ådöms i stället. Enligt förslaget skall redan i den villkorliga domen eller i domen på skyddstillsyn anges hur lång tid som skall räknas till godo om domen sedermera undanröjs. Detta förslag godtas av flera remissinstanser. Förslaget har emellertid också mött kritik. Ett par remissinstanser anser att en lagstiftning enligt förslaget skulle leda till att häktningstid före villkorlig dom eller skyddstillsyn ofta blir dubbelt tillgodoräknad. Man syftar då på fall när domstolen just på grund av det straffprocessuella ingripandet ansett sig kunna välja påföljden villkorlig dom eller skyddstillsyn. En av dessa remissinstanser förordar att avräkning i dessa fall görs fakultativ. Hovrätten över Skåne och Blekinge godtar i och för sig att frihetsberövande före villkorlig dom och skyddstillsyn skall få tillgodoräknas men vänder sig bestämt mot den metod för genomförandet av denna ordning som föreslås i promemorian. Hovrätten anser det vara ett psykologiskt missgrepp att domstolen i omedelbar anslutning till den positiva bedömning av risken för återfall, som ofta utgör förutsättningen för villkorlig dom eller skyddstillsyn, skall bestämma hur avräkning skall göras, om domen undanröjs. Något sådant beslut bör inte meddelas förrän ett undanröjande blir aktuellt.

För egen del kan jag ansluta mig till förslaget att straffprocessuellt frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn skall få tillgodoräknas. Det kan visserligen inte bestridas att domstolen i en del fall just på grund av frihetsberövandet anser sig kunna välja en påföljd som innebär kriminalvård i frihet. I viss mening kan det sägas att den dömde därigenom har fått räkna frihetsberövandet sig till godo. Härav följer emellertid enligt min uppfattning inte att frihetsberövandet skall anses konsumerat, om domstolen sedermera undanröjer den tidigare påföljden enligt 27 kap. 7 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 1 § 3 BrB och dömer till påföljd av annan art. Sådan påföljd torde oftast innebära ett frihetsberövande. När dom på skyddstillsyn undanröjs, skall domstolen vid den nya straffmätningen ta skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda domen. Det skulle måhända ligga nära till hands att i sådana fall låta domstolen på motsvarande sätt i skälig omfattning beakta även de straffprocessuella frihetsberövanden som har föregått den tidigare domen. En sådan lösning tillgodoser emellertid inte kravet på likformig behandling. Jag förordar därför en regel om obligatorisk avräkning av tid för straffprocessuellt frihetsberövande före villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Frågan om tillgodoräknande av häktningstid och annat frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn bör inte kunna aktualiseras förrän påföljden undanröjs. Det bör sålunda inte komma ifråga att medge avräkning på sådana böter eller sådan anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB som domstolen av särskilda skäl ansett böra förenas med den villkorliga domen eller skyddstillsynen. I och för sig skulle domstolen redan i det första målet kunna bestämma hur lång tid som skall tillgodoräknas vid ett eventuellt undanröjande. Ett sådant system har vissa fördelar. Underlaget för avräkningen är aktuellt för domstolen, och för den dömde kan det ha ett värde att i domslutet få fastslaget hur stort avdraget kommer att bli.

Denna lösning har emellertid också påtagliga nackdelar. Som hovrätten över Skåne och Blekinge har påpekat hyser såväl domstolen som den dömde oftast den uppfattningen att den villkorliga domen eller skyddstillsynen skall leda till åsyftat resultat och att ett undanröjande därför inte skall bli aktuellt. Det kan i en sådan situation vara psykologiskt olämpligt att meddela beslut för den händelse ett undanröjande likväl kommer till stånd. Även på det praktiska planet skulle problem uppstå. Om domstolen redan i det första målet genom särskilt beslut skall fastställa hur lång tid som kan få avräknas, måste man sålunda göra det möjligt för den dömde att föra talan mot beslutet. Detta påverkar i sin tur frågan om verkan av nöjdförklaring beträffande den ådömda påföljden.

Enligt min mening talar övervägande skäl mot den i promemorian föreslagna lösningen. Bestämmelsen om tillgodoräknande av häktningstid som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn bör i stället utformas efter mönster av gällande dansk och norsk rätt. Detta innebär att avräkning skall beslutas först när den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjs och ersätts av annan påföljd.

Det är angeläget att tid för frihetsberövande som kan komma att avräknas i en senare dom blir dokumenterad på ett tillfredsställande sätt. Detta synes lämpligen kunna ske genom att domstolen i den första domen anger arten av och tiden för frihetsberövandet.

Principen om obligatorisk och fullständig avräkning av tid för straffprocessuella frihetsberövanden kan inte tillämpas undantagslöst beträffande samtliga påföljder. I fråga om påföljderna böter, suspension och disciplinstraff är det knappast möjligt att ange hur stort avdrag som skall anses motsvara viss tids frihetsberövande. Jag förordar därför i likhet med vad som har föreslagits i departementspromemorian att avdraget från nu nämnda påföljder skall bestämmas med hänsyn till vad som i varje särskilt fall är skäligt. Detta innebär att nuvarande regler behålls oförändrade i fråga om dessa påföljder.

I departementspromemorian föreslås att tillämpningsområdet för avräkningsbestämmelserna skall utvidgas till att omfatta vissa andra

frihetsberövanden än häktning, nämligen anhållande, tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål och sådan övervakning enligt 24 kap. 3 § RB som sker i anstalt. Enligt promemorian bör anhållningstid avräknas även om anhållandet inte har följts av häktning.

Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget att tid för anhållande skall avräknas. I några yttranden föreslås emellertid vissa begränsningar. Ett par remissinstanser anser att anhållandetider som understiger 24 timmar inte skall få avräknas. En remissinstans föreslår att tid för anhållande i detta sammanhang skall räknas från dagen efter anhållningsbeslutet eller den dag då beslutet verkställs. Interneringsnämnden avstyrker förslaget i denna del.

Antalet beslut om anhållande är förhållandevis stort. Det är emellertid mycket vanligt att den anhållne friges efter endast ett kortare frihetsberövande, ibland inom ett dygn efter anhållningsbeslutet. Långt ifrån alla anhållanden leder sålunda till häktning. En bestämmelse enligt vilken även tid för anhållande skall avräknas leder under sådana förhållanden till att antalet avräkningsbeslut kommer att öka kraftigt samtidigt som det kan förväntas att det praktiska resultatet av avräkningen i de flesta fall kan komma att uppfattas som jämförelsevis betydelselöst i förhållande till den utdömda påföljden. Dessa omständigheter gör det tveksamt om fördelarna med förslaget verkligen uppväger de praktiska svårigheter i tillämpningen som man måste räkna med.

Man kan emellertid inte bortse ifrån att anhållande och häktning företer stora likheter i flera hänseenden. Förutsättningarna för användningen av de båda instituten är i stort sett lika. För verkställigheten gäller samma bestämmelser. Även om tiden för anhållande vanligtvis är kort, kan den i vissa fall gå upp till nära två veckor. Den anhållne har små möjligheter att påverka anhållningstidens längd. Vid införandet av en bestämmelse om obligatorisk och fullständig avräkning av häktningstid skulle det under sådana förhållanden vara inkonsekvent att inte låta även anhållningstid omfattas av bestämmelsen. Något principiellt hinder mot att jämställa anhållande och häktning i avräkningshänseende finns inte. Jag förordar därför att tid för anhållande skall avräknas på samma sätt som häktningstid. Denna ordning synes emellertid inte böra gälla utan undantag. Inte minst praktiska skäl talar sålunda mot att den föreslagna regeln om obligatorisk och fullständig avräkning även skall omfatta det betydande antal fall då det straffprocessuella frihetsberövandet har varit mycket kortvarigt och där resultatet av en avräkning inte skulle framstå som påtagligt betydelsefull för den dömda. En lämplig begränsning torde, som NSRK har framhållit, kunna åstadkommas genom att anhållandetid som understiger 24 timmar inte avräknas. Jag förordar därför att det i avräkningsbestämmelsen görs ett

undantag av sådan innebörd. Uppgår anhållandetiden till 24 timmar eller längre bör hela tiden avräknas. Följs anhållande av häktning bör vid beräkning av tiden hänsyn tas till den sammanlagda tiden för frihetsberövandet.

I departementspromemorian föreslås att tid under vilken en misstänkt har varit tvångsintagen enligt 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål skall få avräknas på samma sätt som anhållande och häktning. Förslaget har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. En remissinstans anser emellertid att lagtexten i 33 kap. 3 § BrB inte bör tyngas med en bestämmelse i ämnet utan att frågan bör regleras genom ett tillägg till 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål.

Den form av frihetsberövande som det här är fråga om används i ytterst ringa omfattning. I det fåtal fall som kan bli aktuella är det emellertid angeläget att avräkning kan ske av den tid som den undersökte har varit berövad friheten. Jag biträder därför promemorieförslaget i denna del. Av systematiska skäl bör den aktuella bestämmelsen lämpligen föras in i BrB.

I departementspromemorian föreslås också att sådan övervakning som enligt 24 kap. 3 § RB kan ersätta häktning och som sker i anstalt skall få avräknas. Under remissbehandlingen har anmärkts att uttrycket anstalt, bortsett från ungdomsvårdsskola, är alltför obestämt för att användas i en bestämmelse om avräkning. Det har vidare framhållits att påföljden för den som under nu avsedda omständigheter tas in i ungdomsvårdsskola oftast blir att han överlämnas till vård enligt barnavårdslagen (1960: 97), varvid någon avräkning inte kan bli aktuell.

Övervakning som ersättning för häktning är en åtgärd som förutsätter den misstänktes samtycke. Även om övervakningen sker i anstalt, saknas tvångsmedel för att hålla honom kvar i anstalten mot hans vilja. Misslyckas övervakningen kan häktning tillgripas. Enligt min mening bör avräkning inte ske i fråga om andra tvångsmedel än sådana som innebär ett verkligt frihetsberövande. Övervakning i anstalt kan ha en skiftande innebörd. Den är vidare undandragen domstolens kontroll och de tidsfrister som gäller för anhållande och häktning är inte tillämpliga. Nu anförda omständigheter utgör enligt min mening tillräckliga skäl för att inte låta avräkningsbestämmelserna omfatta övervakning i anstalt.

Hovrätten för Nedre Norrland har ifrågasatt om inte avräkning bör ske för intagning i förvarrarrest enligt 6 kap. militära rättegångslagen (MRL).

Enligt 30 § MRL äger förman förordna att underlydande skall tas i förvarrarrest, om den underlydande har begått förseelse av svårare beskaffenhet och det för upprätthållande av krigslydnaden finnes vara av synnerlig vikt att han inte lämnas på fri fot, eller om han har gjort

sig skyldig till rymning och det skäligen kan befaras att han avviker på nytt. När riket är i krig kan försvarsarrest under vissa omständigheter användas även mot den som har gjort sig skyldig till undanhållande.

Har den som förordnat om försvarsarrest inte bestraffningsrätt över den arresterade skall han underrätta den närmast bestraffningsberättigade om arresteringen. Denne skall omedelbart besluta om åtgärden skall bestå eller om den arresterade skall friges (31 § MRL).

Den arresterade skall omedelbart friges om inte den bestraffningsberättigade inom fyra dagar har avgjort målet eller hänskjutit det till åklagare. Om avgörandet sker i disciplinmål, får inte försvarsarresten bestå längre än till dess att målet har avgjorts (34 § MRL). Hänskjuts målet till åklagare skall denne, om han beslutar att åtal skall väckas, sist dagen efter den, då han underrättades om arresteringen, till rättens prövning hänskjuta frågan om arresten skall bestå. För rättens prövning gäller bestämmelserna i RB om prövning av häktningsfråga. Beslutar rätten att arresten skall bestå, skall det anses som om den arresterade är häktad. Dömes den tilltalade till annan påföljd än disciplinstraff eller böter, kan rätten på de grunder som anges i 30 § förordna att han skall i försvarsarrest avbida att domen vinner laga kraft (85 och 86 §§ MRL).

I fråga om behandlingen av den som har intagits i försvarsarrest gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet beträffande den som är anhållen (35 § MRL).

Institutet för försvarsarrest företer som framgått stora likheter med såväl anhållande som häktning. När domstol har förordnat att försvarsarrest skall bestå, skall den arresterade sålunda anses som häktad. Detta innebär bl. a. att de regler som gäller för avräkning av häktningstid också gäller för sådan tid i försvarsarrest som infaller efter domstolens beslut. Samma skäl som talar för en utvidgning av den allmänna avräkningsbestämmelsen till anhållande, under förutsättning att den sammanlagda tiden för frihetsberövandet uppgår till minst 24 timmar, talar enligt min mening för att tid i försvarsarrest som föregår sådant domstolsbeslut skall få avräknas fullt ut i motsvarande utsträckning. Jag anser därför att bestämmelsen i BrB om avräkning skall utvidgas till att gälla även tid under vilken den dömden har varit intagen i försvarsarrest.

Enligt gällande rätt kan i viss utsträckning häktning och brottspåföljd som ådömts i annat mål verkställas samtidigt. Den som undergår fängelse eller eljest är intagen i fängvårdsanstalt kan enligt 7 § behandlingslagen avge nöjdförklaring inför styresmannen vid den fängvårdsanstalt där han förvaras. Är den dömden intagen i fängvårdsanstalt när domen förekommer till verkställighet, skall styresmannen eller den som är i hans ställe enligt 11 § andra stycket behandlingslagen omedelbart befordra domen till verkställighet. Innebörden av dessa bestämmelser

är att en person som är häktad kan få påbörja verkställighet av dom i annat mål, om han förvaras på häktesavdelning vid fångvårdsanstalt. Denna möjlighet står emellertid inte öppen, om han förvaras i allmänt häkte. Kriminalvårdsstyrelsen har utfärdat föreskrifter om att styresmän och häktesföreståndare vid intagning av häktad omedelbart skall efterforska om det finns någon dom mot den häktade som kan verkställas. När i ett sådant fall strafftidsresolution utfärdas, sänder kriminalvårdsstyrelsen en avskrift av resolutionen till häktningsdomstolen. Syftet härmed är att domstolen skall ha möjlighet att ompröva häktningsfrågan med hänsyn till den påbörjade straffverkställigheten och att domstolen skall kunna undvika att förordna om avräkning i häktningens målet av häktningstid som sammanfallit med tid för straffverkställighet.

I fråga om behandlingen av dem som är häktade och samtidigt undergår straff gäller bestämmelserna för häktade.

I 37 § första stycket behandlingslagen finns en bestämmelse om att verkställighet av straff skall avbrytas, om den som är intagen i fångvårdsanstalt häktas på grund av misstanke om brott. Blir han frikänd för brottet, skall tiden för avbrottet räknas in i verkställighetstiden.

Frågan i vilken mån verkställighet av häktning och straffdom i annat mål kan ske samtidigt är alltså beroende dels av i vilken ordning de olika åtgärderna vidtas, dels av var den häktade förvaras. Kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården (KAIK) har i sitt betänkande (SOU 1971: 74 s. 183 ff) Kriminalvård i anstalt föreslagit att den som är häktad för brott alltid skall kunna tillgodoräkna sig häktningstiden som tid under vilken dom i annat mål har verkställts. Detta skall gälla oavsett var den häktade förvaras och i vilken ordning åtgärderna kommer i fråga.

Under remissbehandlingen av departementspromemorian har problemet om förhållandet mellan nu berörda verkställighetsfråga och de föreslagna avräkningsbestämmelserna tagits upp i några yttranden. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att samtidig straffverkställighet och häktning bör medges, oavsett tidsordningen mellan dem. Avräkningsregeln måste då förses med ett undantag så att dubbelräkning inte kan förekomma. Hovrätten föreslår vidare att 37 § första stycket behandlingslagen upphävs. Härigenom uppnår man enligt hovrätten att den intagne kan häktas utan att hans intresse av att få tillgodoräkna sig verkställighetstid behöver åsidosättas. Genom häktningen blir RB:s bestämmelser om snabbare handläggning tillämpliga. Även ungdomsfängelsenämnden anser det angeläget att bibehålla möjligheten till verkställighet under häktningstid. Bestämmelserna bör enligt nämnden utformas så att verkställbar dom ges prioritet vid tillgodoräknande av häktningstid.

Förpassningsutredningen (Ju 1968: 68) har i skrivelse den 13 april

1972 lagt fram förslag som berör bl. a. denna fråga. Förslaget som i sak överensstämmer med KAIK:s här nämnda förslag har remissbehandlats.

Enligt min mening bör verkställighet av häktning och dom i annat mål kunna äga rum samtidigt åtminstone i samma omfattning som nu. En eventuell utvidgning av dessa möjligheter skulle emellertid ha verkningar långt utöver avräkningsbestämmelserna. Jag anser därför att denna fråga, liksom övriga av förpassningsutredningen framförda förslag, bör prövas i annat sammanhang. Jag vill här erinra om att det av kriminalvårdsberedningen nyligen framlagda betänkandet (SOU 1972: 64) Kriminalvård, vilket f. n. är föremål för remissbehandling, innehåller förslag vilkas genomförande förutsätter en total översyn av bl. a. behandlingslagen. Om en obligatorisk avräkning av häktningstid föreskrivs, krävs emellertid en undantagsbestämmelse för häktningstid som till tiden sammanfaller med verkställighet av frihetsberövande påföljd. Jag föreslår därför att i avräkningsbestämmelsen införs en föreskrift om undantag för sådan häktningstid.

Enligt gällande rätt får avräkning för häktningstid ske endast på grund av häktning i det mål i vilket den häktade döms. Det möter däremot inte något hinder mot att avräkning sker för häktning på grund av annat brott än det som han döms för. Avräkning kan således komma i fråga om någon frikänns för det brott som han har hållits häktad för men i stället döms för något annat brott för vilket han har rannsakats i målet.

I departementspromemorian föreslås att avräkning skall kunna ske för frihetsberövande som den tilltalade har varit underkastad med anledning av misstanke om brott som omfattas av domen. Förslaget syftar till att frihetsberövande skall kunna avräknas även om den tilltalade frikänns för det brott som har föranlett frihetsberövandet men i samma mål döms för annat brott.

Promemorieförslaget har under remissbehandlingen blivit utsatt för viss kritik. En remissinstans, hovrätten över Skåne och Blekinge, anser att man inte kan undvara begreppet samma mål, eftersom det inte är säkert att domen alltid omfattar det brott för vilket häktningen ursprungligen har skett. Detta kan inträffa om åklagaren avstår från åtal i den del som har föranlett häktningen men vidhåller sin talan beträffande brott som inte är angivet bland häktningsskäl.

Enligt advokatsamfundet kan fall förekomma då frihetsberövande har föranletts av ett brott som efter utredning inte leder till åtal, medan däremot under frihetsberövandet kommer fram att den misstänkte har begått annan brottslighet. Det förefaller samfundet orimligt att i sådana fall inte hela tiden för frihetsberövandet skall avräknas. Detsamma gäller om den misstänkte döms för brott som inte har föranlett frihetsberövandet men för vilket han samtidigt har varit misstänkt. I det fall miss-

tanke om visst brott inte har föranlett åtal bör domstolen således enligt samfundet endast pröva frågan om den tilltalade har varit misstänkt för åtalade brottet under tid då han har varit berövad friheten och således inte om misstanken för det åtalade brottet har varit anledning till frihetsberövandet.

Såväl enligt gällande rätt som enligt promemorieförslaget är förutsättning för avräkning att frihetsberövandet har skett på grund av misstanke om brott som är föremål för domstolens prövning i målet. Det krävs däremot inte att den misstänkte fälls för just den eller de gärningar som har föranlett frihetsberövandet. Om domstolen exempelvis ogillar åtalet mot någon för en grov stöld för vilken han har varit häktad men dömer honom till böter för någon mindre förseelse kan avräkning ske. Kritiken mot förslaget går ut på att rätten till avräkning blir för starkt begränsad genom att frihetsberövanden som har skett på grund av gärningar som inte leder till åtal inte kan tillgodoräknas. Jag har förståelse för dessa synpunkter. Man kommer emellertid inte ifrån att en avgränsning måste göras. Åtminstone torde en begränsning i tiden vara nödvändig så att inte frihetsberövanden som ligger långt tillbaka skall behöva avräknas.

Det torde knappast kunna undvikas att varje gräns på detta område uppfattas som i viss mån godtycklig. Till förmån för promemorieförslaget talar att domstolen har eller med lätthet kan skaffa sig säker kunskap om de frihetsberövanden som skall avräknas. Dessa hänför sig alltid till något eller några av de brott som är föremål för domstolens prövning. Ju mera man avlägsnar sig från detta samband, desto svårare blir det att skaffa fram tillförlitliga och fullständiga uppgifter om aktuella frihetsberövanden. Detta gäller i särskilt hög grad tid för anhållande. Risken för förbiseenden kommer att bli påtaglig. Mot bakgrund av det anförda förordar jag att avgränsningen görs i enlighet med promemorieförslaget. Jag vill framhålla att det endast torde bli ett förhållandevis ringa antal frihetsberövanden som inte kommer att kunna avräknas på grund av en sådan bestämmelse. I åtskilliga av dessa fall torde ersättning kunna utgå enligt lagen (1945: 118) om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl. En särskilt tillkallad sakkunnig har i det i september 1972 avlämnade betänkandet (SOU 1972: 73) Ersättning för vissa obefogade frihetsinskränkningar föreslagit att 1945 års lag skall ersättas med en ny lag i ämnet. Förslaget innebär vidgade möjligheter till ersättning för frihetsberövanden i fall varom nu är fråga.

Av nuvarande 33 kap. 3 § BrB framgår att domstolen har möjlighet att förklara att straffet skall anses verkställt i sin helhet, även om häktningstiden inte fullt uppgår till den bestämda strafftiden. I departementspromemorian föreslås att denna möjlighet skall behållas. I likhet med ett antal remissinstanser anser jag att detta bör komma till direkt uttryck i

lagtexten. Det är tydligt att några större avvikelser inte bör komma i fråga. Jag föreslår att det i avräkningsbestämmelsen förs in en föreskrift om att fängelse skall kunna anses helt verkställt, om den tid med vilken fängelsestraffet överstiger tiden för frihetsberövandet är ringa. För avräkning från böter, suspension och disciplinstraff föreslås en motsvarande föreskrift.

Under vissa i 34 kap. BrB närmare angivna omständigheter kan domstolen vid ny lagföring för brottslighet förordna att tidigare ådömd påföljd skall avse även det eller de nya brotten (34 kap. 1 § 1 BrB). Nuvarande avräkningsregler i 33 kap. 3 § BrB är inte tillämpliga i fråga om tid under vilken den dömde i sådant fall varit häktad i det senare målet. Vid den ändring som år 1969 vidtogs i 22 § behandlingslagen och som avsåg avräkning av häktningstid beträffande dem som, efter att ha undergått rättspsykiatrisk undersökning, dömdes till ungdomsfängelse eller internering föreskrevs emellertid, att de nya reglerna skulle gälla även i fråga om den beträffande vilken domstolen efter företagen rättspsykiatrisk undersökning förordnar att tidigare ådömt ungdomsfängelse eller internering skall avse ytterligare brott. Denna fråga har inte berörts i departementspromemorian. Interneringsnämnden har emellertid i sitt yttrande framhållit att tillgodoräknande självfallet måste ske, när domstolen tillämpar 34 kap. 1 § 1 beträffande internering. Ungdomsfängelsenämnden har framfört samma åsikt i fråga om ungdomsfängelse.

För egen del kan jag ansluta mig till förslaget att de nya avräkningsreglerna skall göras tillämpliga även i fall som avses i 34 kap. 1 § 1. Till undvikande av varje missförstånd bör detta komma till klart uttryck i lagtexten. Den största praktiska betydelsen torde en sådan bestämmelse ha i fråga om ungdomsfängelse och internering. Den kan emellertid undantagsvis tänkas bli tillämplig även i fråga om fängelse på viss tid. Jag anser därför att avräkningsregeln bör gälla vid dessa tre påföljder.

Om domstol med tillämpning av 34 kap. 1 § 3 BrB undanröjer tidigare ådömd påföljd och dömer till ny påföljd av annan art kommer, om avräkning över huvud taget kan ske vid den nya påföljden, straffprocessuellt frihetsberövande att kunna avräknas enligt huvudregeln. Jag har tidigare föreslagit att även frihetsberövande som har föregått en tidigare ådömd villkorlig dom eller skyddstillsyn skall avräknas, när domstolen undanröjer sådan dom och dömer till ny påföljd. I detta sammanhang har under remissbehandlingen framhållits, att ett straffprocessuellt frihetsberövande i det tidigare målet borde kunna avräknas vid undanröjande även i andra fall. Som exempel har anförts att domstol i ett mål har dömt till fängelse med föreskrift om avräkning av frihetsberövande men att domen undanröjs, innan den har börjat verkställas, och ersätts med internering. Avräkningsbeslutet faller därvid bort. Liknande effekter kan uppkomma i de undantagsfall, då flera påföljder konkurrerar på verkställighetsstadiet och då följaktligen 34 kap.

12 eller 13 § är tillämplig. Enligt min mening bör avräkningsbestämmelserna främst ta sikte på att reglera frågan om tillgodoräkande av straffprocessuella frihetsberövanden vid verkställighet av det ådömda frihetsstraffet. Av skäl som jag tidigare har anfört måste emellertid frågan om tillgodoräkande av frihetsberövanden som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn regleras. Det torde inte vara erforderligt att i detta sammanhang ta upp även de jämförelsevis sällan förekommande fall när ett avräkningsbeslut blir så att säga onyttigt till följd av att den påföljd från vilken avräkning har skett undanröjs eller eljest faller bort. I viss utsträckning kan dessa frågor lösas genom att domstolen vid bestämmande av den nya påföljden tar hänsyn även till frihetsberövande som här avses. Vidare kan i någon mån hänsyn till sådana frihetsberövanden tas vid beslut om övergång till vård utom anstalt beträffande ungdomsfängelse och internering.

På grund av vad jag nyss har anfört blir bestämmelsen i 22 § andra stycket behandlingslagen överflödig. Jag föreslår därför att bestämmelsen upphävs.

För det fall att mer än en påföljd ådöms i samma mål föreslås i departementspromemorian att det skall ankomma på domstolen att med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet förordna från vilken påföljd avräkning skall ske. Detta förslag berörs i ett par remissyttranden. En remissinstans anser att det skulle vara värdefullt med ett klarläggande motivuttalande om vilken påföljd som skall prioriteras vid avräkningen. En annan remissinstans ifrågasätter om inte avräkning alltid skall ske från fängelse, om sådant straff ådöms jämte annan påföljd, i varje fall om den andra påföljden är villkorlig dom eller skyddstillsyn.

Enligt min mening låter det sig inte göra att i en enkel formel ange från vilken av flera möjliga påföljder avräkning skall ske. Omständigheterna i det enskilda fallet måste tillmätas ett betydande inflytande vid valet. I regel bör avräkning ske från påföljd som innebär frihetsberövande. Härvid måste dock undantag göras för anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB, eftersom domstolen i ett sådant fall funnit särskilda skäl tala för att behandlingen i anstalt skall ingå som ett led i skyddstillsynen. Av motsvarande skäl bör det ej heller komma ifråga att göra avräkning från böter som ådömts tillsammans med villkorlig dom eller skyddstillsyn. I sådana fall torde avräkningsfrågan i stället böra anstå tills ett undanröjande blir aktuellt.

I departementspromemorian föreslås att beslut om avräkning av straffprocessuellt frihetsberövande före dom skall meddelas av den domstol som dömer i målet. Detta förslag har godtagits av flertalet remissinstanser. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser emellertid att en ordning som innebär att avräkningen sker genom domstolens medverkan är principiellt felaktig och har klara nackdelar, när avräkningen inte längre innehåller något moment av skälighetsbedömning. Det blir under

sådana förhållanden även svårare att rätta fel än om avräkningen görs i administrativ ordning på grund av föreskrifter i en lag om strafftidsberäkning. Frågan om avräkning bör enligt hovrättens mening därför frigöras från dömandet och flyttas till den myndighet som i allmänhet handlägger frågor om beräkning av strafftid. Hovrätten anser att tillämpningen av en regel om obligatorisk avräkning bör kunna inordnas i rättsväsendets informationssystem som ett led i en automatisk strafftidsberäkning. Innan nya avräkningsregler antas, bör man enligt hovrättens mening undersöka om en sådan ordning kan genomföras och vilka krav som i sådant fall bör ställas på bestämmelserna i ämnet.

I planerna för utvecklingen av rättsväsendets informationssystem ingår som ett delprojekt även automatisk strafftidsberäkning. Det torde i och för sig vara möjligt att låta avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden ingå i ett sådant system. En eventuell övergång till en ordning med automatisk strafftidsberäkning kommer emellertid inte att äga rum under de närmaste åren. Denna möjlighet bör därför inte redan nu tillmätas någon avgörande betydelse vid utformningen av bestämmelserna om förfarandet vid tillämpningen av de nya avräkningsreglerna. Den obligatoriska avräkning som nu gäller för fall som avses i 22 § andra stycket behandlingslagen sker på verkställighetsstadiet. Detta talar i viss mån för att avräkning enligt de föreslagna bestämmelserna, som bygger på samma princip, skall ske på motsvarande sätt. För de talrikast förekommande fallen skulle en sådan ordning inte heller vålla några svårigheter. Som har framgått av det föregående måste emellertid vissa undantag göras från principen om obligatorisk avräkning. Sålunda har föreslagits en särskild bestämmelse beträffande avräkning vid böter, suspension och disciplinstraff. I det följande kommer jag att föreslå en liknande bestämmelse i fråga om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden som skett utomlands. I dessa situationer blir det fråga om skälighetsavgöranden som lämpligen bör göras av domstol. Beslut om att straffet skall kunna anses verkställt i sin helhet, även om frihetsberövandet har varit något kortare än straffet, torde inte heller böra anförtros annan myndighet än domstol. En allmän regel om att avräkning skall företas på verkställighetsstadiet skulle på grund av nu anförda omständigheter behöva föras med betydande undantag. Regelsystemet skulle härigenom bli svåröverskådligt. Enligt min mening kommer det inte att innebära några påtagliga olägenheter för domstolarna att liksom hittills ha ansvaret för avräkningen. I övriga nordiska länder beslutar domstolen om avräkning. Enhetlighet på detta område underlättar överföring av verkställighet inom Norden. Mot bakgrund av nu anförda omständigheter anser jag att domstolen bör ha hand om avräkning av tid för frihetsberövande före dom. I fall då förvarsarrest har tillämpats och disciplinmål avgörs av bestraffningsberättigad befattningshavare bör denne äga motsvarande befogenhet.

Det är viktigt att domstolen har ett tillförlitligt underlag för beräkning av den tid som skall avräknas. Detta torde inte innebära några problem utom i fråga om anhållande och förvarrarrest som inte har övergått i häktning. I 45 kap. 4 § tredje stycket RB föreskrivs att åklagaren i stämningsansökan skall ange om den tilltalade är anhållen eller häktad. Jag föreslår att denna bestämmelse ändras till att avse skyldighet för åklagaren att ange dels om den tilltalade är eller har varit anhållen, häktad eller tagen i förvarrarrest för brott som avses i stämningsansökan, dels tiden för frihetsberövandet.

I departementspromemorian föreslås att häktningstid som infaller efter underrätts dom skall vid fullföljd av talan mot domen avräknas efter samma principer som gäller för avräkning i första instans och således utan hänsyn till utgången av den fullföljda talan. Förslaget har fått ett blandat mottagande. Några remissinstanser tillstyrker förslaget. RÅ anser det sannolikt att den förordade lösningen leder till ökad fullföljdsfrekvens men framhåller samtidigt att det principiellt sett måste vara felaktigt att söka begränsa tillströmningen av mål till överrätterna med restriktiva avräkningsregler. Sådant rättegångsmissbruk som består i okynnesöverklagande bör inte mötas med olika åtgärder beroende på om den dömda är häktad eller på fri fot. Några remissinstanser föreslår att avräkning skall vara fakultativ, såvitt gäller häktningstid efter underrätts dom. Som skäl för detta förslag åberopas just farhågor att en regel om obligatorisk avräkning leder till okynnesöverklaganden, eftersom den dömda inte löper någon risk att förlora verkställighetstid genom att överklaga. En remissinstans anser det vara angeläget att motverka att mål utan rimliga skäl förs vidare till överrätt. I ett annat yttrande framhålls att 1971 års ändringar i reglerna om fullföljd hade till syfte att starkt begränsa antalet mål som förs vidare till högsta domstolen. Dessa nya regler bygger bl. a. på förutsättningen att avräkning av häktningstid ej är obligatorisk utan fakultativ. Ändras denna ordning kan det följaktligen befaras att syftet med nämnda reform kommer att motverkas.

De skäl som talar för en regel om obligatorisk och fullständig avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden i första instans talar enligt min mening med samma styrka för att motsvarande regel bör gälla även i fråga om avräkning av häktningstid i högre instans. En ordning med fakultativ avräkning i högre instans kan i viss mån verka som en broms mot överklaganden, eftersom den dömda, när han skall ta ställning till om han skall överklaga eller inte, i så fall måste beakta risken för att frihetsförlusten kan bli förlängd på grund av utebliven avräkning. Görs avräkning obligatorisk, torde man sålunda få räkna med att antalet överklaganden kan komma att öka, eftersom risken för förlängd frihetsförlust bortfaller. En högre fullföljdsfrekvens kommer att öka belastningen på rättsväsendet. Jag anser emellertid inte att utformningen av

avräkningsbestämmelserna bör få påverkas av de hänsyn som ligger bakom en strävan att begränsa tillströmningen av mål till överrätterna. Det främsta skälet för denna min ståndpunkt är att den avhållande effekten i fråga om fullföljdsfrekvensen som kan följa med en fakultativ avräkningsregel riktar sig enbart mot den minoritet av dömda som i häkte skall avbida att en dom, på oftast mycket kännbar påföljd, vinner laga kraft och inte mot alla dem som är på fri fot. I den mån åtgärder behöver vidtas mot sådant rättegångsmissbruk som tar sig uttryck i okynnesöverklaganden bör, som framhålls i ett remissyttrande, dessa åtgärder inte rikta sig enbart mot häktade utan mot alla kategorier av dömda. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört anser jag att de föreslagna obligatoriska avräkningsbestämmelserna bör tillämpas även i fråga om häktningstid efter dom i mål som fullföljts till högre rätt.

Som en konsekvens av nyssnämnda regler om avräkning i mål som har fullföljts till högre instans föreslås i departementspromemorian att häktningstid som infaller efter dom, vilken sedermera vinner laga kraft, skall få tillgodoräknas vid straffverkställigheten. Detta föreslås skolas på det sättet att strafftiden, när den dömde hålls häktad i målet, räknas från den dag, då domen meddelades. Förslaget har inte mött någon erinran under remissbehandlingen. Även jag ansluter mig till förslaget. Ändringen medför att den särskilda bestämmelsen i 16 § andra stycket behandlingslagen om nöjdförklaring som avges inom tio dagar efter domen kommer att sakna betydelse i fråga om den som är häktad i målet och därför kan utgå. Bestämmelsen gäller emellertid även den som är häktad i annat mål. Enligt min mening saknas tillräckliga skäl att behålla regeln för detta fall. Jag föreslår därför att 16 § andra stycket behandlingslagen upphävs.

I gällande rätt saknas bestämmelser om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden som skett utomlands på grund av misstanke om brott för vilket påföljd senare ådöms här i landet. Problemet torde ha störst betydelse i samband med fall då ett utlämningsförfarande har genomförts. I anslutning till vad NSRK har anfört föreslås i departementspromemorian att sådant frihetsberövande i annat nordiskt land som motsvarar anhållande, häktning eller tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik skall avräknas fullt ut, om den omhändertagne döms här i landet för det brott som har föranlett frihetsberövandet. Har frihetsberövandet ägt rum i annan främmande stat föreslås att avräkning skall ske i skäligen omfattning. Promemorieförslaget har godtagits under remissbehandlingen.

I övriga nordiska länder finns bestämmelser om straffprocessuella frihetsberövanden som i väsentliga hänseenden utgör motsvarigheter till anhållande, häktning och tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik. Sådana frihetsberövanden bör därför kunna avräknas enligt samma principer som kommit till uttryck i den föreslagna huvudregeln. Motsvarighets-

ter till anhållande och häktning finns även i flera utomnordiska länder. De förhållanden under vilka dessa frihetsberövanden verkställs kan emellertid variera. Det torde därför inte vara lämpligt att föreskriva obligatorisk avräkning i fråga om alla straffprocessuella frihetsberövanden som verkställts utomlands. Det bör i stället överlåtas åt domstolen att med ledning av förhållandena i det enskilda fallet förordna om avräkning efter vad som prövas skäligt. Till skillnad från promemoriaeförslaget anser jag att avräkning skall kunna ske av frihetsberövanden utomlands som ägt rum på grund av misstanke om brott som omfattas av domen och inte endast på grund av misstanke om brott för vilket han fällt till ansvar här i riket. Vad jag nu har anfört torde lämpligen komma till uttryck i lagtexten genom en föreskrift om att domstolen i skälig utsträckning skall tillgodoräkna även frihetsberövanden som har ägt rum utomlands.

I 33 kap. 3 § andra stycket BrB finns en bestämmelse för det fall att lägre rätt har dömt till ungdomsfängelse, internering eller skyddstillsyn i vilken ingår anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB och högre rätt efter fullföljd talan i stället dömer till fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff. Har den av lägre rätt ådömda påföljden börjat verkställas får överinstansen, om det prövas skäligt med hänsyn till omständigheterna, förordna att det nya straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

I departementspromemorian föreslås att högre rätt skall vara skyldig att avräkna påbörjad verkställighet av fängelse, ungdomsfängelse, internering eller anstaltsbehandling vid skyddstillsyn även när påföljden ändras till villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering. Förslaget har lämnats utan erinran under remissbehandlingen. Även jag anser att en utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelsen bör komma till stånd. Med hänsyn till mitt förslag att avräkning inte skall ske när domstolen dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn utan först i samband med att sådan påföljd undanröjs, anser jag emellertid att utvidgningen bör begränsas till att avse avräkning från ungdomsfängelse och internering.

Vidgade möjligheter till avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden torde få vissa återverkningar på häktesorganisationen. Denna fråga har också tagits upp i några remissyttranden. Farhågor har uttryckts för att en obligatorisk avräkning skall leda till en förlängning av häktningstiderna genom att den som är häktad, i vetskap om den obligatoriska avräkningen, blir mindre benägen att medverka vid utredningen av det eller de brott som han är misstänkt för. Det har också sagts att häktningstiderna efter dom troligen blir längre, dels på grund av att domar kan väntas bli överklagade i större utsträckning än nu, dels därför att skälet att så snart som möjligt avge nöjdförklaring försvagas, eftersom häktningstid efter dom blir att anse som verkställighetstid. I

detta sammanhang har påpekats att längre häktningstider ytterligare aktualiserar tidigare framförda krav på bättre resurser inom häktesorganisationen såväl beträffande lokaler som personal. LO har i detta sammanhang framhållit det angelägna i att det sociala rehabiliteringsarbetet kan påbörjas redan under häktningstiden.

Det är givetvis angeläget att undvika att de nya avräkningsbestämmelserna leder till en förlängning av de straffprocessuella frihetsberövandena eller till att sådana tvångsåtgärder kommer att tillgripas i större utsträckning än f. n. Det är vidare lika viktigt som förut att mål mot häktade handläggs med största skyndsamhet. Enligt min mening är det omöjligt att i förväg bedöma i vad mån de föreslagna bestämmelserna kommer att återverka på häktningstidernas längd före dom i första instans. Som jag tidigare har anfört torde man emellertid ha anledning räkna med att bestämmelserna kan leda till en ökning av fullföljdsfrekvensen. Hur mycket den totala belastningen på häktesorganisationen därigenom kan komma att öka är emellertid svårt att förutsäga. Utgår man från kriminalvårdens samlade resurser för behandling i allmänna häkten och i slutna anstalter bör vidare uppmärksammas, att nämnda ökning i viss mån kommer att uppvägas av det förhållandet att tiderna för straffverkställighet samtidigt minskar. Häktesorganisationen har dessutom en viss överkapacitet under större delen av året. Innan närmare erfarenheter av de nya bestämmelserna har vunnits, är jag därför inte beredd att föreslå särskilda åtgärder för att möta den väntade ökningen av belastningen på häktesorganisationen. Jag är emellertid på det klara med att utvecklingen på detta område under tiden närmast efter reformens genomförande måste följas med stor uppmärksamhet.

KAIK har i sitt betänkande (SOU 1971: 74) Kriminalvård i anstalt lagt fram förslag till ny lagstiftning om behandlingen av häktade och anhållna m. m. KAIK föreslår lagbestämmelser som bl. a. innebär att den som är häktad tillförsäkras kurativt socialt stöd för att klara personliga angelägenheter som han på grund av frihetsberövandet inte själv kan ombesörja. Vidare föreslås regler som ger den häktade vidgade möjligheter till sysselsättning och samvaro med andra intagna. Kriminalvårdsberedningen har föreslagit att ett antal tjänster för arbetsledare skall inrättas vid de allmänna häktena. Beredningen har vidare föreslagit att frivårdsdistrikt på orter med allmänt häkte skall tillföras assistenttjänster. Assistenterna föreslås skola ha kurativa och terapeutiska uppgifter. De skall även förbereda anstaltsplacering. Dessa förslag är, som jag tidigare nämnt, f. n. under remissbehandling.

Jag anser att frågan om ändrade behandlingsregler för häktade m. fl. bör prövas i ett större sammanhang, och jag är därför inte beredd att nu föreslå några ändringar på grund av de vidgade avräkningsmöjligheterna.

Enligt departementspromemorian bör de nya avräkningsbestämmelserna i 33 kap. 3 § BrB tillämpas även i fråga om frihetsberövande som har

ägt rum i mål som har anhängiggjorts före lagens ikraftträdande men inte avgjorts dessförinnan. De nya bestämmelserna bör däremot inte tillämpas i fall då efter ikraftträdandet fråga uppkommer om undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som har ådömts före ikraftträdandet av den nya lagstiftningen och den dömde har varit berövad friheten i det tidigare målet. I promemorian uttalas att det inte torde krävas någon särskild övergångsbestämmelse om detta.

Dessa förslag har utsatts för viss kritik under remissbehandlingen. Från något håll har föreslagits att med hänsyn till risken för extra överklaganden endast frihetsberövanden som har ägt rum efter lagens ikraftträdande skall få avräknas enligt de nya bestämmelserna. En remissinstans anser att den nya lagen bör få full genomslagskraft omedelbart vid ikraftträdandet. De båda hörda hovrätterna menar att det krävs en uttrycklig övergångsbestämmelse i fråga om undanröjande av villkorlig dom och skyddstillsyn som har meddelats före ikraftträdandet.

Enligt min mening bör den avgörande tidpunkten vara när dom meddelas i målet. Meddelas dom efter lagens ikraftträdande bör avräkning ske enligt de nya bestämmelserna, även om frihetsberövandet helt eller delvis har ägt rum före ikraftträdandet. Undantag från denna regel bör emellertid göras beträffande sådan avräkning av frihetsberövande som sker i samband med att villkorlig dom eller skyddstillsyn undanröjs och ersätts med annan påföljd. För att sådan avräkning skall kunna ske bör krävas att den undanröjda påföljden har ådömts genom dom som meddelats efter ikraftträdandet. Som de båda hovrätterna har anfört, bör detta komma till uttryck genom en särskild övergångsbestämmelse.

I departementspromemorian föreslås att de nya bestämmelserna i behandlingslagen skall tillämpas endast i fråga om verkställighet av domar som har meddelats efter ikraftträdandet, under det att i fråga om domar som har meddelats dessförinnan äldre bestämmelser fortfarande skall gälla. Detta förslag har godtagits under remissbehandlingen. Även jag anser att övergångsbestämmelsen bör utformas enligt promemorieförslaget. Innebörden härav är att det är domens dag som är avgörande och inte tidpunkten för strafftidsresolutionen. Av övergångsbestämmelsen följer att den s. k. tiodagarsregeln i nuvarande 16 § andra stycket behandlingslagen och bestämmelsen i 22 § andra stycket samma lag kan komma att tillämpas även efter ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 april 1973.

8 Lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,

2. lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt,

3. lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

9 Specialmotivering

9.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

De nya bestämmelserna om avräkning av häktningstid m.m. bör av redaktionella skäl delas upp på flera paragrafer. Det är av skilda orsaker önskvärt att undvika omnumreringar av paragrafer i BrB. På grund härav föreslås att 33 kap. 3 § BrB helt upphävs och att bestämmelserna i 33 kap. 4 § får kvarstå på sin nuvarande plats. De nya avräkningsreglerna har i förslaget tagits upp i fyra nya paragrafer, 5—8 §§. 5 § innehåller huvudreglerna om avräkning. I 6 § tas upp en bestämmelse om beaktande av straffprocessuella frihetsberövanden som har ägt rum utomlands. I 7 § har tagits upp en motsvarighet till nuvarande 3 § andra stycket. Bestämmelsen i nuvarande 3 § tredje stycket har placerats i 8 §.

26 kap.

8 §

Avräkningsbestämmelserna har som nyss sagts i förslaget delats upp på fyra paragrafer. Detta har föranlett en redaktionell jämkning i förvarande paragrafs tredje stycke.

33 kap.

5 §

I *första stycket* behandlas den obligatoriska avräkningen. Avräkning av tid för straffprocessuellt frihetsberövande skall ske när den tilltalade döms till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering. Utöver häktningstid skall även anhållandetid, tid för intagning i förvarsarrest och tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål avräknas. Angående skälen för dessa utvidgningar i förhållande till gällande rätt hänvisas till den allmänna motiveringen.

Avräkningsreglerna är tillämpliga även när domstolen dömer till någon av de angivna påföljderna med tillämpning av 34 kap. 1 § 2 eller 3 BrB. Som framhållits i den allmänna motiveringen bör avräkning också ske när domstol med tillämpning av 34 kap. 1 § 1 BrB förordnar att tidigare ådömd påföljd skall avse nytt eller nya brott. För att oklarhet inte skall behöva uppstå har detta särskilt anmärkts i lagtexten. I praktiken torde det i sådana fall ytterst sällan bli aktuellt med avräkning

eftersom straffprocessuella frihetsberövanden vanligen kan undvikas när någon redan är intagen i anstalt.

I den allmänna motiveringen har jag framhållit att avräkning enligt huvudregeln skall vara obligatorisk och fullständig. I det förra uttrycket ligger bl. a. att hänsyn inte skall tas till den dömdes uppträdande under utredningen och rättegången. Att avräkningen skall vara fullständig innebär att varje dags frihetsberövande skall anses som en dags verkställighet av påföljd. Med dag avses här kalenderdag. Av skäl som har anförts i den allmänna motiveringen har undantag från denna princip gjorts för frihetsberövanden som understiger 24 timmar. Har den dömda varit berövad friheten flera gånger i samma mål skall varje frihetsberövande i detta hänseende bedömas för sig. Endast frihetsberövanden som varat under en sammanhängande tid av minst 24 timmar kan sålunda bli föremål för avräkning. Har emellertid ett frihetsberövande varat 24 timmar eller längre skall hela tiden avräknas. Om en sorts frihetsberövande har övergått till en annan form, exempelvis anhållande till häktning, skall vid beräkningen de båda frihetsberövandena bedömas som ett.

I den allmänna motiveringen har jag uppehållit mig vid de fall då häktning och verkställighet av dom i annat mål kan förekomma samtidigt. I verkligheten är sådana fall förhållandevis sällsynta, eftersom häktning oftast underlåtes eller häves om det finns en verkställbar dom i annat mål. För att inte häktningstid skall komma att tillgodoräknas dubbelt har i första stycket införts en bestämmelse enligt vilken det straffprocessuella frihetsberövandet inte skall avräknas i den mån verkställigheten därav har sammanfallit med verkställighet av påföljd som har ådömts i annat mål. Innebörden av denna regel är att i de fall samtidig verkställighet kan förekomma verkställighet av frihetsstraff ges prioritet.

Enligt de föreslagna bestämmelserna i första stycket skall frihetsberövandet anses som tid under vilken den ådömda påföljden har verkställts i anstalt. Genom denna föreskrift kommer avräkningen att inverka på samtliga verkställighetstider för ungdomsfängelse och internering (jfr prop. 1969: 22 s. 36 f). Detta bör bl. a. vid tillämpning av 34 kap. 1 § 1 medföra att avräkning skall ske även om domstolen i fråga om ungdomsfängelse underlåter att föreskriva att den som vårdas i anstalt inte får överföras till vård utom anstalt förrän sex månader har förflutit från rättens beslut eller återintagningen. Avräkning kommer i ett sådant fall att inverka på tillämpningen av bestämmelsen om längsta tiden för vård i anstalt i 29 kap. 2 § BrB. På motsvarande sätt bör vid internering avräkning ske även om domstolen inte skulle förordna om återintagning i anstalt. En avräkning kommer i detta fall att inverka på tillämpningen av bestämmelsen om längsta tid i 30 kap. 8 § BrB.

I beslut om avräkning bör domstolen ange avdraget i månader och/

eller dagar. Skall häktning som verkställs efter lägre rätts dom avräknas i högre instans, bör i högre rätts dom anges den sammanlagda tid som skall räknas den dömde till godo.

Enligt gällande rätt kan domstolen förordna att straffet skall anses helt verkställt genom att den dömde har hållits i häkte. Denna regel har i förslaget intagits i första stycket sista punkten. Bestämmelsen har begränsats till fängelse eftersom den inte kan tänkas bli tillämplad vid ungdomsfängelse eller internering. Som jag har framhållit i den allmänna motiveringen bör några större avvikelser inte komma i fråga när avräkning sker med längre tid än som svarar mot frihetsberövandet. Tillämpningen av förevarande avräkningsbestämmelse bör inte heller få medföra att straffskalans minimum underskrids.

I *andra stycket* har tagits upp bestämmelsen om avräkning av frihetsberövande som har ägt rum före villkorlig dom eller skyddstillsyn. Sådant frihetsberövande skall tillgodoräknas endast om påföljden sedermera undanröjs och i stället döms till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering. Av denna formulering följer att avräkning från anstaltsbehandling enligt 28 kap. 3 § BrB inte kan komma i fråga. Sker undanröjande i senare mål på grund av ny brottslighet och har det förekommit straffprocessuellt frihetsberövande även i detta mål skall domstolen i beslutet ange den sammanlagda tid som skall avräknas. För att nu anförda bestämmelser skall kunna tillämpas krävs att domstol som dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn i domen lämnar uppgift om arten av och tiden för alla straffprocessuella frihetsberövanden på grund av misstanke om brott som omfattas av domen.

I *tredje stycket* behandlas den fakultativa avräkningen vid böter, suspension och disciplinstraff. I sak innebär förslaget endast den ändringen i förhållande till gällande rätt att även andra i första stycket nämnda arter av frihetsberövande än häktning skall kunna avräknas. Avräkning från här avsedda påföljder torde regelmässigt böra ske. Det torde dock inte böra komma i fråga att avräkna anhållandetider som understiger ett dygn. Det finns emellertid även andra tänkbara situationer då avräkning inte lämpligen bör ske. Som exempel kan nämnas fall då ett utdömt bötes- eller disciplinstraff ter sig så obetydligt vid en jämförelse med det frihetsberövande som föregått domen att en avräkning inte framstår som en rimlig kompensation för det straffprocessuella ingripandet. I ett sådant fall kan det finnas skäl för att bötes- eller disciplinstraffet verkställs och den dömde bereds möjlighet att yrka ersättning för frihetsberövandet i härför föreskriven ordning.

6 §

I paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande rätt, regleras frågan om avräkning av straffprocessuella frihetsberövanden som har ägt rum

utomlands. I stället för termen avräkning har i paragrafen liksom i 7 § använts uttrycket tillgodoräknande av tid för frihetsberövande.

Enligt paragrafen får rätten tillämpa avräkningsbestämmelserna i 5 § även i fråga om frihetsberövanden som har ägt rum utomlands i den mån det med hänsyn till omständigheterna är skäligt. Avgörande för bedömningen bör vara arten av frihetsberövandet och formerna för dess verkställighet.

I de nordiska länderna finns straffprocessuella frihetsberövanden som i allt väsentligt motsvarar anställande, häktning och tvångsintagning på rättspsykiatrisk klinik. Har sådant frihetsberövande förekommit bör domstolen, enligt vad som anförts i den allmänna motiveringen, regelmässigt göra en fullständig avräkning som om frihetsberövandet hade ägt rum här i landet. Motsvarigheter till de svenska straffprocessuella frihetsberövandena finns givetvis även i flera utomnordiska länder. I den mån nära överensstämmelse föreligger ifråga om ingripandets art och formerna för verkställigheten bör frihetsberövandet tillgodoräknas till fullo. I övriga fall får domstolen tillgodoräkna den dömda frihetsberövandet på grundval av en skälighetsbedömning. Av det anförda följer att faktorer som inte får beaktas enligt 5 §, t. ex. den misstänktes uppträdande under rättegången, inte heller får inverka vid en skälighetsbedömning enligt 6 §.

Jag vill erinra om att i de fall som avses i lagen (1972: 260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom häktningstid utomlands tillgodoräknas enligt bestämmelser i den lagen.

7 §

Till 7 § har förts bestämmelsen i nuvarande 3 § andra stycket. Bestämmelsen har undergått dels smärre ändringar som är betingade av att tillgodoräknande föreslås skola kunna ske i fråga om flera påföljder än f. n., dels en redaktionell omarbetning.

8 §

Till 8 § har förts den nuvarande bestämmelsen i 3 § tredje stycket. Bestämmelsen har i samband därmed undergått en redaktionell omarbetning.

9.2 Förslaget till lag om ändring i behandlingslagen

16 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om strafftidsberäkning.

Som tidigare har nämnts avser avräkningsbestämmelserna i 33 kap. BrB endast frihetsberövande som har ägt rum före dom. Tillgodoräknande av frihetsberövande efter dom kan f. n. inte ske annat än indirekt med stöd av 16 § andra stycket behandlingslagen som innehåller den s. k. tiodagarsregeln.

I första stycket har gjorts den ändringen att strafftiden, när den dömden hålls häktad i målet, skall räknas från den dag då domen meddelades i stället för den dag då domen får verkställas. Härigenom kommer all häktningstid efter dom som sedermera vinner laga kraft att kunna tillgodoräknas. Bestämmelsen gäller även häktningstid som infaller efter hovrätts dom, när prövningstillstånd vägras och någon ny prövning i sak därför inte förekommer. Motsvarande gäller i andra fall då talan har fullföljts men målet inte prövas i sak.

Andra stycket i 16 §, som innehåller den s. k. tiodagarsregeln, föreslås helt upphävd. I fråga om skälen härför hänvisar jag till den allmänna motiveringen.

19 §

I första stycket har företagits ändringar som är betingade av de nya avräkningsbestämmelserna i 33 kap. BrB.

22 §

Av skäl som har anförts i den allmänna motiveringen föreslås att andra stycket i paragrafen upphävs. Den häktningstid som nu tillgodoräknas med stöd av denna bestämmelse kommer enligt förslaget att avräknas av domstolen enligt huvudregeln i 33 kap. 5 § första stycket BrB. Här bör erinras om att enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen andra stycket i 22 § avses skola tillämpas på domar som har meddelats före ikraftträdandet av den nya lagstiftningen.

9.3 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

45 kap. 4 § RB innehåller bestämmelser om vad stämningsansökan skall innehålla. Enligt tredje stycket skall åklagaren ange om den tilltalade är anhållen eller häktad.

I den allmänna motiveringen har jag uttalat att frågan om hur domstolen skall skaffa sig ett tillförlitligt underlag för beslut om avräkning bör lösas genom att åklagarens uppgiftsskyldighet enligt 45 kap. 4 § tredje stycket RB utvidgas. Den nuvarande bestämmelsen avser endast frihetsberövande som pågår när åtal väcks. I fortsättningen bör uppgift lämnas även om frihetsberövande som har upphört vid den tidpunkten men som skall kunna avräknas från påföljd i målet. Begränsningen har därvid gjorts på samma sätt som i fråga om avräkningsbestämmelsen. Detta har kommit till uttryck genom att uppgiften skall avse frihetsberövande på grund av misstanke om brott som omfattas av åtalet. Den vidgade uppgiftsskyldigheten föreslås vidare skola gälla tiden för frihetsberövandet. Vid pågående frihetsberövande bör denna uppgiftsskyldighet kunna fullgöras genom upplysningar om den straffprocessuella åtgärdens art och den tidpunkt då verkställigheten påbörja-

des. I fråga om frihetsberövanden som inte längre består måste även anges vid vilken tidpunkt som den faktiska verkställigheten upphörde. Detta gäller varje enskilt fall av frihetsberövande och varje typ därav. Har exempelvis ett anhållande upphört på grund av beslut om häktning bör åklagaren sålunda i stämningsansökningen inte bara lämna uppgifter om sistnämnda förhållande utan även redovisa fullständiga upplysningar om den tid under vilken den tilltalade som anhållen varit berövad sin frihet.

10 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande över förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
 2. lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
 3. lag om ändring i rättegångsbalken
- inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden såunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Margit Edström

Bilaga 1
(Promemoriaförslaget)

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 33 kap. 3 § brottsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 KAP.

3 §

Dömes någon i mål, vari han hållits häktad, till fängelse på viss tid, böter suspension eller disciplinstraff, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt förordnas, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom att den dömda hållits i häkte.

Ädömes någon som börjat undergå ungdomsfängelse, internering eller, efter dom å skyddstillsyn, behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § i stället straff som i första stycket sägs, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt förordnas, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

Dömes någon till böter, fängelse på viss tid, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse, internering, suspension eller disciplinstraff och har han med anledning av misstanke om brott som omfattas av domen varit berövad friheten såsom anhållen, häktad eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall förordnas att frihetsberövandet skall räknas honom till godo vid verkställighet av den ådömda påföljden. Vid villkorlig dom eller skyddstillsyn skall tillgodoräknandet dock icke ske förrän påföljden undanröjes och annan i detta stycke nämnd påföljd ådömes i stället. Vad nu sagts om tillgodoräknande av frihetsberövande gäller även sådan övervakning i anstalt som ersätter häktning.

Bestämmelserna i första stycket äga motsvarande tillämpning när någon som börjat undergå fängelse, ungdomsfängelse, internering eller, efter dom å skyddstillsyn, behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § i stället ådöms annan i första stycket angiven påföljd.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Har någon utom riket varit berövad friheten på grund av misstanke om brott, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt frihetsberövandet räknas honom till godo vid ådömande av sådan påföljd för brottet som sägs i första stycket.

Beslut i fråga som avses i denna paragraf må vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd ändras, ändå att talan ej fullföljts mot beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt**

Härigenom förordnas, att 16, 19 och 22 §§ lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

16 §

Vid verkställighet av fängelse skall strafftiden, *om ej annat följer av vad nedan stadgas*, räknas, när den dömda hålles häktad i målet, från den dag då domen må verkställas och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

Avgives av den som är häktad nöjdförklaring inom tio dagar från den dag då domen meddelades, skall strafftiden räknas från den dagen.

Vid verkställighet av fängelse skall strafftiden räknas, när den dömda hålles häktad i målet, från den dag då domen meddelades och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fångvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

19 §

Har domstol förordnat att fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömda hållits i häkte eller undergått ungdomsfängelse eller internering eller be-

Har domstol förordnat att tid då någon varit berövad friheten såsom anhållen, häktad eller tvångsintagen på rättspsykiatrisk klinik eller undergått ungdoms-

Nuvarande lydelse

handling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingå dagar i avdraget, skola de frånräknas sist.

Föreslagen lydelse

fängelse eller internering eller behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken *skall räknas någon till godo vid verkställighet av fängelse*, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingå dagar i avdraget, skola de frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet läggas till slutdagen, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas.

22 §

Vad i detta kapitel är stadgat om beräkning av tid för fängelse skall i tillämpliga delar gälla i fråga om tid för behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

I fråga om den som dömts till ungdomsfängelse eller internering i mål, vari han hållits häktad och undergått rättspsykiatrisk undersökning, skall även iakttagas följande. Har utlåtande över undersökningen avgivits senare än vad som anges i 4 § andra stycket andra punkten lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall den överskjutande tiden, i den mån den dömda därunder hållits häktad, anses som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt. Detsamma gäller i fråga om den, beträffande vilken i mål som nu sagts förordnats att ungdomsfängelse eller internering som ådömts tidigare skall avse ytterligare brott.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1972. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om dom som meddelats före ikraftträdandet.

Bilaga 2

(De remitterade förslagen)

1 Förslag till

Lag om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas i fråga om brottsbalken,
dels att 33 kap. 3 § skall upphöra att gälla,
dels att 26 kap. 8 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas fyra nya paragrafer, 33 kap. 5—8 §§,
av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 KAP.

8 §¹

Verkställas samtidigt flera fängelsestraff, skall vid tillämpning av 6 § hänsyn tagas till den sammanlagda fängelsetiden. Som fängelse anses härvid även förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetstiden, enligt vad därom är stadgat, förlängts genom disciplinär bestraffning, skall förlängningen icke medtagas vid beräkning av tid för villkorlig frigivning, och må frigivning ej ske förrän bestraffningen verkställts.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 3 § sägs.

Såsom avtjänad tid räknas även tid varunder straffet skall anses verkställt på grund av domstols förordnande som i 33 kap. 5—7 §§ sägs.

33 KAP.

3 §

Dömes någon i mål, vari han hållits häktad, till fängelse på viss tid, böter, suspension eller disciplinstraff, må om med hänsyn till omständigheterna så prövas skäligt förordnas, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom att den dömda hållits i häkte.

Ädömes någon som börjat undergå ungdomsfängelse, internering eller, efter dom å skyddstillsyn, behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § i stället straff som i första stycket sägs, må om med hänsyn till omständigheterna så

¹ Senaste lydelse 1965: 620.

Nuvarande lydelse

prövas skäligt förordnas, att straffet skall anses till viss del eller i sin helhet verkställt genom vården eller behandlingen i anstalt.

Beslut i fråga som avses i denna paragraf må vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd ändras, ändå att talan ej fullföljts mot beslutet.

Föreslagen lydelse

5 §

Dömes någon till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering eller förordnar rätten, med tillämpning av 34 kap. 1 § 1, att sådan påföljd skall avse ytterligare brott, och har den dömd med anledning av misstanke om brott, som omfattas av domen, under en sammanhängande tid av minst tjugofyra timmar varit berövad friheten som anhållen, häktad, tagen i förvarrarrest eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall i domen förordnas att tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, skall anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Är den tid varmed ådömt fängelse överstiger frihetsberövandet ringa, må förordnas att fängelsestraffet skall anses helt verkställt genom frihetsberövandet.

Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket tillämpning även i fråga om frihetsberövande som föregått den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn.

Dömes någon till böter, suspension eller disciplinstraff och

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

har han med anledning av misstanke om brott, som omfattas av domen, varit berövad friheten på sätt som anges i första stycket, må förordnas att påföljden skall anses helt eller delvis verkställd genom frihetsberövandet.

6 §

Vad i 5 § sägs om tillgodoräkning av tid för frihetsberövande som verkställighet av påföljd må, i den mån det med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, tillämpas även i fråga om frihetsberövande som ägt rum utom riket.

7 §

Har någon börjat undergå fängelse, ungdomsfängelse, internering eller, efter dom på skyddstillsyn, sådan behandling som avses i 28 kap. 3 §, och dömes han i högre rätt i stället till annan i 5 § första eller tredje stycket angiven påföljd, äger vad där är föreskrivet om tillgodoräkning av tid för frihetsberövande motsvarande tillämpning i fråga om tid under vilken verkställighet sålunda skett.

8 §

Vid prövning i högre rätt av klagan angående ådömd påföljd må beslut i fråga som avses i 5—7 §§ ändras även om talan ej fullföljts mot beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Föreskrifterna i 33 kap. 5 § andra stycket gäller ej vid undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som meddelats före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fängvårdsanstalt

Härigenom förordnas, att 16, 19 och 22 §§ lagen (1964: 541) om behandling i fängvårdsanstalt skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Vid verkställighet av fängelse skall strafftiden, *om ej annat följer av vad nedan stadgas*, räknas, när den dömden hålles häktad i målet, från den dag då domen *må verkställas* och i annat fall från den dag då han för straffets undergående intages i fängvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

Avgives av den som är häktad nöjdförklaring inom tio dagar från den dag då domen meddelades, skall strafftiden räknas från den dagen.

19 §

Har domstol förordnat att fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömden *hållits i häkte* eller undergått ungdomsfängelse eller internering eller behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingå dagar i avdraget skola de frånräknas sist.

Har domstol förordnat att fängelse skall anses till viss del verkställt genom att den dömden *varit berövad friheten som anhållen, häktad, tagen i förvarrarrest eller intagen på rättspsykiatrisk klinik enligt 9 § lagen (1966: 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål* eller undergått ungdomsfängelse eller internering eller behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken, skall först beräknas slutdag utan avseende därå och avdraget räknas från den dagen. Ingå dagar i avdraget, skola de frånräknas sist.

Har avbrott i verkställigheten av fängelse ägt rum, skall tiden för avbrottet läggas till slutdagen, i den mån ej annat följer av vad nedan i denna lag stadgas.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*22 §¹

Vad i detta kapitel är stadgat om beräkning av tid för fängelse skall i tillämpliga delar gälla i fråga om tid för behandling varom stadgas i 28 kap. 3 § brottsbalken och för ungdomsfängelse eller internering.

I fråga om den som dömts till ungdomsfängelse eller internering i mål, vari han hållits häktad och undergått rättspsykiatrisk undersökning, skall även iakttagas följande. Har utlåtande över undersökningen avgivits senare än vad som anges i 4 § andra stycket andra punkten lagen den 16 juni 1966 (nr 301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål, skall den överskjutande tiden, i den mån den dömden därunder hållits häktad, anses som tid under vilken påföljden verkställts i anstalt. Detsamma gäller i fråga om den, beträffande vilken i mål som nu sagts förordnats att ungdomsfängelse eller internering som ådömts tidigare skall avse ytterligare brott.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Aldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om dom som meddelats före ikraftträdandet.

3 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 45 kap. 4 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

45 KAP.

4 §²

I stämningsansökan skall åklagaren uppgiva:

1. den tilltalade;
2. målsäganden, om sådan finnes;
3. den brottsliga gärningen med angivande av tid och plats för dess förövande och de övriga omständigheter, som erfordras för dess kännetecknande, samt det eller de lagrum, som äro tillämpliga;

¹ Senaste lydelse 1969: 42.

² Senaste lydelse 1969: 588.

4. de bevis han vill åberopa och vad han vill styrka med varje särskilt bevis; samt

5. de omständigheter, som betinga domstolens behörighet, om ej denna framgår av vad eljest anföres.

Vill åklagaren i samband med åtalets väckande enligt 22 kap. 2 § väcka talan om enskilt anspråk, skall han i ansökan uppgiva anspråket och de omständigheter, varå det grundas, samt de bevis, som åberopas, och vad han vill styrka med varje särskilt bevis.

Är den tilltalade anhållen eller häktad, skall det angivas.

Om den tilltalade är eller har varit anhållen, häktad eller tagen i förvarsarrest på grund av misstanke om brott som omfattas av åtalet, skall åklagaren angiva detta i stämningsansökan. Uppgift skall dessutom lämnas om tiden för frihetsberövandet.

Ansökan skall vara undertecknad av åklagaren.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1973.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 9 november 1972.

Närvarande: justitierådet PETRÉN, regeringsrådet WIESLANDER, justitierådet HOLMBERG, justitierådet GÄRDE WIDEMAR.

Enligt lagrådet den 3 november 1972 tillhandakommet utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 20 oktober 1972, har Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skall inhämtas över upprättade förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
3. lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Bror Karlsson.

Lagförslagen föranleder följande yttranden.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

33 kap.

5 §

Lagrådet:

Enligt första stycket i förevarande paragraf skall som verkställighetstid anses tid för frihetsberövande med anledning av misstanke om brott, som omfattas av domen. Såsom framhålles av departementschefen skall frihetsberövandet ha skett på grund av misstanke om brott, som är föremål för domstolens prövning i målet. Regeln tar i första hand sikte på dom av domstolen i första instans. När fullföljd sker kan den högre instansens dom ha annan omfattning än den lägre instansens. Antag att den tilltalade varit häktad som misstänkt för grov stöld, att åtalet avser utom stölden t. ex. bedrägeri, som ej föranlett frihetsberövande, samt att tingsrätten ogillar åtalet för stölden men faller till ansvar för bedrägeriet. Enligt förslaget föreligger då rätt till avräkning. Antag vidare att talan fullföljes å ömse sidor beträffande

bedrägeriet. Hovrättens dom rör då endast detta brott och det brott för vilket den tilltalade varit häktad omfattas icke av hovrättens dom. Enligt den avfattning förslaget erhållit skulle i detta fall tillgodoräkning av häktningstiden ej kunna ske. Detta kan knappast antagas ha varit avsikten. Med de grundtankar på vilka förslaget bygger synes mest förenligt att frihetsberövande på grund av misstanke om brott som prövats av någon av instanserna i målet får tillgodoräknas.

Såsom departementschefen framhåller är avräkningsreglerna i första stycket tillämpliga även när påföljd som avses i detta stycke ådömes med tillämpning av 34 kap. 1 § 3 BrB. Avräkningen skall därvid avse endast frihetsberövande i det nya målet. Frågan om avräkning av frihetsberövande i det tidigare målet regleras, när den undanröjda domen avsåg villkorlig dom eller skyddstillsyn, i förevarande paragrafs andra stycke. Avsåg den tidigare domen ungdomsfängelse eller internering och den nya påföljden fängelse, skall enligt 34 kap. 7 § tredje stycket och 9 § tredje stycket vid bestämmande av fängelsestraffet skälig hänsyn tagas till vad den dömde undergått på grund av den tidigare domen; genom dessa bestämmelser kommer alltså frihetsberövande i det tidigare målet att bli beaktat redan vid straffutmätningen och utrymme för avräkning på grund av detta frihetsberövande kan då rimligtvis ej föreligga. När den nya domen avser ungdomsfängelse eller internering medan den tidigare domen gällt fängelse på viss tid, finns visserligen ej regler om ett motsvarande hänsynstagande. Det får emellertid anses ligga i sakens natur att när det finnes motiverat att övergå från fängelse till ungdomsfängelse eller internering bland de förhållanden som därvid beaktas även ingår hänsynen till vad den dömde utstått genom det tidigare ådömda fängelsestraffet; i betraktande härav saknas även i detta fall anledning att meddela regler om avräkning av frihetsberövande i det tidigare målet. Att avräkningen enligt första stycket är begränsad till frihetsberövande i det senare målet bör framgå av lagtexten. Detta kan uppnås genom att man låter rätten till avräkning gälla frihetsberövande på grund av brott som prövats i målet; gärningen i det tidigare målet kan nämligen icke anses omfattad av domstolens prövning i det nya målet.

Med hänsyn till vad i det föregående förordats föreslås att uttrycket "brott, som omfattas av domen" utbytes mot orden "brott, som prövats genom dom i målet".

Vid bifall till detta förslag bör en motsvarande jämkning göras i tredje stycket.

Enligt förslaget skall i domen förordnas, att tiden för frihetsberövandet med visst undantag skall anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt. Avsikten är enligt vad som framgår av motiveringen, att domstolen skall beräkna och i förordnandet ange den tid som skall avräknas. För att den åsyftade tillämpningen skall

säkerställas, torde ett uttryckligt stadgande vara erforderligt. Departementschefen uttalar, att avdraget bör anges i månader och dagar, men säger också, att en dags frihetsberövande skall anses som en dags verkställighet av påföljd. Tvacksamhet kan uppstå om vad som i detta sammanhang avses med månad, om icke särskilda bestämmelser meddelas härom. Lämpligast synes emellertid vara att i stället för att meddela sådana bestämmelser föreskriva, att avdraget alltid skall anges i dagar. Med dag skall förstås kalenderdag; även dag som endast till en del tagits i anspråk för frihetsberövande torde böra inräknas.

Förordnande om tillgodoräknande skall meddelas när domstolen avgör målet. Förordnandet torde emellertid knappast vara att anse som en del av själva domen i processuell mening; det är icke en del av avgörandet av saken. Förordnandet är snarare ett beslut som meddelas i samband med domen, även om det upptages i samma handling. I 8 § i förslaget omnämnes förordnandet som beslut.

Lagrådet förordar att första stycket i förevarande paragraf jämkas så, att i första punkten — med uteslutande av förslagets föreskrift att i dom skall ske förordnande i saken — anges, att tiden för frihetsberövandet, till den del därunder icke samtidigt skett verkställighet av dom i annat mål, skall anses som tid under vilken den ådömda påföljden verkställts i anstalt, samt därefter i en andra punkt stadgas, att domstolen skall i beslut i samband med domen angiva det antal dagar påföljden skall anses verkställd. Som tredje punkt upptages andra punkten i förslaget.

I fråga om överklagande av förordnande av förevarande slag blir, om icke annat sägs, vad som stadgas i 49 kap. 8 § RB att tillämpa. Därav följer att beslutet kan överklagas i samband med talan mot domen; särskild talan mot beslutet är däremot icke tillåten. Då en överprövning av domstolens förordnande om tillgodoräknande rimligen måste kunna ske och det icke kan vara ändamålsenligt att tvinga fram ett överklagande i huvudsaken enbart för att sådan prövning skall ske, torde möjlighet böra öppnas till särskild talan mot beslut om tillgodoräknande. Beträffande sådan talan synes kunna gälla vad som nu stadgas i 49 kap. 5 § andra stycket RB. Lagrådet förordar därför, att nu nämnda stycke ändras på det sättet att efter orden "beslut i fråga, som avses i 4 §," tillägges "beslut i fråga om tillgodoräknande enligt 33 kap. 5—7 §§ brottsbalken".

Förordnandet om tillgodoräknande är med det betraktelsesätt som här anlagts icke att anse som en del av bestämmandet av påföljden för brottet. En följd härav är att nöjdförklaring enligt 5 § lagen om behandling i fängvårdsanstalt icke kommer att omfatta domstolens beslut om tillgodoräknande, och en nöjdförklaring hindrar icke att talan föres mot beslutet.

Regeringsrådet *Wieslander*, justitierådet *Holmberg*, justitierådet *Gärde Widemar*:

Enligt det föreslagna andra stycket i förevarande paragraf skall tillgodoräknande av tid för frihetsberövande som föregått villkorlig dom eller dom på skyddstillsyn ske, om den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjes och i stället dömes till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering. Skall detta förslag genomföras bör, såsom kommer att framhållas i det följande, en komplettering ske i flera avseenden för att lagregleringen skall bli konsekvent. Det kan emellertid knappast undvikas att situationer uppkommer, i vilka det från förslagets utgångspunkter kunde vara påkallat att frihetsberövande av det slag som nu är i fråga beaktas men vilka endast med svårighet kan inordnas i lagregleringen. Ett exempel härpå skulle kunna utgöra det fallet, att någon, som erhållit villkorlig dom sedan han varit häktad, i anledning av nytt brott under prøvotiden dömes till skyddstillsyn men domstolen icke undanröjer den villkorliga domen utan tillämpar 34 kap. 1 § 2 BrB, varefter skyddstillsynen sedermera undanröjes och fängelse ådömes. Det torde även kunna ges exempel på situationer som omfattas av den föreslagna regleringen men vilka måhända borde lämnas utanför. Sådant fall kan föreligga, då domstol, i stället för att döma till särskilt frihetsstraff för visst brott, med hänsyn till att den tilltalade varit häktad dömer till skyddstillsyn för hela brottsligheten, varefter skyddstillsynen sedermera undanröjes.

Vad nu anförts kan ge anledning till tvekan om den föreslagna ordningen är lämplig. Till dessa mera praktiska synpunkter kommer, att det över huvud taget kan ifrågasättas om man bör laborera med en ordning som innebär att, då påföljd skall bestämmas, tillgodoräknande av ett visst antal dagar skall ske med hänsyn till processuellt frihetsberövande som kan ligga långt tillbaka i tiden. Att avräkning sker för åtgärder som vidtagits under det förfarande som leder fram till att frihetsberövande påföljd ådömes kan väl accepteras. Annorlunda ställer det sig när ett nytt förfarande inledes. Vid bestämmandet av påföljd efter undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn är åtskilliga omständigheter att beakta. Hänsyn bör tagas till vad den dömda undergått av den tidigare påföljden, och domstolen har möjlighet att, om det är skäligt, beakta häktningstid som föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn, exempelvis när tiden skall bestämmas för fängelse. Fängelse kan dock ådömas på kortare tid än vad som är stadgat för brottet endast i fall då särskild bestämmelse meddelats härom, 28 kap. 9 § och 34 kap. 6 § BrB. I övrigt får påföljden bestämmas inom ramen för vad som eljest gäller.

Enligt vår mening ger de för de olika påföljderna gällande bestämmelserna möjligheter att i den utsträckning som kan vara lämplig beakta det förhållandet, att den tilltalade varit häktad eller på annat sätt

berövad friheten i det mål vari dömdes till villkorlig dom eller skyddstillsyn. Vi förordar därför att andra stycket i förevarande paragraf får utgå.

Lagrådet:

Kommer reformen att omfatta vad som föreslagits genom andra stycket i förevarande paragraf, synes några tillägg till det remitterade förslaget påkallade för att reformen skall präglas av önskvärd följdriktighet. Så kan, sedan skyddstillsyn ådömts, den dömd häktas för nytt brott, varefter domstolen i det nya målet förordnar att skyddstillsynen skall avse även det nya brottet. Undanröjes sedermera skyddstillsynen och utmätes frihetsstraff, kan enligt förslaget den nu nämnda häktningstiden — i motsats till häktningstid då skyddstillsynen ursprungligen ådömdes — ej avräknas. Något sakligt skäl till denna skillnad har ej åberopats och synes ej föreligga. Reformen bör omfatta även situationer av nu avsedd art. Vid 7 § kommer att angivas ett annat, i förslaget ej upptaget fall, då avräkning synes motiverad.

Jämsides med villkorlig dom och skyddstillsyn kan ådömas fängelse. Sker det genom dom, som föregåtts av anhållande eller häktning, är enligt förevarande paragrafs första stycke obligatoriskt att från fängelsestraffet avräkna tiden för nämnda frihetsberövande. Skulle sedermera den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjas, skall enligt vad i andra stycket utsäges nämnda tid likaledes avräknas från det nya straff som ådömes efter undanröjandet. Uppenbarligen bör avräkning enligt andra stycket ske endast beträffande tid för frihetsberövande, som ej redan avräknats enligt första stycket. Detta bör komma till uttryck i lagtexten. Jämsides med villkorlig dom och skyddstillsyn kan också ådömas böter och suspension och enligt förevarande paragrafs tredje stycke kan då uppkomma liknande avräkningssituationer som de nu behandlade; även i dessa fall bör reglerna så utformas att dubbelavräkning blir utesluten.

Vad lagrådet sålunda förordat i anslutning till andra stycket blir tillgodosett, om detta stycke får följande lydelse: Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket tillämpning även i fråga om frihetsberövande, som föregått den villkorliga domen, domen på skyddstillsyn eller dom, varigenom förordnats att den genom sådan dom ådömda påföljden skall avse även ytterligare brott. Vad nu sagts skall dock gälla endast i den mån frihetsberövandet icke tillgodoräknats enligt första eller tredje stycket.

Enligt vad departementschefen i anslutning till regeln i andra stycket uttalar anser han lämpligt, att domstol som dömer till villkorlig dom eller skyddstillsyn i domen lämnar uppgift om arten av och tiden för alla

straffprocessuella frihetsberövanden på grund av misstanke om brott som omfattas av domen. Uppgiften ger, om den villkorliga domen eller skyddstillsynen senare undanröjes och ersättes med frihetsberövande påföljd, i det senare målet uppgift till ledning för avgörandet av vad som skall avräknas från denna påföljd. Vad nu förordats är praktiskt när såsom säkerligen vanligtvis är fallet enighet råder om tiderna för de frihetsberövande åtgärderna och de gärningar som föranlett dem. Råder oenighet i dessa hänseenden — åklagaren påstår t. ex. att anhållningstid till viss del föranletts av gärning som ej omfattas av åtalet, medan den tilltalade hävdar att hela anhållningstiden är att hänföra till åtalad gärning — bör domstolen, som ej har att träffa ett avgörande på den omtvistade punkten, endast lämna en redogörelse för de skilda ståndpunkterna. Avgörandet av frågan ankommer på domstolen i det senare målet, i vilket den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjes.

6 §

Lagrådet:

Med anledning av vad departementschefen anfört i anslutning till förevarande paragraf må blott framhållas, att lagregeln har sådan utformning att det lagts i domstolens hand att efter skälighet bestämma avräkning för frihetsberövande utom riket, vare sig det skett i annat nordiskt land eller annorstädes. En annan sak är att förhållandena i de nordiska länderna är sådana att en fullständig avräkning av frihetsberövanden där som regel framstår som skälig.

7 §

Lagrådet:

Om dom på ungdomsfängelse av högre rätt ändras till skyddstillsyn och ungdomsfängelset trätt i tillämpning utan hinder av att domen därå ej vunnit laga kraft, kan enligt förslaget avräkning av ungdomsfängelset ej ske, om skyddstillsynen sedermera undanröjes och fängelsestraff utdömes. Har den tilltalade i det första målet varit anhållen eller häktad, skall enligt 5 § andra stycket den tiden avräknas. Hade å andra sidan det tidsbestämda fängelsestraffet ådömts redan i det första målet, alltså i stället för skyddstillsynen, skulle den tilltalade ha fått avräkna — utom anhållnings- och häktningstiden — även undergånget ungdomsfängelse; detta följer av förevarande paragraf. Det synes knappast rimligt att den omständigheten att den högre instansen i det första målet stannat för skyddstillsyn i stället för fängelse skall medföra att den tilltalade ej skall få tillgodoräkna sig undergånget ungdomsfängelse. Det förordas därför att, om förslaget enligt 5 § andra stycket i princip genomföres, till förevarande paragraf fogas ett nytt andra stycke av följande

de innehåll: Undanröjes villkorlig dom eller skyddstillsyn och dömes i stället till fängelse på viss tid, ungdomsfängelse eller internering, äger första stycket motsvarande tillämpning i fråga om verkställighet som skett på grund av dom i det mål vari den villkorliga domen eller domen på skyddstillsyn slutligen meddelades.

Övergångsbestämmelsen

Regeringsrådet *Wieslander*, justitierådet *Holmberg*, justitierådet *Gärde Widemar*:

Vid 33 kap. 5 § har vi förordat, att andra stycket i paragrafen får utgå. Godtages detta, bör även övergångsbestämmelsen utgå.

Lagrådet:

Vid bifall till lagrådets förslag att, om förslaget i 33 kap. 5 § andra stycket genomförs, jämkning skall ske i denna bestämmelse och i 7 §, så att avräkningsmöjligheterna erhåller viss vidgning, bör övergångsregeln omfatta även de fall som avses med utvidgningarna. Detta ernås om övergångsregleringen får följande innehåll: Föreskrifterna i 33 kap. 5 § andra stycket och 7 § andra stycket gäller ej vid undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn som meddelats före ikraftträdandet. Nya lagen skall dock gälla beträffande frihetsberövande som föregått dom, som meddelats efter ikraftträdandet och genom vilken förordnats att påföljd som nyss sagts skall avse ytterligare brott.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt

Lagrådet:

16 §

Ett väsentligt syfte med reformen är att häktningstid som infaller efter dom i målet skall tillgodoräknas den dömden vid verkställigheten. För att tillgodose detta föreslås att i förevarande paragraf skall föreskrivas, att strafftiden, när den dömden hålles häktad i målet, skall räknas från den dag då domen meddelas. Med domen avses den dom som sedermera vinner laga kraft. För den som icke är häktad i målet när verkställigheten börjar skall enligt förslaget liksom hittills strafftiden räknas från den dag då han intages i fångvårdsanstalt eller, om han är intagen i sådan anstalt, från den dag då domen hos styresmannen föreligger till verkställighet.

Den föreslagna regleringen är tillfyllest, när fråga är om endast en dom och den dömden är häktad hela tiden från domen till dess verkställighet börjar eller när verkställighet skall ske beträffande någon som ej är häktad. För åtskilliga andra fall erhålles ingen klar vägledning för

tillämpningen. Antag att någon, som är häktad och av tingsrätt dömes till fängelse på viss tid, efter nöjdförklaring börjar verkställa straffet, att hovrätt på åklagarens talan bestämmer straffet till fängelse på längre tid samt att hovrättens dom vinner laga kraft. I detta fall skall strafftiden uppenbarligen icke räknas från det hovrättens dom meddelas eller från det hovrättens dom föreligger till verkställighet. Strafftiden bör räknas från den dag då verkställigheten börjat av det av tingsrätten bestämda straffet, och hovrätten har att förordna om tillgodoräknande enligt 33 kap. 5 § första stycket BrB. Ett annat fall där tvekan om tillämpningen kan uppstå är följande. Tingsrätt dömer någon som ej är häktad till fängelse på viss tid; den dömda överklagar och hovrätten beslutar, på yrkande av åklagaren, om häktning på grund av flyktfara, varefter den dömda återkallar sin talan. I detta fall bör strafftiden rimligen icke räknas från det tingsrättens dom meddelades. Tiden bör räknas tidigast från häktningstidens början.

Enligt lagrådets mening skulle förslagets syfte vinnas, om i första stycket av förevarande paragraf icke göres annan ändring av nuvarande lydelse än att orden "om ej annat följer av vad nedan stadgas" får utgå och om i andra stycket i stället för vad nu föreskrives stadgas, att tid, under vilken den dömda hållits i häkte i målet efter det att slutlig dom däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

Utformas bestämmelserna på detta sätt, blir nu gällande regler, utom den s. k. tiodagarsregeln, att tillämpa i fråga om den dag från vilken strafftiden skall räknas. För den som är häktad i målet vid verkställighetens början räknas tiden från den dag då domen må verkställas. Häktningstid som faller efter det slutlig dom meddelats skall avdragas vid kriminalvårdsstyrelsens beräkning av slutdag. Att kriminalvårdsstyrelsen därvid har att iakttaga de grunder för beräkningen som gäller enligt 33 kap. 5 § BrB får anses vara klart utan särskild lagregel.

Om verkställighet påbörjats av dom mot vilken talan fullföljts till högre rätt, har denna domstol att i enlighet med vad som anges i 33 kap. 5 § första stycket BrB förordna om tillgodoräknande av häktningstid som kan ha föregått verkställigheten.

19 §

Enligt vad som anföres i remissprotokollet har i första stycket företagits ändringar som är betingade av de nya avräkningsreglerna i 33 kap. BrB. I den uppräknings som göres har emellertid det fall som regleras i 33 kap. 6 § BrB inte kommit med. Någon närmare beskrivning av de olika fall i vilka domstol kan ha förordnat att fängelse skall anses verkställt genom frihetsberövande behövs inte. Det är fullt tillräckligt och lagtekniskt enklare att hänvisa till lagrummen i BrB. Med hänsyn härtill och med beaktande av vad lagrådet vid 33 kap. 5 § BrB anfört om att tiden för tillgodoräkandet skall anges i dagar kan första stycket

lämpligen ges det innehållet att, om domstol enligt 33 kap. 5—7 §§ BrB förordnat att fängelse skall anses till visst antal dagar verkställt, skall först beräknas slutdag utan avseende därpå och avdraget räknas från den dagen. Sista punkten i stycket blir därvid överflödig och bör utgå.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Lagrådet:

Vid 33 kap. 5 § BrB har lagrådet förordnat, att ett tillägg göres i 49 kap. 5 § andra stycket RB. Godtages detta, bör ingressen till lagförslaget jämkas.

I brottmål, som är anhängiga vid domstol vid lagens ikraftträdande, erfordras regelmässigt utredning huruvida något sådant frihetsberövande förekommit som kan medföra avräkning från den påföljd som kan komma att bli ådömd i målet. Det är naturligt, att det lägges på åklagaren att på eget initiativ förebringa erforderlig utredning i detta hänseende. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, huruvida icke en övergångsregel av antytt innehåll bör upptagas i lagen om ändring av RB. Detta synes dock ej erforderligt, då regler i ämnet kan meddelas i administrativ ordning. Anmärkas må, att ansvaret för att erforderlig utredning föreligger kommer att, oavsett vad som i detta hänseende föreskrives, ytterst vila på domstolen.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 24 november 1972.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, CARLSSON, FELDT.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets yttrande över förslagen till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1964: 541) om behandling i fångvårdsanstalt,
3. lag om ändring i rättegångsbalken.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådets förslag att i 33 kap. 5 § första och tredje styckena BrB i det remitterade förslaget uttrycket "brott, som omfattas av domen", utbyts mot orden "brott som prövats genom dom i målet" bör på de skäl lagrådet har anfört godtas.

I lagrådsremissen har jag föreslagit att avdraget liksom nu skall anges i månader och/eller dagar. I vissa fall, såsom vid tillgodoräknande av olika frihetsberövanden som vart för sig understiger en månad men som sammantagna uppgår till längre tid, kan tvekan uppstå om vad som menas med månad. Med hänsyn härtill har jag inte något att erinra mot lagrådets förslag att avdraget skall anges i dagar. Lydelsen av 33 kap. 5 § första stycket i det remitterade förslaget får jämkas i enlighet härmed.

Lagrådet anser att förordnande om tillgodoräknande av frihetsberövande inte är en del av själva domen i processuell mening utan snarare ett beslut som meddelas i samband med domen. I fråga om överklagande av sådant beslut gäller enligt 49 kap. 8 § första stycket RB, om inte annat sägs, att beslutet inte kan överklagas annat än i samband med talan mot domen. Enligt lagrådets mening kan det inte vara ändamålsenligt att tvinga fram ett överklagande i huvudsaken enbart för att avräkningsbeslutet skall kunna prövas. Lagrådet förordar därför att möjlighet öppnas att föra särskild talan mot beslut om tillgodoräknande. Detta bör enligt lagrådets mening ske genom att 49 kap. 5 § andra stycket RB ändras, så att vad där sägs om att talan mot vissa beslut som meddelats i samband med dom eller slutligt beslut skall föras i samma

ordning som talan mot domen eller det slutliga beslutet skall gälla även beslut om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande.

När det gäller tillämpningen av de obligatoriska avräkningsbestämmelserna i 33 kap. 5 § första stycket BrB talar flera skäl för den lösning som lagrådet har förordat. I dessa fall skall ju påföljden bestämmas utan hänsynstagande till straffprocessuella frihetsberövanden. Beslut om tillgodoräknande av sådana frihetsberövanden blir därigenom i betydligt större utsträckning än f. n. en teknisk fråga av annan art än de avgöranden i målet som gäller själva saken. En annan beaktansvärd omständighet är att man, om man tillåter särskild talan mot beslut om tillgodoräknande, inte behöver låta beslutet omfattas av en nöjdförklaring beträffande den ådömda påföljden. Denna kan därför börja verkställas utan hinder av att beslutet inte har vunnit laga kraft. Det bör å andra sidan kunna förutsättas att frågan om tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden regelmässigt kommer att ägnas sådan uppmärksamhet vid domstolsförhandlingen att risken för felaktiga beslut i praktiken kommer att vara mycket ringa. Härtill kommer att frågan om avräkning även i fortsättningen i många fall kommer att vara fakultativ. I sådana fall har beslutet ett så nära samband med bestämmandet av påföljden att talan mot beslutet inte lämpligen bör få föras utan samband med talan i huvudsaken. Med hänsyn härtil anser jag mig inte böra biträda lagrådets förslag till ändring i 49 kap. 5 § RB.

Av vad jag nu har anfört följer att nöjdförklaring kommer att omfatta även beslut i fråga om tillgodoräknande. Den som är missnöjd med sådant beslut måste alltså liksom hittills föra talan mot domen, även om han kanske helst skulle se att denna började verkställas fortast möjligt. Av förslaget följer emellertid att den förlängning av häktningstiden som blir en följd av överklagandet i fortsättningen alltid skall räknas den dömde till godo som verkställighet av påföljden.

Tre av lagrådets ledamöter finner det tveksamt, huruvida den föreslagna ordningen i fråga om frihetsberövanden som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn är lämplig. Dessa ledamöter påpekar att en fullt konsekvent reglering skulle förutsätta åtskilliga kompletteringar av lagtexten i syfte att täcka alla de situationer där ett tillgodoräknande av frihetsberövande av nu ifrågavarande slag kan vara påkallat och å andra sidan utesluta situationer som bör lämnas utanför regleringen. De tre ledamöterna anser att domstolen, vid bestämmande av påföljd efter undanröjande av villkorlig dom eller skyddstillsyn, i den utsträckning som kan vara lämplig kan beakta att den tilltalade har varit häktad eller på annat sätt berövad friheten i det mål vari den tidigare påföljden ådömdes. De förordar därför att det föreslagna andra stycket i 33 kap. 5 § BrB får utgå.

Att inordna villkorlig dom och skyddstillsyn i det föreslagna regel-

systemet för tillgodoräknande av straffprocessuella frihetsberövanden ger otvivelaktigt upphov till besvärliga avvägningsproblem. Även om bestämmelserna på detta område gavs en ytterst detaljerad utformning, skulle det sannolikt finnas möjlighet att finna exempel både på situationer där ett tillgodoräknande måhända kunde vara påkallat men som faller utanför regelsystemet och situationer av motsatt slag.

Det i lagrådsremissen framlagda förslaget täcker i varje fall det alldeles övervägande antalet fall i vilka ett tillgodoräknande ter sig angeläget. Vad de tre ledamöterna av lagrådet har anfört ger enligt min mening inte anledning att frångå principen att frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn skall kunna tillgodoräknas, om sådan påföljd undanröjs och domstolen i stället dömer till påföljd av annan art. Den kritik som har framförts i lagrådet kan däremot utgöra skäl att inte i alla lägen tillämpa principen i dess yttersta konsekvenser.

Om den föreslagna reformen skall omfatta straffprocessuellt frihetsberövande som har föregått villkorlig dom eller skyddstillsyn, bör enligt lagrådet ske en komplettering av 5 § andra stycket. Lagrådet avser den situationen att den som har ådömts villkorlig dom eller skyddstillsyn under prövotiden häktas för nytt brott. Domstolen kan i sådant fall i det nya målet tänkas förordna att den tidigare ådömda påföljden skall avse även det nya brottet. Skulle påföljden sedermera undanröjas kommer häktningstiden i mål nummer två enligt det remitterade förslaget inte att kunna tillgodoräknas enligt 5 § andra stycket. Lagrådet anser att så bör kunna ske. I detta sammanhang föreslår lagrådet att lagtexten utformas så att därav framgår att dubbelavräkning är utesluten. Lagrådet syftar på det fallet att domstol i samma mål dömer till fängelse jämsides med villkorlig dom eller skyddstillsyn, varvid frihetsberövande som föregått domen avräknas från fängelsestraffet, och att sedermera den villkorliga domen eller skyddstillsynen undanröjs. Frihetsberövandet bör då enligt lagrådet inte kunna avräknas från det nya straff som ådöms efter undanröjandet.

Jag ansluter mig till vad lagrådet har uttalat i dessa hänseenden. De tillägg till 33 kap. 5 § andra stycket BrB i det remitterade förslaget som lagrådet i detta sammanhang har föreslagit bör godtas med en mindre redaktionell jämkning.

Det remitterade förslaget till ny lydelse av 33 kap. 7 § BrB innebär bl. a., att om en dom på ungdomsfängelse har börjat verkställas utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft och domen av högre rätt ändras till skyddstillsyn, tillgodoräknande av verkställighetstiden inte kan ske, om skyddstillsynen i nytt mål undanröjs och ersätts av fängelsestraff eller annan frihetsberövande påföljd. Lagrådet anser detta knappast vara rimligt med hänsyn till att tillgodoräknande skulle ha fått ske om den högre instansen i det första målet i stället hade dömt

till fängelse. Lagrådet föreslår, att till förevarande paragraf fogas ett nytt andra stycke, som möjliggör tillgodoräknande i situationer av denna art. Jag biträder lagrådets uppfattning på denna punkt. Den av lagrådet föreslagna nya bestämmelsen bör godtas med en mindre redaktionell jämkning.

Vad lagrådet i övrigt har anfört rörande de remitterade förslagen kan jag i allt väsentligt ansluta mig till. Lagrådets förslag till ändrad lydelse av 16 och 19 §§ behandlingslagen bör godtas.

I 33 kap. 5 § första stycket och 6 § BrB i det remitterade förslaget bör företagas mindre redaktionella jämkningar.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade förslagen med vidtagna ändringar.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

